

№ 141 (30835) 12 iyul 2025-ci il, şənbə

Xalqın qəzeti!

Xalq qəzeti

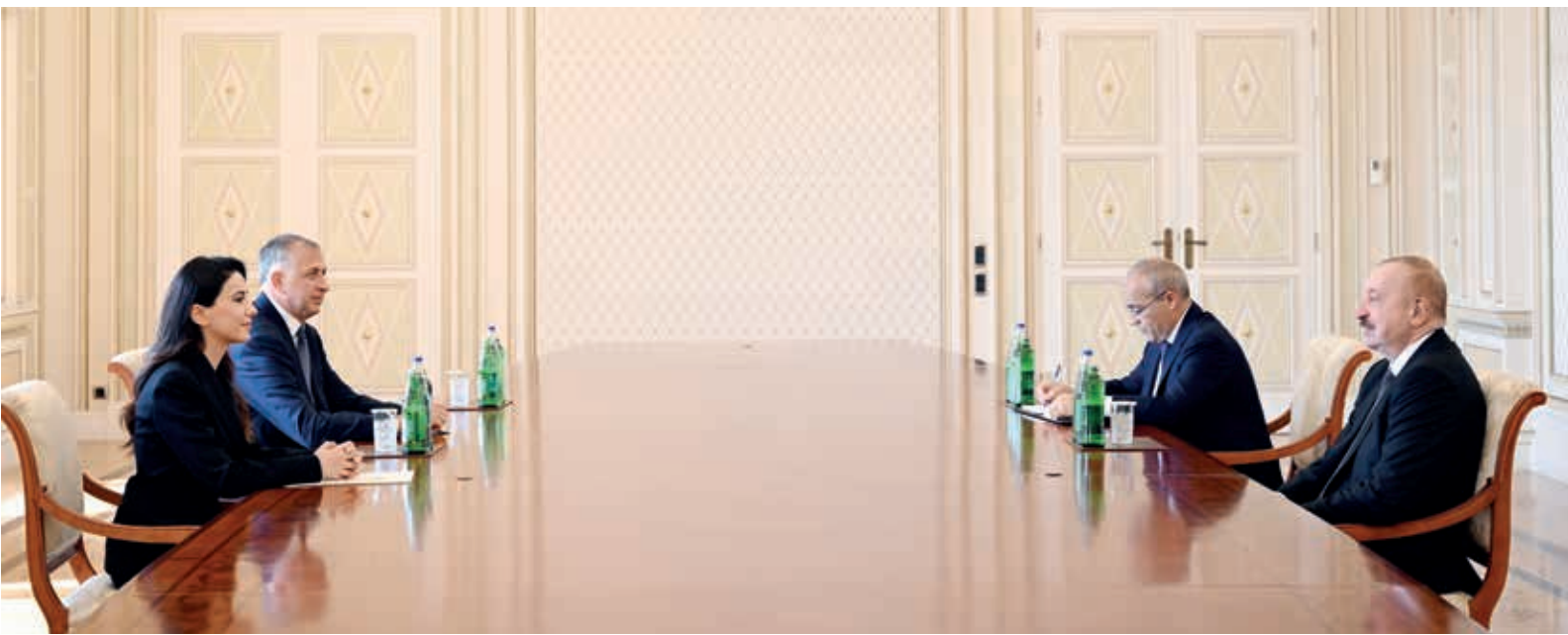
Gündəlik ictimai-siyasi qəzet

1919-cu ildən çıxır

Təsisçi: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi və qəzetin redaksiya heyəti

Azərbaycan – Gürcüstan birgə layihələri region üçün də strateji önəm daşıyır

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Gürcüstanın iqtisadiyyat və davamlı inkişaf nazirini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyun 11-də Gürcüstanın iqtisadiyyat və davamlı inkişaf naziri Mariam Kvirivşvilini qəbul edib.

Prezident İlham Əliyev Mariam Kvirivşvilinə nazir təyin olunması münasibətilə təbriklərini çatdıraraq, onun vəzifəsinin icrasına başlamasından qısa müddət sonra ölkəmizə səfərini sıx əməkdaşlığımızın göstəricisi kimi qiymətləndirib.

Qonaqpərvərliyə və təbriklərə görə minnətdarlığını bildirən Mariam Kvirivşvili dövlətimizin başçısı ilə görüşdən şərəf hissi keçirdiyini dedi.

Qonaq Gürcüstanın Baş naziri İrakli Kobaxidzenin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını İrakli Kobaxidzeyə çatdırmağı xahiş etdi.

Azərbaycan Prezidenti Gürcüstanda keçirilmiş parlament seçkilərindən sonra İrakli Kobaxidzenin bu ilin yanvarında ilk xarici səfərini ölkəmizə etməsinə məmnunluqla xatırlayaraq, bunun Azərbaycanla Gürcüstan arasında dostluğun və qardaşlığın nümunəsi olduğunu dedi.

Prezident İlham Əliyevin global lider olduğunu vurğulayan Mariam Kvirivşvili dövlətimizin başçısının Gürcüstanda dost kimi qəbul olduğunu qeyd etdi.

Söhbət zamanı müxtəlif sahələri əhatə edən ikitərəfli əlaqələrimizin geniş gündəliyinin olduğu vurğulandı, Azərbaycanla Gürcüstan arasında enerji və nəqliyyat sahələrində qurulmuş əməkdaşlığın və həyata keçirilən birgə layihələrin yalnız ölkələrimiz deyil, daha geniş region üçün strateji əhəmiyyət kəsb etdiyi qeyd

olundu. Bağlantı, enerji, ticarət, sərmayələr və digər sahələrdə ikitərəfli və çoxtərəfli formatda daha sıx əməkdaşlıq həyata keçirilməsinin önəminə toxunularaq, müxtəlif istiqamətlərdə münasibətlərimizin genişlənməsinə ümidvarlıq bildirildi.

Görüşdə Azərbaycanın Gürcüstanın əsas ticarət tərəfdaşı olduğu vurğulandı, ticarət dövriyyəsinin artırılması üçün böyük potensialın mövcudluğuna toxunuldu, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində birgə layihələrin həyata keçirilməsi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

AZƏRTAC

Aİ İrəvanın “kilsə qovğası”na mövqeyini açıqladı

Avropa İttifaqının (Aİ) Ermənistandakı nümayəndəliyi Erməni Apostol Kilsəsi (EAK) ilə ölkə hakimiyyəti arasında xeyli müddətdir yaşanan qarşıdurmaya ilk dəfə münasibət bildirib. Nümayəndəlikdən “168.iam” saytının sorğusuna cavab olaraq bildirilib ki, Aİ kilsə və Ermənistan hakimiyyəti arasında baş verənləri izləyir, lakin bunun bunun respublikanın daxili məsələsi olduğunu vurğulayır: “Bu, daxili proses olduğundan ittihamların araşdırılması yerli hakimiyyət orqanlarının səlahiyyətindədir”.

(ardı 4-cü səhifədə)

Azərbaycanın sülh təşəbbüsünün beynəlxalq əks-sədası

Əbu-Dabu görüşü Bakının geosiyasi arxitektoru rolunu dünyaya sərgilədi

2025-ci il iyulun 10-da Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin paytaxtı Əbu Dabidə baş tutmuş Ermənistan–Azərbaycan ikitərəfli görüşü regional geosiyasətin dinamika-sında yeni səhifə açmaqla yanaşı, diplomatik təşəbbüskarlığın klassik nümunəsi kimi də diqqət çəkdi. Görüşün əsas xüsusiyyəti onun birbaşa tərəflərin siyasi iradəsi ilə və Bakının təşəbbüsü əsasında baş tutması oldu. Əbu Dabi isə bu prosesdə yalnız ev sahibi-məkan funksiyası yerinə yetirdi. Yəni üçüncü tərəfin diplomatik və ya siyasi vasitəçi kimi çıxış etməməsi görüşün beynəlxalq rezonansını daha da artırdı.

(ardı 4-cü səhifədə)

Bakı–İrəvan: Əbu-Dabi görüşü və sülh naminə prinsipiallıq

Vasitəçilərsiz təmas və ortaq məxrəc üçün səmimiyyət

Artıq tam əminliklə demək olar ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan arasında iyulun 10-da Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin paytaxtı Əbu-Dabidə keçirilmiş təkbətək və geniştərəfli görüş Bakı–İrəvan sülhünə doğru atılmış son dərəcə inamlı addımdır. Bunu müxtəlif ekspert rəyləri də təsdiqləyir, hər iki ölkənin rəsmi qurumlarının məlumatları da.

Əlbəttə, beş ilə yaxındır davam edən sülh müqaviləsi gözləntilərinin, eləcə də buna dair çoxsaylı proqnozların fonunda Əbu-Dabi təmasının ümumi təsir bağışlayan nəticələrini görürük. Nəzərə alaq ki, indiyədək də eyni prizmadan dəyərləndirilmiş təmaslar qeydə alınıb. Sonradan gərginliklərin yaşanması da həmçinin. Bu mənada fikirlər ehtiyatla bildirilməlidir. Ancaq ehtiyat müqabilində də tərəflərin sonuncu görüşünə pozitivlik pəncərəsindən baxmaq mümkündür.

(ardı 7-ci səhifədə)

Heydər Əliyev: liderliyin dünya miqyaslı strateqi

səhifə ➞ 6

“Gürcü arzusu” seçkilərdə qalib gəlmək əzmindədir

səhifə ➞ 6

Möcüzə adam

səhifə ➞ 13

“Şahdəniz” – Xəzərdə zəngin qaz xəzinəsi

Ötən 18 ildə bu yataqdan 243 milyard kubmetr qaz çıxarılıb

26 il öncə, 1999-cu il iyulun 12-də Xəzərin Azərbaycan sektorunda yerləşən “Şahdəniz” yatağını açılması rəsmən elan olunub. Bu münasibətlə ölkə Prezidenti, ulu öndər Heydər Əliyevin iştirakı ilə təntənəli təqdimat mərasimi keçirilib.

Ümummilli lider Heydər Əliyev bu əlamətdar hadisə münasibətilə neftçiləri və ölkə ictimaiyyətini təbrik edərək deyib: “Şahdəniz” yatağı Azərbaycanın Xəzər dənizindəki sektorunda, demək olar ki, ən böyük və ən zəngin neft və qaz yataqlarından biridir... “Şahdəniz” konsorsiumunun prezidentinin və başqa nətiqlərin burada verdikləri məlumatlar bizi həddən artıq sevindirir və güman edirəm ki, bu, dünya miqyasında böyük bir hadisəyə çevriləcəkdir”.

(ardı 11-ci səhifədə)

Monqolustanın Prezidenti Zati-aliləri cənab Uxnaaqiyn Xurelsuxa

Hörmətli cənab Prezident!

Monqolustanın milli bayramı münasibətilə Sizi və Sizin simanızda bütün xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ürəkdan təbrik edir, ən xoş arzularımı çatdırıram.

Biz dost ölkənilə münasibətlərin inkişafına böyük önəm veririk. Hazırda Azərbaycan-Monqolustan ikitərəfli münasibətlərinin gündəliyinin daha da genişləndirilməsi, qarşılıqlı maraq doğuran sahələrdə əməkdaşlığımızın yeni məzmunla zənginləşdirilməsi üçün yaxşı şərait formalaşmışdır.

Əminəm ki, ölkələrimiz arasında dost-

luq əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi yolunda birgə səylərimizi xalqlarımızın mənafeyi naminə həm ikitərəfli qaydada, həm də çoxtərəfli müstəvilərdə bundan sonra da ardıcıl şəkildə davam etdirəcəyik.

Bu bayram günündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə uğurlar, dost Monqolustan xalqına daim əmin-amanlıq və firavanlıq arzulayıram.

Hörmətlə,

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 8 iyul 2025-ci il

Milli Onkologiya Mərkəzinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1 Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi Milli Onkologiya Mərkəzinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fondundan Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Milli Onkologiya Mərkəzinə 650,0 (altı yüz əlli) min manat ayrılınsın.

2 Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi bu Sərəncamın 1-ci hissəsində göstərilən məbləğdə maliyyələşməni təmin etsin.

3 Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

4 Bu Sərəncam imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 11 iyul 2025-ci il

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun 2024-cü il büdcəsinin icrası haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 29 dekabr tarixli 434 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondu haqqında Əsasnamə”yə və 2001-ci il 12 sentyabr tarixli 579 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun illik gəlir və xərclər proqramının (büdcəsinin) tərtibi və icrası Qaydaları”na uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun Müşahidə Şurasının və Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının rəylərini, habelə Dövlət Neft Fondunun maliyyə fəaliyyətinin beynəlxalq auditor təşkilatı tərəfindən keçirilmiş auditinin nəticələrini nəzərə alaraq **qərara alıram**:

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun 2024-cü il büdcəsinin icrası, gəlirlər 18 038 986,6 min manat, xərclər 12 896 361,8 min manat və ya Fondun 2024-cü il büdcəsində nəzərdə tutulana nisbətən gəlirlər üzrə 127,9 faiz, xərclər üzrə 99,9 faiz səviyyəsində olmaqla, aşağıdakı kimi təsdiq edilsin:

Sıra №-si	Göstəricilər	Məbləğ (min manatla)
Gəlirlər, cəmi:		18 038 986,6
	o cümlədən:	
1.	Azərbaycan Respublikasının payına düşən karbohidrogenlərin satışından əldə edilən xalis gəlirlər (karbohidrogenlərin nəql edilməsi üzrə məsrəflər, bank, gömrük rəsmiləşdirilməsi, müstəqil nəzarət (sörveyer), marketing və sığorta xərcləri çıxılmaq şərtilə, habelə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin sərmayəçisi, payçısı və ya tərəfdaşı olduğu layihələrdə onun sərmayəsinə və ya iştirak payına düşən gəlirlər istisna olmaqla)	11 461 383,2
2.	Karbohidrogen ehtiyatlarının işlənməsi ilə əlaqədar sərmayəçilərin müqavilə sahəsindən istifadə üçün akrhesabı ödənişləri	3 600,6
3.	Neftin və qazın Azərbaycan Respublikasının ərazisi ilə ötürülməsindən əldə edilən gəlir	527,2
4.	Dövlət Neft Fondunun valyuta aktivlərinin yerləşdirilməsindən və idarə olunmasından əldə edilən gəlir	5 795 258,9
5.	Neft-qaz sazişlərinin imzalanması və ya icrası ilə bağlı sərmayəçilər tərəfindən ödənilən bonuslar	778 216,7
Xərclər, cəmi:		12 896 361,8
	o cümlədən:	
1.	Azərbaycan Respublikasının 2024-cü il dövlət büdcəsinə transfert	12 781 000,0
2.	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 16 noyabr tarixli 711 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2019–2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqəbətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı”nın maliyyələşdirilməsi	33 951,9
3.	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 28 fevral tarixli 3163 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Gənclərin xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dair 2022–2028-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nın maliyyələşdirilməsi	47 327,2
4.	Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun idarə edilməsi ilə bağlı xərclər	34 082,7

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 11 iyul 2025-ci il

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin strukturunun təkmilləşdirilməsi və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 13 oktyabr tarixli 1465 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin tabeliyində olan qurumların siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1 Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin tabeliyində olan “Bakinski raboçi” qəzetinin redaksiyası əsasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin tabeliyində “Bakinski raboçi” qəzetinin redaksiyası” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti yaradılsın.

2 Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin tabeliyində olan “Respublika” qəzeti və “Xalq qəzeti” redaksiyalarının birləşmə formasında yenidən təşkili yolu ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin tabeliyində “Xalq” qəzetinin redaksiyası” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti yaradılsın.

3 Müəyyən edilsin ki:

3.1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin tabeliyində olan “Bakinski raboçi” qəzeti redaksiyasının bütün hüquq və öhdəlikləri, habelə əmlakı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin tabeliyində olan “Bakinski raboçi” qəzetinin redaksiyası” Məhdud

Məsuliyyətli Cəmiyyətinə keçir;

3.2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin tabeliyində olan “Respublika” qəzeti və “Xalq qəzeti” redaksiyalarının bütün hüquq və öhdəlikləri, habelə əmlakı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin tabeliyində olan “Xalq” qəzetinin redaksiyası” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə keçir.

4 Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi və Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Fərmandan irəli gələn məsələləri həll etsinlər.

5 Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası bu Fərmanın icrasına nəzarəti təmin etsin.

6 Bu Fərmanın 1-ci və 2-ci hissələri ilə yaradılan məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlər “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydada dövlət qeydiyyatına alındığı gündə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin tabeliyində olan “Bakinski raboçi”, “Respublika” qəzetlərinin və “Xalq qəzeti”nin redaksiyaları fəa-

liyyətlərini davam etdirlsinlər.

7 Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 13 oktyabr tarixli 1465 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2021, № 10, maddə 1109 (Cild I); 2024, № 6 (I kitab), maddə 648, № 12 (II kitab), maddə 1372; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2025-ci il 30 iyun tarixli 428 nömrəli Fərmanı) ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin tabeliyində olan qurumların siyahısı”nda aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

7.1. aşağıdakı məzmununda 4-3-cü və 4-4-cü hissələr əlavə edilsin:

“4-3. “Bakinski raboçi” qəzetinin redaksiyası” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti

4-4. “Xalq” qəzetinin redaksiyası” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti”;

7.2. 6–8-ci hissələr ləğv edilsin.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 11 iyul 2025-ci il

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Monitorinqi Xidmətinin “Şübhəli əməliyyatların monitorinqi” informasiya sisteminin yaradılması və bununla əlaqədar bir sıra məsələlərin tənzimlənməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1 Azərbaycan Respublikası Maliyyə Monitorinqi Xidmətinin “Şübhəli əməliyyatların monitorinqi” informasiya sistemi yaradılsın.

2 Azərbaycan Respublikası Maliyyə Monitorinqi Xidmətinin “Şübhəli əməliyyatların monitorinqi” informasiya sistemi haqqında Əsasnamə” təsdiq edilsin (əlavə olunur).

3 Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Fərmandan irəli gələn məsələləri həll etsin.

4 Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidməti, bu Fərmanın 2-ci hissəsi nəzərə alınmaq-

la, “Dövlət informasiya ehtiyatları və sistemlərinin formalaşdırılması, aparılması, integrasiyası və arxivləşdirilməsi Qaydaları”nın təsdiq edilməsi və elektron hökumətlə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 12 sentyabr tarixli 263 nömrəli Fərmanının tələblərindən irəli gələn tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etsinlər.

5 Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Monitorinqi Xidməti:

5.1. “Şübhəli əməliyyatların monitorinqi” informasiya sisteminin (bundan sonra – Sistem) formalaşdırılması və aparılması, həmçinin fəaliyyətinin təşkili və inkişaf etdirilməsi üçün zəruri tədbirlər görsün;

5.2. “Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə

haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 11.8-ci maddəsi nəzərə alınmaqla, Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi ilə birlikdə Sistemin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 3 iyun tarixli 718 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Hökumət buludu” (G-cloud) Konsepsiyası”na uyğun olaraq “Hökumət buludu”nda yerləşdirilməsi, aparılması və təkmilləşdirilməsi, habelə Sistemin “Dövlət informasiya ehtiyatlarının, sistemlərinin və elektron xidmətlərin vahid reyestri”nə və fərdi məlumatların informasiya sistemlərinin dövlət reyestrinə daxil edilməsi üçün tədbirlər görsün.

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 11 iyul 2025-ci il

“Sənaye 4.0 Forumu - Gələcəyin sənayesi: Texnologiya və insan gücü”

İyulun 11-də İqtisadiyyat Nazirliyinin tabeliyində Dördüncü Sənaye İnqilabının Təhlili və Koordinasiya Mərkəzi (4SİM) tərəfindən “Sənaye 4.0 Forumu - Gələcəyin sənayesi: Texnologiya və insan gücü” adlı beynəlxalq forum keçirilib.

Forumda aidyyəti dövlət və beynəlxalq qurumların nümayəndələri və sahibkarlar iştirak ediblər.

Tədbirdə çıxış edən iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov qlobal çağırışlar və yeni trendlər fonunda Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkədə həyata keçirilən inkişaf modelinin Azərbaycanın sosial-iqtisadi potensialını gücləndirdiyini, iqtisadiyyatımızın davamlı inkişaf etdiyini vurğulayıb.

Bildirilib ki, ölkəmizdə reallaşdırılan uğurlu sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının nəticələri beynəlxalq reyting agentliklərinin son hesabatlarında da təsdiqini tapır. Azərbaycanın mövqelərinin yüksəlməsi iqtisadiyyatın şaxələnməsi və neft-qaz gəlirlərindən asılılığının azalması ilə bağlıdır. Bu isə öz növbəsində, bilik və bacarıq tutumlu sahələrin inkişafı üçün möhkəm baza yaradaraq, dördüncü sənaye inqilabının elementlərinin tətbiqini sürətləndirir.

Diqqətə çatdırılıb ki, süni intellekt, data idarəetməsi, robototexnika, əşyaların interneti və bulud texnologiyaları yalnız

texniki yeniliklər deyil, həmçinin iqtisadiyyatların böyümə modelini tamamilə dəyişdirən amillərdir. Bu çağırışlar ölkəmiz üçün də aktualdır. Sənaye və texnologiya parklarının yaradılması, ölkənin sosial-iqtisadi strategiyasında rəqəmsal iqtisadiyyatın əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri kimi müəyyən edilməsi, 4SİM Azərbaycan Mərkəzinin açılması və rəqəmsallaşma təşəbbüsləri bu transformasiyanın bir hissəsidir.

4SİM-in icraçı direktoru Fərid Cəfərov təqdimatında sənaye transformasiyası üçün zəruri olan üçlü yanaşmadan - biznes, texnologiya və təşkilati transformasiyadan bəhs edib, “Sənaye 4.0 Hazırlıq Proqramı” barədə məlumat verib.

Tədbir çərçivəsində “Sənaye 4.0 Hazırlıq Proqramı”nın pilot mərhələsini uğurla başa vurmuş METAK şirkətinin təsisçisi Alik Kərimov, “Azerfloat” şirkətinin baş direktoru Emil Həsənov və STP şirkətlər qrupunun baş icraçı direktoru vəzifəsini icra edən Ələkbər Abbaslı çıxış edərək, proqramın müəssisələrin fəaliyyə-

tinə və məhsuldarlığına müsbət təsirlərindən danışdı. Beynəlxalq ekspert Andres Kadoska “Dünyada transformasiya təşəbbüsləri necə həyata keçirilir? Sənaye 4.0 Mərkəzləri və dəstək proqramları” mövzusunda təqdimatla çıxış edib. Beynəlxalq təcrübələr fonunda Azərbaycanda atılan addımların əhəmiyyəti vurğulanıb.

Forumda rəqəmsal iqtisadiyyatla bağlı global trendlərə həsr edilmiş panel müzakirələri təşkil olunub. Beynəlxalq ekspert Cengiz Ulubaşın moderatorluğu ilə keçən paneldə “MEXT” Texnologiya Mərkəzinin rəhbəri Efe Erdem, “Honeywell” şirkətinin regional meneceri Oktay Başer, Qəter İnkişaf Bankının KOB-ların inkişafı üzrə icraçı direktoru Hamad Saleem Mejjegheer və SOCAR-ın Əməliyyat satılmasına və təchizat departamentinin rəis müavini Elçin Musayev çıxış edərək regional təcrübələr, müasir texnologiyaların tətbiqinin yaratdığı iqtisadi təsirlər və əməkdaşlıq imkanları barədə fikir mübadiləsi aparıblar.

Tədbirdə, həmçinin “NigArt” Rəsm Məktəbinin şagirdlərinin süni intellekt və robototexnika mövzusunda hazırladıqları əl işləri sərgilənib.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində qulluq keçən xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim forması və fərqlənmə nişanları haqqında Əsasnamə”nin və “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində qulluq keçən xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim formasının və fərqlənmə nişanlarının təsvirləri”nin təsdiq edilməsi barədə” 2010-cu il 13 dekabr tarixli 362 nömrəli və “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2010-cu il 13 dekabr tarixli 362 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində qulluq keçən xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim forması və fərqlənmə nişanları haqqında Əsasnamə”də dəyişikliklər edilməsi və “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində qulluq keçən kiçik xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim formasının və fərqlənmə nişanlarının təsvirləri”nin təsdiq edilməsi barədə” 2013-cü il 7 may tarixli 891 nömrəli fərmanlarında dəyişiklik edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1 “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində qulluq keçən xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim forması və fərqlənmə nişanları haqqında Əsasnamə”nin və “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində qulluq keçən xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim formasının və fərqlənmə nişanlarının təsvirləri”nin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2010-cu il 13 dekabr tarixli 362 nömrəli Fərmanında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2010, № 12, maddə 1062 (Cild I) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. adında (hər iki halda) və 1 – 3-cü hissələrdə “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.2. həmin Fərmanla təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində qulluq keçən xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim forması və fərqlənmə nişanları haqqında Əsasnamə” üzrə:

1.2.1. adında və 1-ci bənddə “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.2.2. 2-ci bənddə “isti” sözü “dəri” sözü ilə, “plaş” sözü “gödəkcə, palto” sözləri ilə əvəz olunsun və həmin bəndə “furajka” sözündən əvvəl “qış papağı,” sözləri, “şərflər” sözündən sonra “, əlcəklər” sözü əlavə edilsin;

1.2.3. 8-ci bənd aşağıdakı redaksiya verilsin:

“8. Geyim formasının tərkibinə aşağıdakı geyim əşyaları daxildir:

furajka (qadınlarda – şlyapa) – tünd boz rəngli; qış papağı – tünd boz rəngli; palto – tünd boz rəngli; dəri gödəkcə – tünd boz rəngli; kitel – tünd boz rəngli; şalvar (qadınlarda – yubka və şalvar) – tünd boz rəngli; şalvar qayıışı – qara rəngli; yun köynək – tünd boz rəngli; uzunqol köynək – ağ rəngli; qısaqol köynək – ağ rəngli; qalstuk – tünd boz, gümüşü rəngli sıxacla; şərf – qara rəngli; əlcək – qara rəngli; corablar – qara rəngli (qadınlarda – dəri rəngli ney-lon, yaxud qara rəngli yarımğun corablar); tuffli, yarımçəkmə – qara rəngli.”;

1.2.4. 9-cu bənd üzrə:

1.2.4.1. birinci abzasın üçüncü cümləsinə “parça-dan” sözündən sonra “(ali xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün qırmızı parçadan)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.4.2. ikinci abzasın üçüncü cümləsinə “bağlanır” sözündən sonra “(şəkil 5.1, 5.5, 5.10)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.5. 10-cu bəndin ikinci abzası üzrə:

1.2.5.1. ikinci cümləyə “üstünə” sözündən sonra “ali xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün iki,” sözləri əlavə edilsin;

1.2.5.2. üçüncü cümləyə “bağlanır” sözündən sonra “(şəkil 5.2, 5.6, 5.11)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.6. aşağıdakı məzmununda 10-1-ci bənd əlavə edil-sin:

“10-1. Qış papağı: xüsusi rütbəsi olan kişi işçilər üçün tünd boz rəng-dədir, silindr formalıdır, hündürlüyü 12 sm olmaqla dövrədən və gündükdən ibarətdir. Xarici üst hissəsi tünd boz rəngli drap parça ilə örtülür. Günlük tünd boz rəngli olmaqla dövrənin ön hissəsində bərkidilir və onun ortada eni 6 sm-dir. Günlüyün üstünə ali xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün iki, böyük xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün bir cərgə gümüşü rəngdə palıd yarpağının naxışı tikilir. Eni 1.5 sm olan gümüşü rəngli çənəaltı qayıcsıq iki ki-çik forma düyməsi ilə günlük boyu dövrəyə bərkidilir; xüsusi rütbəsi olan qadın işçilər üçün tünd boz rəngdədir, günlüksüzdür, oval formalıdır və üst hissə-sinin kənar dövrəsinə paralel xüsusi qövsvari forma verilməmişdir;

ali xüsusi rütbəsi olan kişi və qadın işçilər üçün dövrə tünd boz rəngli təbii qaragül dərisindən tikilir və içində ipək astar vardır;

baş miqrasiya xidməti müşaviri xüsusi rütbəsi olan kişi işçilər üçün dövrənin ön hissəsi tünd boz rəngli drap parçadan, arxa və yan hissələri, o cümlədən baş miqrasiya xidməti müşaviri xüsusi rütbəsi olan qadın işçilər üçün dövrə tünd boz rəngli süni qaragül dərisin-dən tikilir. Baş miqrasiya xidməti müşaviri xüsusi rüt-bəsi olan kişi və qadın işçilər üçün qış papağının içində ipək astar vardır;

xüsusi rütbəsi olan digər kişi və qadın işçilər üçün tünd boz rəngli süni xəzdən tikilir və öz konstruksiya-sına görə baş miqrasiya xidməti müşaviri xüsusi rütbəsi olan kişi və qadın işçilər üçün nəzərdə tutulan papaqla eynidir. Xüsusi rütbəsi olan digər kişi və qadın işçilər üçün qış papağının içində sarja astar vardır;

dövrənin ön hissəsinin mərkəzinə kokarda bərkidi-lir (şəkil 5.3, 5.4, 5.7, 5.8, 5.9, 5.12, 5.13).”;

1.2.7. 11-ci və 12-ci bəndlər aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“11. Palto tünd boz rəngli yun parçadan tikilir, bərbortludur, laskanlıdır, qatlanan boyunluqlu və açıq yaxalıdır. Üst yaxalıq ali xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün tünd boz rəngli təbii qaragül dərisindən, baş miqrasiya xidməti müşaviri xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün tünd boz rəngli süni qaragül dərisindən, digər xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün isə tünd boz rəngli süni xəzdəndir və taxılıb-çıxarılandır. Ali xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün yaxalığının kənarı boyunca və qol köbəsinin üstündən qırmızı rəngli mahluddan kant tikilir. Palto dörd böyük forma düyməsi ilə sağ tərəfə (qadınlarda – sol tərəfə) düymələnir. Palto astarlıdır və astarında iki kəsmə qoltuq cibi vardır. Paltonun laylarında yanlardan kök-lənmiş və yan kəsmə, qapaqlı ciblər vardır. Paltonun poqonları çiyinə tikilir. Kürək, orta və aşağı hissələrdə şlitsa ilə tamamlanan tikiş vardır. Bel səviyyəsində pal-tonun yan tikiş yerlərinə bərkidilmiş iki böyük forma düyməsi ilə düymələnən tənzimləyici kəmərcik vardır. Qolları ikitikişli, qol köbəli, içəridən tikiləndir. Palto-nun sol qolunun xarici səthində çiyinlə qolu birləşdirən tikiş xəttindən 14 sm aşağıda fərqlənmə qol nişanı yer-ləşdirilir. Döşəmədən paltonun ağınaşda olan məsafə 43–45 sm-dir (şəkil 1.1, 2.1, 2.2, 3.1).

12. Dəri gödəkcə tünd boz rəngli süni dəridən ti-kilir. Mərkəzdən gizli zəncirbəndlə bağlanan, qatlanan boyunluqlu, laskanlıdır. Dəri gödəkcə basmadüymə ilə kişilərdə sağ tərəfə, qadınlarda isə sol tərəfə düymələ-nir. Yaxalıq ali xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün tünd boz rəngli təbii qaragül dərisindən, baş miqrasiya xidmə-ti müşaviri xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün tünd boz rəngli süni qaragül dərisindən, xüsusi rütbəsi olan digər işçilər üçün isə tünd boz rəngli süni xəzdəndir və taxı-lıb-çıxarılandır. Laylarında yan kəsmə köndələn ciblər vardır. Kürək hissəsinin ortasında aşağıda şlitsa ilə ta-mamlanan tikiş vardır. Qolları ikitikişli, köbəli, içəridən tikiləndir. Təbii xəzdən istiləşdirilmiş və taxılıb-çıxa-rılan astarlıdır. Astarında iki kəsmə qoltuq cibi vardır. Taxılıb-çıxarılan poqonların çiyinə bərkidilməsi üçün gödəkcənin öz rəngində kəmərcikləri vardır. Kəmərciklər adi düymə ilə və ilgaklə düymələnir. Gödəkcənin sol qolunun xarici səthində çiyinlə qolu birləşdirən tikiş xəttindən 14 sm aşağıda fərqlənmə qol nişanı yerləşdi-rilir. Döşəmədən dəri gödəkcənin ağınaşda olan mə-safə 65 sm-dir (şəkil 1.2, 2.3, 2.4, 3.2).”;

1.2.8. 13-cü bəndin üçüncü abzasına “yerləşdirilir” sözündən sonra “(şəkil 1.3, 2.5, 2.6, 3.3)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.9. 14-cü bəndin ikinci abzasından beşinci cümlə çıxarılsın;

1.2.10. 15-ci bəndin ikinci abzasının dördüncü cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Ələyin uzunluğu də xəttindən 5 sm aşağı olma-lıdır.”;

1.2.11. 16-cı bənd üzrə:

1.2.11.1. birinci cümlədən “və yubka” sözləri çıxar-ılsın;

1.2.11.2. üçüncü cümləyə “açılır” sözündən sonra “(şəkil 7.20)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.12. 17-ci və 18-ci bəndlər aşağıdakı redaksiya-da verilsin:

“17. Yun köynək tünd boz rəngli yundan toxunur. Dik yaxalıqlıdır, mərkəzdən açıq zəncirbəndlə bağlanır və aşağı kənarlarına manjet tikilir. Yun köynəyin çiyin və dirsək hissələrinə köynəyin öz rəngində möhkəm parçadan əlavə qatlar tikilir. Taxılıb-çıxarılan poqonlar üçün yun köynəyin öz rəngində kəmərcikləri vardır. Kəmərciklər kiçik adi düymə ilə və ilgaklə düymələnir. Üzərində heç bir fərqlənmə nişanı yoxdur (şəkil 1.4, 2.7, 2.8, 3.4).

18. Uzunqol köynək ağ rənglidir, pambiq parçadan tikilir. Köynək 7 kiçik adi düymə ilə sağ tərəfə (qadınlarda – sol tərəfə) düymələnir. Kürəyi koketkalıdır. Əta-yi qurşaqlı, yanlardan rezinlidir. Köynəyin sağ və sol bortlarında üstədən tikmə qapaqlı ciblər vardır. Qatlanan boyunluqludur. Köynək qalstukla geyilir. Köynəyin sol qolunun xarici səthində çiyinlə qolu birləşdirən tikiş xəttindən 14 sm aşağıda fərqlənmə qol nişanı yerləşdi-rilir. Köynəyin taxılıb-çıxarılan poqonları çiyinə bərkidi-lir. Poqonlar üçün kəmərciklər orta forma düymələri ilə düymələnir (şəkil 1.5, 2.9, 2.10, 3.5).”;

1.2.13. 19-cu bənd üzrə:

1.2.13.1. birinci abzasın altıncı cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Köynəyin ələyi qurşaqlı, yanlardan rezinlidir və köynək qalstuksuz geyilir.”;

1.2.13.2. ikinci abzasın ikinci cümləsinə “düymələ-nir” sözündən sonra “(şəkil 1.6, 2.11, 2.12, 3.6)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.14. aşağıdakı məzmununda 20-1-ci və 20-2-ci bəndlər əlavə edilsin:

“20-1. Şərf qara rəngli yun parçadan hazırlanır və ölçüsü 40x100 sm-dir.

20-2. Əlcək qara rəngli süni dəridən hazırlanır (şə-kil 6.1, 6.2).”;

1.2.15. 22-ci bəndin ikinci – altıncı abzasları müva-fiq olaraq üçüncü – yeddinci abzaslar hesab olunsun və aşağıdakı məzmununda ikinci abzas əlavə edilsin:

“gödəkcə – tünd boz rəngli.”;

1.2.16. aşağıdakı məzmununda 22-1-ci bənd əlavə edilsin:

“22-1. Gödəkcə – tünd boz rəngli poliestr parça-dan tikilir. Qısa qatlama boyunluqludur, dik yaxalıq-lıdır, bortları mərkəzdən gizli zəncirbəndlə və dörd yapışqanlı lentlə bağlanılır (kişilərdə – sağ tərəfə, qadınlarda – sol tərəfə). Gödəkcənin hər iki bortunun sinə hissəsində üstədən tikilmiş basmadüymə ilə düymələnən fiqurlu qapaqlı gizli dəş cibləri, əmək hissəsində isə bas-madüymə və açıq zəncirbənd ilə bağlanan iki ədəd cib vardır. Boyunluğunun arxa tərəfində gizli zəncirbəndlə gödəkcəyə bağlanan yağışdan qorunmaq üçün xüsusi örtük papaq vardır. Qolları tək tikişlidir, manjetlidir, tənzimlənən basma düymələrlə bağlanır. Gödəkcənin belində tənzimləyici gizli rezin ip vardır. Gödəkcə as-tarlıdır, astarın hər iki tərəfində dəş hissələrində əsas parçadan köbəsi olan və zəncirbəndlə bağlanan daxili cibləri vardır. Gödəkcənin açılıb-çıxarılan sinteponla istiləşdirilmiş canlılıq olur və basmadüymə ilə gödək-cəyə düymələnir. Taxılıb-çıxarılan poqonlar üçün gö-dəkcənin öz rəngində kəmərcikləri vardır. Kəmərciklər kiçik adi düymə ilə və ilgaklə düymələnir. Gödəkcənin sol qolunun xarici səthində çiyinlə qolu birləşdirən tikiş xəttindən 14 sm aşağıda fərqlənmə qol nişanı yerləşdi-rilir (şəkil 4.1, 4.2).”;

1.2.17. 23-cü bəndə aşağıdakı məzmununda yeddinci və səkkizinci cümlələr əlavə edilsin:

“Dövrənin alın hissəsinin aşağısına papağın rəng-ində bərk materialdan günlük tikilir. Böyük xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün günlüyün üstünə bir cərgə gü-müşü rəngdə palıd yarpağının naxışı tikilir (şəkil 5.14, 5.15).”;

1.2.18. 25-ci bənd üzrə:

1.2.18.1. birinci cümlədə “tikilir” sözü “, lakin ətkələri açıq və qurşaqsız olur (şəkil 4.3, 4.4, 4.5, 4.6)” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.2.18.2. aşağıdakı məzmununda ikinci cümlə əlavə edilsin:

“Köynəklər qalstuksuz geyilir və şalvarın içinə salınır.”;

1.2.19. 26-cı bəndin ikinci abzasına “asilir” sözündən sonra “(şəkil 7.21)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.20. 28-ci bənd üzrə:

1.2.20.1. birinci abzasın üçüncü cümləsində “isti” sözü “dəri” sözü ilə, “plaşda” sözü “gödəkcədə” sözü ilə əvəz olunsun və həmin cümləyə ikinci hal-da “poqonlar” sözündən sonra “paltolarda və” sözləri əlavə edilsin;

1.2.20.2. birinci abzasın dördüncü cümləsinə “rəng-də” sözündən sonra “(ali xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün – tünd boz rəngdə)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.20.3. ikinci abzasda “Plaş” sözü “Palto” sözü ilə əvəz olunsun və həmin abzasda “sm-dir” sözündən sonra “(şəkil 7.3, 7.5, 7.7, 7.9)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.20.4. üçüncü abzasda “İsti” sözü “Dəri” sözü ilə, “yarımdayırtı” sözü “fiqurlu (ali xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün – yarımdayırtı)” sözləri ilə əvəz olunsun və həmin abzasda “sm-dir” sözündən sonra “(şəkil 7.4, 7.6, 7.8, 7.10)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.20.5. aşağıdakı məzmununda yeddinci abzas əlavə edilsin:

“Dövlət Miqrasiya Xidməti rəisinin poqonlarının kənarları gümüşü rəngli palıd yarpaqları ilə əhatələ-nmişdir (şəkil 7.1, 7.2).”;

1.2.21. 29-cu bəndin ikinci abzasına “sm-dir” sö-zündən sonra “(şəkil 7.11)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.22. 29-1-ci bəndin birinci abzasında “qızılı” sözü “gümüşü” sözü ilə əvəz edilsin;

1.2.23. 29-2-ci bənd üzrə:

1.2.23.1. birinci cümlədə “qızılı” sözü “gümüşü” sözü ilə əvəz edilsin;

1.2.23.2. ikinci cümləyə “lehimlənir” sözündən sonra “(şəkil 7.11)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.24. 30-cu bəndin ikinci cümləsindən “plaşın və” sözləri çıxarılsın və həmin cümləyə “yerləşdirilir” sö-zündən sonra “(şəkil 7.15, 7.16)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.25. 31-ci bənd üzrə:

1.2.25.1. ikinci cümlədə “plaşın, isti” sözləri “pal-tonun, dəri” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.2.25.2. üçüncü cümləyə “sm-dir” sözündən sonra “(şəkil 7.17)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.26. 32-ci bənd üzrə:

1.2.26.1. birinci abzasın üçüncü cümləsinə “qılın-cı-larsızdır” sözündən sonra “(şəkil 7.12, 7.13, 7.14)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.26.2. üçüncü abzasın birinci cümləsinə “furaj-kalarda,” sözündən sonra “qış papaqlarında” sözləri əlavə edilsin;

1.2.26.3. dördüncü abzasda “13,1x6,7sm,” sözlə-rindən sonra “böyük və orta xüsusi rütbəsi olan işçilər üçün 7,8x6,8 sm, kiçik” sözləri əlavə edilsin və həmin abzasdan “digər” sözü çıxarılsın;

1.2.27. 33-cü bəndin ikinci cümləsinə “olunur” sö-zündən sonra “(şəkil 7.18)” sözləri əlavə edilsin;

1.2.28. 34-cü bəndin dördüncü cümləsində “olu-nub” sözü “olunur (şəkil 7.19)” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.3. həmin Fərmanla təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində qulluq keçən xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim forma-sının və fərqlənmə nişanlarının təsvirləri” yeni təsvirdə verilsin (əlavə olunur).

2. “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2010-cu il 13 dekabr tarixli 362 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edil-miş “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində qulluq keçən xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim forması və fərqlənmə nişanları haqqında Əsasnamə”də dəyişikliklər edilməsi və “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidmətində qulluq keçən kiçik xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim formasının və fərqlənmə nişanlarının təsvirləri”nin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Pre-zidentinin 2013-cü il 7 may tarixli 891 nömrəli Fər-manının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2013, № 5, maddə 512 (Cild I) 2-ci hissəsi ləğv edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 11 iyul 2025-ci il

Baş prokuror paytaxtın Nərimanov rayonunda vətəndaşları qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin tapşırıqlarına uyğun olaraq prokurorluq orqanları tərəfindən vətəndaşların qəbulu daim diqqətdə saxlanılmaq-la onların ərizə və şikayətlərinin yerində dinlənilərək həll olunması üçün müvafiq tədbirlər görülür.

İyulun 11-də Baş prokuror Kamran Əliyev Bakı şəhəri Nərimanov rayon prokurorluğunun inzibati binasında Nərimanov rayonu və digər bölgələrdən olan vətəndaşları qəbul edib.

Qəbulda iştirak edən 52 nəfər vətəndaşın müraciətində konkret cinayət işlərinin istintaqı, törə-dilmiş cinayətlər barədə məlu-matların araşdırılması zamanı yol verilmiş qanun pozuntuları və məhkəmədə baxılan cinayət işləri üzrə dövlət ittihamının müdafiə-sinə dair məsələlərin bilavasitə prokurorluqda və ya aidiyyəti icra orqanlarında operativ həlli üçün müvafiq göstərişlər verilib.

XQ

Azərbaycan Ukraynanın Bərpası Konfransında

İyulun 10-11-də Azərbaycanın xarici işlər nazirinin müavini Yalçın Rəfiyevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyə-ti İtaliyanın paytaxtı Roma şəhərində Ukraynanın Bərpası Konfransında iştirak edib.

Sayca 4-cü olan bilki konfransda 56 dövlət, 27 beynəlxalq təşkilat və maliyyə institutu, eləcə də 120 şirkət təmsil olunub.

Y.Rəfiyev çıxışı zamanı Azər-baycanın ilk günlərdən etibarən münasibətin beynəlxalq hüququn norma və prinsipləri əsasında dip-

lomatik yolla həllini, habelə Ukraynanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünün dəstəklədiyi vurğulanıb. Azərbaycanın Ukraynaya humanitar yardım göndərən ilk ölkələrdən biri olduğu, bu çərçivədə dərman, qida, elektrik avadanlıqları və s. daxil olmaqla, humanitar, həm-çinin bərpa və yenidən qurmaya dəstək məqsədli ümumilikdə 42 milyon ABŞ dolları dəyərində yar-dım göstərdiyi diqqətə çatdırılıb.

Nazir müavini ölkəmizin bun-dan sonra da ikitərəfli əsasda Ukraynaya humanitar dəstəyini da-vam etdirəcəyini nəzərə çatdırıb.

Y.Rəfiyev konfrans çərçivəsində Ukraynanın xarici işlər naziri Andriy Sibiha, həmçinin İtaliya xarici işlər nazirinin müavini Ed-mondo Çirrelli ilə görüşüb.

XQ

Azərbaycanın sülh təşəbbüsünün beynəlxalq əks-sədəsi

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Görüşün formatı və məkanı üzərində Azərbaycanın tam təşəbbüskarlığı Bakının regional diplomatik konfiqurasiyada yeni funksional rola iddialı şəkildə daxil olduğunu göstərir. Rəsmi Bakının bu addımı Azərbaycanın proaktiv və qurucu aktor kimi çıxış etdiyinin sübutudur. Görüşün təşəbbüskarının Azərbaycan olması regionda güc mərkəzlərinin yeni paylanma trayektoriyasını da ortaya qoyur: Azərbaycan yalnız təhlükəsizlik və enerji oyunçusu deyil, eyni zamanda diplomatik dizayn və tənzimləmə səlahiyyəti qazanan dövlətə çevrilməkdədir.

Mövcud konfiqurasiya həm də regional liderlik uğrunda gedən geosiyasi yarışda Azərbaycanı ön plana çıxarır. Burada iki əsas məqam diqqətəlayiqdir: birincisi, mediator tərəflərin yoxluğu təşəbbüsün tam suveren diplomatik akt kimi dəyər qazanmasına səbəb olur; ikinci məqam isə, format və gündəmin Azərbaycanın daxili və xarici siyasi strategiyaları ilə uyğunluğudur.

Prosesi konstruktivist nəzəri yanaşmaya uyğun izah edək: Azərbaycan özünü regionda identitet formalaşdıran aktor kimi təqdim edir. Sözügedən addım həm də liberal diplomatiyanın (sülh təşəbbüskarlığı, dialoq, siyasi iradə üzərində qurulmuş model) klassik formasıdır. Burada diqqətçəkən əsas məsələ Azərbaycanın regional siyasi məkan daxilində konseptual xəritə dəyişikliklərinə rəhbərlik etməyə başlamasıdır. Görüş Azərbaycanın sülh doktrinasının vizualizasiyasıdır. Azərbaycanın

“problemin bir hissəsi deyil, həllinin açarı” konsepsiyası klassik diplomatik diskursdan uzaqlaşmış, post-konflikt dizayn fəlsəfəsi yaradır ki, bu da diplomatiyanın, sadəcə, vasitə deyil, məqsəd və ideoloji mövqe olaraq formalaşmasına işarədir. Beləliklə, Bakı artıq regional sabitliyin simvolik təminatçısı rolunu öz üzərinə götürür.

Əbu Dabidə görüşünün mahiyyətində Azərbaycanla Ermənistan arasında illərdir dondurulmuş və hərbi-siyasi gərginliklə yüklənmiş münasibətlərin tam normallaşdırılması ideyası dayanırdı. Görüş konkret siyasi gündəmlə, real nəticəyə yönəlmiş yanaşmalarla müşayiət olundu. Artıq tərəflər sülhə praktik proses kimi baxırlar. Danışqlar zamanı diqqət mərkəzində olan əsas məsələlərdən biri dövlət sərhədlərinin dəqiqləşdirilməsi idi. Çünki iki ölkə arasında münəqişə nəticəsində uzun müddət kağız üzərində qalan sərhədlər indi real geopolitik xəritədə tam hüquqi əsaslarla müəyyənləşdirilməli idi. Məhz bu amil iki dövlət arasında münasibətlərin gələcəyini və bütün regionda sabitlik parametrlərini müəyyən edən əsas texniki və siyasi məsələ idi.

Danışqlarda diplomatik münasibətlərin mərhələli şəkildə bərpası ideyası da öz əksini tapdı. İllərlə əlaqəşiz yaşayan iki qonşu dövlət indi bir-birini tanımaq və qarşılıqlı legitimliyi qəbul etmək kimi tarixi bir transformasiyaya doğru irəliləyir. Məhz bu amil, eyni zamanda, Cənubi Qafqazda siyasi mədəniyyətin yenilənməsi demək

idi. Ən vacibi isə odur ki, bütün bu mövzular süni şəkildə masaya qoyulmamışdı. Tərəflərin öz daxili gündəliklərindən doğan ehtiyaclar əsasında, realist və funksional çərçivədə formalaşdırılmışdı. Bütün bunlar onu göstərdi ki, 2025-ci ilin bu görüşü sülh düşüncəsinin və siyasi iradənin formalaşması mərhələsində strateji dönüş nöqtəsinə çevrilmişdir.

2025-ci il iyulun 10-da baş tutan görüş beynəlxalq münasibətlər sistemində bir neçə mühüm konseptual tendensiyanı üzə çıxardı. Tərəflərin birbaşa siyasi iradəsi ilə və üçüncü tərəfin diplomatik neytrallığı şəraitində həyata keçirilən bu format “neoyekunçu diplomatiya” (post-hegemonik vasitəçilik modeli) anlayışının praktikaya keçdiyini göstərir. Məhz bu modeldə danışqların təşəbbüsü, formatı və nəticələri klassik vasitəçi güclərin deyil, lokal aktorların iradəsinə əsaslanır. Belə formatlar, qlobal sistemin mərkəzdən-çevrəyə doğru yenidən konfiqurasiya olunmasının nümunəsi kimi çıxış edir. Artıq siyasi proseslər təkcə güc mərkəzlərinin idarəsində deyil, regional təşəbbüslərin sintez olunduğu platformalarda cərəyan edir. Bütün bu amillər mövcud beynəlxalq düzənin çoxqütblü və plüralist xarakterini daha da gücləndirir.

Belə formatda görüşlər diplomatiyada üç əsas prinsipin aktuallığını önə çıxarır ki, bunlardan birincisi siyasi iradənin avto-

nomiyası – yəni, tərəflərin danışqlara hər hansı beynəlxalq təşkilatın və ya qlobal gücün təzyiqi olmadan qatılması onların suveren qərarvermə mədəniyyətinin möhkəmləndiyini göstərir.

İkincisi isə, formatlaşdırılmış neytrallıq prinsipidir – ev sahibi məkanın neytral, lakin təşkilati-fasilitativ rol oynaması isə yeni növ “passiv vasitəçilik” praktikasını doğurur.

Nəhayət, üçüncü amil simvolik diplomatiyadır – görüşün özünün siyasi nəticələrindən əlavə, simvolik yükləməsi (ev sahibi ölkənin neytrallığı, təşəbbüsün lokal xarakteri, qlobal aktorların iştirak etməməsi) daha güclü mesajlar ötürdü.

Qərbdə bu cür təşəbbüslər yeni vasitəçilik mədəniyyətinin başlanğıcı kimi qəbul olunur. Avropa siyasi düşüncəsində bu yanaşma qeyri-zorakı dialoq əsaslı sabitlik konsepsiyası ilə üst-üstə düşür. Konsepsiya beynəlxalq sistemin yeni normativ strukturunda lokal aktorların konstruktiv rolunu gücləndirir. Şərq geosiyasi düşüncəsində isə belə təşəbbüslər güc balansının transformasiyası və regional avtonomiya meyillərinin artması kontekstində analiz olunur. Burada böyük güclər üçün həm çağırış, həm də alternativ əməkdaşlıq modeli əks olunur.

Maraqlısı budur ki, görüş öz təbiətinə görə nənəlik konkret tərəflər arasında dialoq modeli, həm də qlobal diplomatik arxitekturanın yenilənməsinə dair siqnalıdır. Artıq

diplomatiya regional təşəbbüslərin qurduğu məkanlara çevrilir. Bunlar beynəlxalq hüquq və suveren qərarvermə prinsiplərinin praktik real siyasətdə yenidən aktuallaşmasına səbəb olur.

Müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində əksər sülh təşəbbüsləri və danışıqlar formatları ya beynəlxalq təşkilatların vasitəçiliyi, ya da dominant güclərin təşviqi ilə formalaşır. Belə bir mənzərədə ikitərəfli və tam suveren iradəyə əsaslanan görüşlərin baş tutması həm nadir, həm də normayaratma potensialına malik presedentdir. Siyasi kontekst baxımından belə təşəbbüslər klassik “gücün çağırışı” doktrinasından fərqli olaraq, daxili siyasi gündəmlərin və strateji vizyonların real diplomatik nəticəyə çevrilməsini ifadə edir.

Digər tərəfdən, burada müşahidə olunan “hibrid diplomatiya” modeli – yəni beynəlxalq hüquqa, sülh çağırışına və suveren təşəbbüsə əsaslanan kompleks yanaşma – çağdaş beynəlxalq sistemin çoxtərəfli və qeyri-sabit təbiətinə uyğun yeni diplomatik adaptasiya formasıdır.

Beləliklə, burada formalaşan model – “yüksək səviyyəli neytrallıq + təşəbbüskarlıq” – diplomatiyada balanslaşdırılmış aktivlik formasına çevrilir. Bir tərəfdən könər güclərdən asılı olmamaq, digər tərəfdən təşəbbüs göstərərək prosesin arxitekturasını dizayn etmək. Mövcud vəziyyət beynəlxalq münasibətlərdə “təşəbbüs yolu ilə legitimlik” doktrinasının aktuallaşmasına səbəb olur. Görüşün əsas nəticələrindən biri beynəlxalq aləmin Azərbaycanı prosesin dizayneri kimi tanımağa başlamasıdır. Əbu Dabi isə lokasiya olaraq passiv iştirakla prosesin legitimliyinə və tərəflərin bərabər məsafədə yerləşdirilməsinə şərait yaratdı. Amma formatın təşəbbüskar və arxitektor aktoru Bakı idi.

Hadisə həm də beynəlxalq münasibətlər aspektində mühüm siqnalıdır: Azərbaycan regionda yeni siyasi nizamın təşəbbüskarı və təminatçısı rolunu oynayır. Bütün bu proseslər ölkənin beynəlxalq mövqeyində keyfiyyətə yeni mərhələnin başlandığını göstərir.

Şəbnəm ZEYNALOVA,
XQ-nin siyasi analitiki,
siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Eyni zamanda, Aİ məhkəmələrin və hüquq-mühafizə orqanlarının müstəqilliyinin, dürüstlüyünün və hesabatlılığının, həmçinin demokratik prinsiplərə və fundamental insan hüquqlarına, o cümlədən ədalətli məhkəmə araşdırmasına riayət edilməsinin vacibliyini vurğulayır.

Qeyd edək ki, son illər ərzində, xüsusilə İkinci Qarabağ müharibəsindəki sarsıdıcı məğlubiyyətdən sonra EAK-la ölkə rəhbərliyi arasında münasibətlər keyli gərginləşib. Kilsə rəhbərliyi məğlubiyyətdən sonra baş nazir Nikol Paşinyanı bir neçə dəfə istefaya çağırır. Qarşıdurma xüsusilə bu ilin may ayının sonlarında N.Paşinyanın “Facebook” sosial şəbəkəsində bütün ermənilərin katolikosu II Qareginlə bağlı etdiyi paylaşım-lardan sonra açıq və sort xarakter alıb. Baş nazir katolikosun subaylıq andını pozduğunu, övladının olduğunu bildirib. Belə bir şəxs ermənilərə dini rəhbərlik etməsinin mümkünsüzlüyünü vurğulayaraq patriarxlığı tərk etməli olduğunu bildirib. EAK-ın bir sıra ruhaniləri və patriarxlıq çevrələri Paşinyanın həyata keçirdiyi islahatları, xüsusilə də milli-mənəvi dəyərlərə bağlı siyasətini tənqid hədəfinə çeviriblər. Buna cavab olaraq, hökumət dəfələrlə kilsəni siyasi proseslərə müdaxilə, dövlətin işinə qarışmaqda ittiham edib. Məhz bu səbəbdən cəmiyyətdə kilsə ilə hakimiyyət arasında gətdikcə dərinləşən uçurum formalaşmış.

Bu mənada kilsə ilə dövlət arasında bir neçə aydır davam edən ziddiyyətlər fonunda Aİ-nin Ermənistandakı nümayəndəliyindən ilk dəfə olaraq verilən rəsmi açıqlama siyasi və ictimai dairələrdə böyük rezonans doğurub. Aİ nümayəndəliyinin bu qarşıdurmaya dair səsləndirdiyi mövqe həm Ermənistan daxilində, həm də beynəlxalq arenada diqqətə izlənilir. Nümayəndəliyin açıqlaması formal baxımdan neytral görünə də, əslində, ciddi siyasi ismarıqlar ehtiva edir. Aİ bildirir ki, bu, Ermənistanın daxili məsələsidir və ittihamların araşdırılması yerli hakimiyyət orqanlarının səlahiyyətiəndədir. Bu mövqe həm hüquqi baxımdan korrekt, həm də diplomatik cəhətdən ölçülüb-biçilmiş ifadə sayıla bilər. Lakin Ermənistan reallığına nəzər saldıqda, bu cür “bitərəf” yanaşmanın, əslində, vəziyyətin ciddiliyini nəzərə almadan məsuliyyəti tamamilə rəsmi İrəvana ötürmək cəhdi olduğu aydın görünür. Nümayəndəliyin açıqlaması, əslində, ölkədə uzun müddət davam edən ziddiyyətin – dövlət–kilsə münasibətlərindəki tarazlığın pozulmasının diplomatik təsdiqidir.

Hec kəsə sirr deyil ki, kilsə bu gün Ermanistanda təkcə dini deyil, həm də siyasi-ictimai qüvvə kimi çıxış edir. Bu isə demokratik və dünyəvi sistem qurmağa çalışan bir ölkə üçün ziddiyyətli və təhlükəli tendensiyaadır. EAK öz tarixi missiyasını və dini funksiyalarını bir kənara qoyaraq, bir

Aİ İrəvanın “kilsə qovğası”na mövqeyini açıqladı

Qurum dolayısı ilə kilsəyə siyasətdən kənar durmağı məsləhət görür

sıra hallarda siyasi mövqe sərgiləməkdə, dövlətin daxili siyasətinə birbaşa müdaxilə etməkdədir. İctimaiyyətə açıq şəkildə müra-ciətlər ünvanlanması, hökumətə qarşı etiraz bəyanatlarının yayılması, hətta Bakır Qals-tanyan və Mikael Acapaxyan kimi arxiye-piskopların konkret siyasi düşərgələrlə bir sırada çıxış etməsi kilsənin müstəqil dini qurum statusuna ciddi zərbə vurur. Halbuki dünyanın əksər normal, sivil ölkələrində dini institutlarla dövlət arasında sərhədlər aydın şəkildə müəyyənləşib və bu çərçivənin qorunması həm dövlətin sabitliyi, həm də dini etimadın qorunması baxımından həyati əhəmiyyət daşıyır.

*

Bu gün EAK erməni cəmiyyətində özünün əvvəlki birləşdirici və mənəvi dəyərli funksiyasını getdikcə itirir. Səbəb çox sadədir: kilsə xalqın deyil, müəyyən qruplarının tribunasına çevrilib. Ruhanilər açıq şəkildə siyasi ritorika ilə çıxış edir, bəzi hallarda isə hökumətin atdığı sosial və ictimai islahatları tənqir olunmuş formada təqdim edirlər. Dini liderlər öz çıxışlarında tez-tez “ənənəvi dəyərlərin qorunması” pərdəsi altında dövlətin dün-

yəvi prinsiplərini və cəmiyyətin dəyişən sosial sifarişlərini tənqid edirlər. Bu isə bir tərəfdən cəmiyyətdə parçalanma yaradır, digər tərəfdən kilsənin cəmiyyətin bütün təbəqələrinin təmsil etmə gücünü zəiflədir. Kilsənin nüfuzunun azalması əsas səbəblərdən biri də onun daxilində baş verən korrupsiya, qeyri-şəffaf maliyyə fəaliyyəti və ictimaiyyətdən gizlədilən təsərrüfat məsələləridir. Son illər ictimai fəal-lar və jurnalistlər tərəfindən kilsəyə yaxın qurumların maliyyə hesabatlari ilə bağlı irəli sürülən iddialar və verilən suallar cavabsız qalır. Ruhani çevrələrdə yaranan rüşvətxorluq və şəxsi mənfəət naminə din-i nüfuzdan istifadə hallarına qarşı kilsə rəhbərliyinin ciddi tədbirlər görməməsi onun mənəvi liderlik roluna kölgə salır. Dini təşkilatın bu cür şəffaflıqdan uzaq fəaliyyət göstərməsi isə cəmiyyətin inamını daha da sarsıdır.

Kilsənin əsas funksiyası dini-mənəvi sabitliyi təmin etmək, insanlar arasında birlik və əxlaqi dəyərləri aşılamaq olmalıdır. Lakin mövcud mənzərə göstərir ki, kilsə bu funksiyaları arxa plana keçirərək daha çox siyasi gündəmin iştirakçısına çevrilmişdir. Xüsusilə bəzi yeparxiya rəhbər-

lərinin, keşişlərin mitinglərdə, ictimai-siyasi tədbirlərdə çıxış etməsi, hakimiyyətin legitimliyini şübhə altına alması dini statusla ziddiyyət təşkil edir. Belə olan halda cəmiyyətin dünyəvi qanunlara əsaslanan idarəçiliyi ilə dini baxışlar arasında ziddiyyət qaçılmaz olur və bu, istər-istəməz sabitliyi pozur.

Aİ-nin açıqlaması da məhz bu məsələyə işarə edir. Qurum bildirir ki, proseslər Ermənistanın daxili məsələsidir və istənilən ittiham yerli orqanlar tərəfindən araşdırılmalıdır. Bu, bir tərəfdən ölkənin suveren hüquqlarına hörmət göstərmək anlamına gəlirsə, digər tərəfdən kilsəyə də açıq mesajdır ki, siyasi fəaliyyət dini statusla bir araya sığmır. Aİ faktiki olaraq kilsənin deyil, hüquqi dövlətin tərəfində olduğunu nümayiş etdirir və bu da hüquqi baxımdan tam əsaslıdır. Bu gün Ermənistanda cəmiyyət daha rəsonal və modern idarəetmə tərzinə ehtiyac duyur. Bu idarəetmənin dayağı dini deyil, hüquqi və dünyəvi sistem olmalıdır. Əgər EAK bu realığı qəbul etməzsə, öz mövqeyini yenidən nəzərdən keçirməzsə, yaxın illərdə ictimai nüfuzunu tamamilə itirmək təhlükəsi ilə üz-üzə qala bilər. Kilsə dini funksiyasını qorumaq istəyirsə, siyasi proseslərdən və daxili intriqa-lardan uzaq durmalı, cəmiyyətin mənəvi sütunu olma missiyasına qayıtmalıdır.

Onu da bildirək ki, Aİ nümayəndəliyinin açıqlamasında məhkəmələrin və hüquq-mühafizə orqanlarının müstəqilliyi, dürüstlüyü və hesabatlılığı xüsusi qeyd olunur. Bu, istənilən hüquqi dövlətin əsas dayacağıdır. Aİ, eyni zamanda, ədalətli məhkəmə araşdırmasının vacibliyini və fundamental insan hüquqlarına əməl olunmasını vurğulayaraq, hüquqi proseslərin siyasi müdaxilələrdən könər aparılmasının əhəmiyyətinə diqqət çəkir. Bu kontekstdə dini qurumların da hüquqi araşdırmalara hörmətə yanaşması, onları dini və ya siyasi ritorikaya çevirməməsi vacibdir. Hüquq müstəvisində baxılan məsələləri dini tribuna səviyyəsinə endirmək nə cəmiyyətə, nə də ədalət prinsipinə fayda verir. Dövlətin əsas institusiyalarının nüfuzuna zəlal

Ekspert rəyi

İlyas HÜSEYNOV,
politoloq

– Aİ-nin Ermənistandakı missiyası öz fəaliyyəti ilə dəfələrlə sübuta yetirib ki, onlar bu regiona nəzarəti əldən vermək niyyətində deyillər. Onlar bölgədə baş verən prosesləri diqqətlə izləyir, Ermənistan-dakı mövcud durum və cərəyan edən proseslər barədə də fikirlər bildirirlər. Şübhəsiz ki, müxalifətin siyasi hakimiyyət əleyhinə fəaliyyəti, kilsə ilə iqtidar arasında-fı fikir ayrın-seçkilikləri, ziddiyyətlər, o cümlədən Paşinyanın din xadimləri, onların çirkin əməlləri ilə mübarizəsi diqqətdən kənarda qalmır. Aİ demokratik prinsiplərə və fundamental insan hüquqlarına, o cümlədən ədalətli məhkəmə araşdırma-sına riayət edilməsinin vacibliyini çağırış edib. Əlbəttə, bu, Aİ-nin böyan edilən ümumi prinsiplərini özüəndə əks etdirir. Lakin bu, həm də dövlətin daxili işlərinə qarışmaq anlamını verir.

Eyni zamanda, maraqlıdır ki, bu bəy-anat daxilində ikili standartlar, ziddiyyətlər çoxdur. Çünki dünyanın digər bölgəsində bu cür proseslər baş versəydi, Qərb medi-ası bu barədə yazar, onu tirajlayar, man-şetlərə çıxarardı. Amma Qərb mediasında çox səthi, loyall münasibət özünü göstər-məkdədir. Mən Aİ-nin bu bəyanatını növbəti bəyanat, formal mövqe ortaya qoy-maq kimi qiymətləndirirəm. Sırr deyil ki, Aİ, xüsusilə onun institutları, Avropa Par-lamentinin təmsilində qanunverici orqanı ölkəmizə münasibətdə hər zaman qərəzli mövqe ortaya qoyur. Lakin Ermənistanda cərəyan edən proseslərə biganə münasibət ortadaadır. Yaranmış vəziyyətdən könər ge-osiyasi aktorlar istifadə etməyə çalışırlar. Şübhəsiz, Ermənistan elə bir bölgədə yer-ləşir və geosiyasi vəziyyətdədir ki, bu gün beynəlxalq güclər Hayastana, eləcə də do-layısı ilə Cənubi Qafqaza nəzarət etmək imkanlarını araşdırırlar.

götirən davranışlardan çəkinmək hər bir ictimai qurumun, xüsusilə də kilsə kimi təsirli strukturun borcudur. Bu baxımdan EAK dini fəaliyyətini siyasi iddialardan ayırmalı, hüquqi proseslərə hörmətlə yanaşmalıdır.

Səxavət HƏMİD
XQ

“Tərəqqi yolunun başlanğıcı: müstəqil və qüdrətli Azərbaycan naminə”

YAP Veteranlar Şurasının sədri Arif Rəhimzadə bildirib ki, 1969-cu ildə Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi ilə respublikada geniş islahatlar həyata keçirilib və Azərbaycan sənaye, kənd təsərrüfatı, təhsil, səhiyyə və neft sektorlarında sürətlə inkişaf edib. O diqqətə çatdırıb ki, Ulu öndərin təşəbbüsü ilə 1971-ci ildə Bakıda hərbi lisey yaradılıb və 1978-ci ildə Azərbaycan SSR Konstitusiyasına Azərbaycan dilinin rəsmi dövlət dili kimi daxil edilməsi milli dəyərlərin qorunmasında əhəmiyyətli olub.

Sonra “Türk Ağsaqqalları arasında Əlaqələrin İnkişafı” İctimai Birliyinin sədri Südeyif İmamverdiyev, YAP Veteranlar Şurasının üzvləri Misir Mərdanov, Tahir Məmmədov və başqaları Ümummilli lider

İyulun 11-də Yeni Azərbaycan Partiyası Veteranlar Şurasının, YAP Səbail rayon təşkilatının və “Türk Ağsaqqalları arasında Əlaqələrin İnkişafı” İctimai Birliyinin birgə təşkilatçılığı ilə ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanda ilk dəfə siyasi hakimiyyətə gəlməsinin 56-cı ildönümünə həsr olunmuş “Tərəqqi yolunun başlanğıcı: müstəqil və qüdrətli Azərbaycan naminə” mövzusunda tədbir keçirilib.

Tədbir iştirakçıları əvvəlcə Ümummilli liderin büstü önünə gül dəstələri düzüblər. YAP Səbail rayon təşkilatının sədri Muxtar Nağıyev tədbirdə çıxış edərək,

ümummilli lider Heydər Əliyevin xalq və dövlət qarşısındakı xidmətlərindən danışib.

rin Vətənimiz üçün fədakar fəaliyyətinin önəmindən ətraflı danışblar.

İqtisadi Şuranın iclası keçirilib

İyulun 11-də İqtisadi Şuranın iclası keçirilib.

Nazirlər Kabinetindən bildiriblər ki, Azərbaycan Respublikası İqtisadi Şurasının sədri, Baş nazir Əli Əsədovun rəhbərliyi ilə keçirilən iclasın gündəliyində 2026-cı il və ortamüddətli dövr üçün dövlət büdcəsi və icmal büdcə gəlirlərini formalaşdıran daxi-

lomalaraın strukturu, gəlirlər üzrə siyasətin əsas istiqamətləri və digər cari məsələlər müzakirə olunub.

Maliyyə naziri Sahil Babayev, iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarovun, əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri Anar Əliyevin gündəlikdə olan büdcə-vergi məsələləri üzrə məruzələri dinlənilib.

Təqdim olunan gündəliyə dair İqtisadi Şuranın üzvləri tərəfindən müzakirələr aparılıb.

İclasın yekununda İqtisadi Şuranın üzvlərinin rəy və təklifləri nəzərə alınmaqla aidyyəti qurumlara müvafiq tapşırıqlar verilib.

XQ

Sahibə Qafarova Srebrenitsa qurbanlarının xatirəsini anıb

Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova Bosniya və Herseqovinaya işğızar səfər çərçivəsində iyulun 11-də Srebrenitsa qurbanlarının xatirəsinə inşa edilmiş Memorial mərkəzə gəlib.

Azərbaycan parlamentinin sədri və digər ölkələrdən olan qonaqlar, o cümlədən ölkə və hökumət rəhbərləri, parlament sədrləri və rəsmi nümayəndələr anım tədbirləri çərçivəsində əvvəlcə “Keçməmişlərin izi ilə” sərgisi ilə tanış olublar. Sonra Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova anım salonunda başsağlığı kitabını imzalayıb.

Daha sonra Memorial mərkəzdə faciə

qurbanlarının anım mərasimi keçirilib. Nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri faciə qurbanlarının xatirəsini ehtiramla yad edərək, Memorial abidənin önünə gül dəstələri düzüblər.

Milli Məclisin sədri mərasim çərçivəsində bir sıra ölkələrin parlament rəhbərləri ilə görüşüb, onlarla söhbət edib.

XQ

Mariam Kvrivişvili: Azərbaycanda çox məhsuldar görüşlərimiz oldu

Bakiya ilk rəsmi səfərim zamanı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və hökumət üzvləri ilə çox məhsuldar görüşlərimiz oldu. Biz iqtisadi əlaqələrin dərinləşdirilməsi və s. məsələləri müzakirə etdik.

Gürcüstanın iqtisadiyyat və davamlı inkişaf naziri Mariam Kvrivişvilinin Azərbaycana ilk rəsmi səfərinin nəticələri ilə bağlı təəssüratları yaydığı məlumatda əksini tapıb.

Nazir bildirib ki, Prezident İlham Əliyevlə keçirilən görüşdə Gürcüstanda iqtisadi inkişafın dinamikası və hökumətin müxtəlif sahələr üzrə həyata keçirdiyi siyasət, xüsusilə də enerji sektorundakı iri layihələr barədə ətraflı müzakirələr aparılıb.

M.Kvrivişvili deyib: “Azərbaycan Prezidentinə ölkəmizdə iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində həyata keçirilən islahatlar, xüsusilə enerji sektorunda planlaşdırılan böyük layihələr barədə ətraflı məlumat ver-

dik. Görüş olduqca məhsuldar keçdi. Biz ticarət, nəqliyyat, turizm, logistika kimi sahələrdə əməkdaşlığın dərinləşdirilməsini müzakirə etdik”.

Nazirin sözlərinə görə görüşdə, həmçinin regionda sülh və sabitliyin əhəmiyyəti də diqqət mərkəzində olub.

Səfər çərçivəsində Mariam Kvrivişvili Azərbaycanın iqtisadiyyat naziri, energetika naziri, rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri ilə də görüşlər keçirib. Tərəflər iki ölkə arasında iqtisadi əməkdaşlığın mövcud vəziyyəti və gələcək inkişaf perspektivlərini, o cümlədən irimiqyaslı ortaqlayihələri ətraflı müzakirə ediblər.

XQ

Laçın poçt mərkəzindən Düblinə məktub

Dünyaşöhrətli MTP (Most Traveled People) beynəlxalq sayyahlar klubunun üzvləri Qarabağ və Şərqi Zəngəzura səfər çərçivəsində iyulun 11-də Laçında olublar.

Onlar “Hoçazfilm” yaradıcılıq studiyasının çəkiliş pavilyonunu, “Yurd qalareyası”nı, “Gilabi Ceramics” mərkəzinə ziyarət ediblər.

Sonra ilk dəfə Laçın şəhərinin poçt mərkəzindən xaricə məktub göndərilib. Səyyah David Cozef Langan tərəfindən İrlandiyanın Dublin şəhərinə məktub ünvanlanıb.

Xatırladaq ki, iyulun 10-dan başlayan üçgünlük səfər çərçivəsində sayyahlar Füzuli–Xocavənd–Şuşa–Xankəndi–Xocalı–Ağdam–Kəlbəcər–Laçın–Zəngilan–Cəbrayıl marşrutu üzrə hərəkət edirlər. On beş ölkədən səyyahların yer aldığı heyətə MTP klubunun təsisçisi, amerikalı Çarlz Vili rəhbərlik edir. Bu səfər işğaldan azad edil-

miş ərazilərin “dark tourism” çərçivəsində tanıtılması, nəhəng bərpa-quruculuq işlərinin nümayişi üçün böyük imkan yaradır.

Heydər Əliyev: liderliyin dünya miqyaslı strateqi

I məqalə

14 iyul 1969-cu il

Həmin tarixdə Heydər Əliyev Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi seçilmişdir. Bununla Heydər Əliyevin Azərbaycan SSR-ə rəhbərlik dönməsi başlamışdır. O dövrdə Azərbaycan SSRİ-nin respublikalarından biri kimi çətin dövrünü yaşayırdı. İnkişaf səviyyəsinə görə SSRİ respublikaları sırasında axırıncı yerlərdən birini tuturdu. Mənbələrdə verilən məlumatlara görə, əslində Heydər Əliyevi Azərbaycan SSR-də vəziyyəti düzəltmək üçün rəhbərliyə məsləhət görmüşdülər. Təklifi kimlərin vermasından çox Ulu öndərin siyasi taleyində Azərbaycanı xilas etmək missiyasının xüsusi yer tutduğunu vurğulamaq maraqlıdır. Görünür, tale xalqın dahi övladlarını həmişə ən yüksək sınaqlara çəkir.

Heydər Əliyev də 1969-cu ildə Respublikaya rəhbər seçildə qarşısında ilk xilaskarlıq missiyasını yerinə yetirmək kimi mürəkkəb bir vəzifə vardı. Özü də bu işi Heydər Əliyev Moskvada bir sıra dairələrin Azərbaycanla qarşılıqlı münasibəti fonunda həyata keçirməli idi. Heydər Əliyev ermənilərin təsiri ilə Kremldə kimlərin ölkəmizə qarşı hansı işlərlə məşğul olduğunu çox gözəl bilirdi. Bundan başqa, daxili idarəetmədə yol verilən nöqsanlar xeyli problemlər yaratmışdı. Respublikada ümumi sosial-iqtisadi vəziyyət ürəkəcan deyildi.

Millilik çox aşağı səviyyəyə salınmışdı. Azərbaycan milli mədəniyyətinin və elminin sürətli inkişafına ciddi ehtiyac vardı. 1945-ci ildə yaradılmış Elmlər Akademiyasının Azərbaycanın inkişafına xidməti arzuolunan səviyyədə deyildi. Dünyanın aparıcı elm sahələrinin ölkənin sosial, iqtisadi, sənaye, mədəniyyət sferalarına təbiiq demək olar ki, hiss edilmirdi.

Bunların fonunda Mərkəzdən verilən təlimatlarla Azərbaycan SSR-in ərazilərinin hissə-hissə Ermənistanə verilməsi ayrıca problem yaradırdı. Faktiki olaraq masa üzərində Azərbaycan SSR-in sovetlər ittifaqının bir subyekti kimi mövcudluğu sual altına alınır. Zahirən və rəsmi hesabatlarda, məruzələrdə bu məqam görünməsə də, Heydər Əliyev real vəziyyəti dərinlən bilirdi.

Bununla XX əsrin 70-ci illərinə Azərbaycan SSR ölkə kimi müxtəlif ziddiyyətli məqamların qarşılıqlı təsirinə yaratdığı ürəkəcan olmayan vəziyyətdə qədəm qoydu. Etiraf etmək lazımdır ki, mövcud şərtlər Heydər Əliyevdən SSRİ-nin tərkibində olan müsəlman respublikalardan birinin rəhbəri və xalqın lideri kimi həmin dövr üçün oxşarı olmayan idarəetmə müdrikliyi ilə yanaşı, şəxsi şücaətin olmasını da tələb edirdi. Onun iki səbəbini göstərmək istədik. Onlardan biri SSRİ-nin tərkibində olan respublika kimi dünyadan təcrid olmaq, digəri isə Mərkəzin siyasi-ideoloji nəzarəti və təzyiqlərinin mövcudluğudur.

Dünyadan təcridlik və siyasi-ideoloji təzyiqlər

Hələ 1919-cu ildə Millətlər Liqasını yaradanlar Rusiyanı və sonra SSRİ-ni geosiyasi proseslərdən təcrid etmək siyasətini yeritdilər. Millətlər Liqası 1920-ci ildə rəsmi fəaliyyətinə Rusiyasız başladı. Sonra SSRİ quruldu, lakin Liqanın münasibəti dəyişmədi – onda bütövlükdə SSRİ-yə daxil olan hər bir respublika təcrid edilmişdi. SSRİ 1934-cü ildə Millətlər Liqasına üzv seçildi, ancaq 1939-cu ildə Finlandiya ilə müharibəyə görə təşkilatdan qovuldu. Bununla SSRİ yarandığı gündən Millətlər Liqası tərəfindən təcrid siyasətini görmüşdür.

Əslində, SSRİ-dən əvvəl də Azərbaycana Millətlər Liqasını yaradan əsas dövlətlər (Böyük Britaniya, Fransa, İtaliya və Yaponiya) münasibəti müsbət deyildi. Ayrıca, onlar (Yaponiya istisna olmaqla) bu və ya digər üsullarla erməni terrorçularının Azərbaycan torpaqlarının işğalına şərait yaradırdılar və əsas məqsədləri əzəli Azərbaycan ərazilərinin bir hissəsində ermənilərə dövlət yaratmaqdan ibarət idi.

SSRİ-nin yaradılması ilə Azərbaycan üçün geniş anlamda bu cür təcrid və təzyiq vəziyyəti mahiyyət olaraq dəyişmədi. Əksinə, təcrid və təzyiq iqiqat səviyyəyə qalxdı. Belə ki, 1922-1939-cu illərdə SSRİ daxilində Azərbaycanı qarşı elə siyasət aparıldı ki, Ermənistan SSR-inin başlanğıcda 1000 kvadratkilometr olan ərazisi bizim ölkənin torpaqları hesabına 29 min 800 kvadratkilometre çatdırıldı.

1948-1953-ci illər deportasiyası nəticəsində Qərbi Azərbaycan ərazisində qurulmuş qondarma Ermənistandan 100 minlərlə soydaşımız yurdlarından didərgin salındı. Buna qarşı Azərbaycan SSR-in o dönmədeki rəhbərlikləri tutarlı heç nə edə bilmədilər. Onların işi öz yurdlarından deportasiya edilmiş insanların döyərşmədikləri relyefə malik olan Azərbaycan ərazilərində yerləşdirmə oldu. Bu cür vəziyyət təqribən 1969-cu ilə qədər davam etdi.

Beləliklə, 1969-cu ildə Heydər Əliyev vacib surətdə həllini gözləyən çoxlu sayda problemlərə malik Azərbaycan SSR-ə rəhbər gəldi. Bu zaman, Ulu öndər həm bey-

nəlxalq aləmdən geosiyasi təcrid, həm də SSRİ mərkəzindən edilən təzyiqlərin edildiyi bir Respublikanı düşdüğü vəziyyətdən xilas etməli idi. Heydər Əliyev bu cür çətin durumdun Azərbaycan SSR-ni ölkə və cəmiyyət kimi xilas edən lider oldu! Bu baxımdan hələlik Heydər Əliyev səviyyəsində öz ölkəsi, dövləti və cəmiyyəti üçün töhfə verən başqa siyasi lider yoxdur.

Azərbaycan SSRİ tərkibində olduğu dönmədə belə Heydər Əliyev liderliyin dünya miqyaslı strateqi kimi fəaliyyət göstərdi. Moskvada erməni lobbiciliyinin tüğyan etdiyi bir dönmədə Heydər Əliyev Azərbaycandan torpaq qopartmaq prosesini tamamilə dayandırdı. Ulu öndərin apardığı siyasət kadrları milliləşdirdi, siyasi institutlaşmanı yeni səviyyəyə yüksəltdi, elm Azərbaycan dövlətinə xidmət etməyə başladı, ölkənin sosial-iqtisadi vəziyyəti köktündən dəyişdi (Azərbaycan SSR təsədüfən dalbadal keçici bayraqlar almırdı). Hətta həmin dövrdə Azərbaycan Elmlər Akademiyası SSRİ-də yeganə elmi təşkilat idi ki, Moskvadan asılı olmayaraq beynəlxalq əlaqələr qura bilirdi.

Bununla Heydər Əliyev SSRİ kimi nəzarətin güclü olduğu bir qapalı sistemdə yüksək liderlik nümunəsi nümayiş etdirmişdir. Öncə, Azərbaycan SSR-in qapalı sovet sistemi daxilində mövcudluğu zərurətini qəbul etdirmişdir. Çünki əgər bir neçə əsr davam edən antiAzərbaycan (antitürk-müsəlman) siyasətini nəzərə alsaq, imperialist dairələrin son məqsədi türk imperiya strukturlarını dağıtdıqdan sonra, ümumiyyətlə, türk milli dövlətçiliyini məhv etməkdən ibarət idi.

Aydın görünürdü ki, bizə dost olmaq istəməyən imperialist dairələr (Qərbin güclü imperialist dövlətləri, Rusiya imperializmi və sonra "sosializm qarşılığı" donuna bürünmüş sovetləşmə) Səfəvi və Osmanlını məhv etdikdən sonra, qalan türk dövlətçilik əlamətlərini də yerlə-yeksan etməkdə qərarlıdılar. Bu tezisi XVIII əsrin ikinci yarısından XX əsrin sonlarına qədər həmin dairələrin müxtəlif ibarətlər altında bizə qarşı apardıqları siyasətin konkret faktları təsdiq edir.

Heydər Əliyevin xilaskarlıq missiyasının sovetləri əhatə edən dönməinə vurğuladığımız bu geosiyasi və siyasi-ideoloji reallıqlar prizmasında baxmaq lazımdır. Bir müsəlman-türk lider iqiqat təcridçilik və ciddi nəzarətli siyasi-ideoloji təzyiqlər şəraitində öz ölkəsini necə xilas edə bilər? Bu suala cavab nə asandır, nə də sadədir. Çünki söhbət vurğulanan ziddiyyətlər şəraitində siyasi liderin praktiki uğurlu ola bilməsi nümunəsinin fəlsəfi və siyasi-nəzəri dərkindən gedir. Ona qiymət vermək çətin məsələdir. Lakin bir reallıq burada yardımçı ola bilər: Heydər Əliyev sözə deyil, əməldə Azərbaycanı ölkə, dövlət, mədəniyyət məkanı, iqtisadi güc və cəmiyyət kimi xilas etdi. Məhz bu baxımdan Heydər Əliyev dünya miqyaslı uğurlu strateq olaraq hələ sovet dövründə özünü təsdiq etmişdir!

Azərbaycan dövlətçiliyinin deqradasiyasının dayandırılması

XVIII əsrin ikinci yarısından başlayaraq Qərb imperialist dairələri ilə Rusiya imperializminin mütəmadi olaraq Azərbaycan ərazisi, mədəniyyəti, demoqrafiyası və dövlətçiliyinə qarşı həyata keçirdikləri fəaliyyətlərin məntiqində onu tarixin səhnəsindən silmək planlarını həyata keçirməyə çalışdıqlarını görürük.

Çar Rusiyası inqilabə qədər Azərbaycanı tərkibində saxlamaqla faktiki olaraq müstəqil dövlətçiliyimizi tədricən məhv etmək xəttini seçmişdi. Qərbin imperialist dairələri ondan heç də geridə qalmırdılar. Buna görə də inqilabdan sonra Cənubi Qafqazda ayrıca respublika olmaq məqsədinə ən çətin nail olan Azərbaycan oldu. Tarixi faktıdır ki, kommunistlərin rəhbəri də öncə Azərbaycanı ayrıca respublika kimi görmək istəmirdi. Lakin 1918-1920-ci illər ərzində azərbaycanlılar Demokratik Respublikanı yaşatmaqla sübut etdilər ki, feili olaraq müstəqil dövlət qurmağa qabildirlər. Sosialist inqilabı bu prosesi dayandırdı.

Nəticədə SSRİ tərkibində Azərbaycan SSR ciddi surətdə Mərkəzdən idarə olunan respublika kimi mövcud oldu.

Bu formada Heydər Əliyev Azərbaycanda dövlət strukturlarını (siyasi institutlaşmanı) reallaşdırmaqla tarixi addım atdı. Söhbət 1969-cu ilə qədər Azərbaycan SSR-də siyasi institutlaşmanın ümumiyyətlə, olmadığı kimi absurd iddia irəli sürməklə bağlı deyildir. Məsələn Azərbaycanda dərin sosial-siyasi və idarəetmə qatlarında ölkəyə yararlı ola biləcək idarəetmə infrastrukturunun yaradılması ilə bağlıdır.

Açıq görünürdü ki, sovetlərin tərkibində formal olaraq "Azərbaycan siyasi idarəetmə institutları" formalaşdırılırdı. Onlarda Azərbaycana tamamilə yad ruhlu insanlar əsas yeri tuturdular. Bu da geniş anlamda Azərbaycan dövlətçiliyinin qapalı bir siyasi rejimdə tədrici məhv edilməsi demək idi. Çünki yad kadrlar malik olduqları səlahiyyətlərini Azərbaycanda real idarəetmə strukturlarını yaratmağa deyil, minbir hiylə ilə Azərbaycanda dövlətçilik ruhu və şüuruna zərbələr endirmək istiqamtinə yönəldirdilər. Hər yerdə və hər işdə ilk "günahkar" milli ruhlu azərbaycanlı olurdu. Bu cür insanlarımızı cəzalandırırdı və millilikdən əl çəkməyə məcbur edirdilər. Bununla tədrici olaraq azərbaycanlıları dövlət yaradan qövmlə deyil, başqasının siyasi iradəsinə yerinə yetirməli olan "yığınaq" halına salmağa çalışırdılar. Heydər Əliyev 1969-cu ildən başlayaraq bu prosesi dayandırdı. Tədricən Azərbaycan ruhlu kadrlar yetişdirildi, idarəetmə və təhlükəsizlik orqanlarında milli maraqlara bağlı insanlar yer tutmağa başladılar. Beləliklə, müstəqil dövlət olmaq imkanları qarşısında yeni üfüqlər açıldı.

Çox əhəmiyyətlidir ki, fəaliyyəti ilə Heydər Əliyev qapalı siyasi sistem daxilində müsəlman ölkəsinin dövlətçiliyinin deqradasiyasının qarşısını almağın nümunəsini yaratmış oldu. Bu prosesi SSRİ-dən kənarda dəstək almaq mümkün deyildi.

Birincisi, Azərbaycanda dövlət strukturlarının milliləşməsinə kənardan dəstək verə biləcək böyük güc yox idi. Qardaş Türkiyənin özü müstəqilliyini güclə saxlaya bilər və əslində Qərbin tam təsiri altında qalmalı olurdu. Türkiyədə baş verən dövlət çevrilişləri, sui-qəsdlər, siyasi təcridatlar, NATO-ya bağlı silahlı qüvvələrin çevrilişləri onun təzahürləri idi.

İkincisi, kənardan Azərbaycana ola biləcək hər hansı dəstəyini qarşısını SSRİ qətiyyətlə alardı və təşəbbüskarları məhv edərdi.

Üçüncüsü, Azərbaycanda milli kadrların aparıcı yer almasına qarşı ilk çıxan Mərkəz və orada at oynadan ermənilər idi. Çünki ermənilərə dövlət qurmaq planları tam olaraq həyata keçməmişdi. Buna görə də mütəmadi qaydada Azərbaycanda əraziləri alıb, Ermənistanə verirdilər. 1969-1982-ci illərdə həmin prosesin qarşısını Heydər Əliyev aldı.

Bu, Azərbaycanı xilas etmək missiyasının ilk mərhələsinin finalı idi. Ulu öndəri Moskvaya vəzifəyə aparmaqla ümid edirdilər ki, Azərbaycanda məkrli planlarını həyata keçirmək üçün geniş imkanlar yaranacaq.

Ancaq Heydər Əliyev Moskvadan da Azərbaycana ciddi yardımlar etdi. Yeni müəssisələr, təhsil ocaqları, idarəetmə infrastrukturunun yaradılması üçün ciddi addımlar atdı.

1982-1989-cu illərdə ermənilər əvvəlki mərhələlərdə özünü göstərən antiazərbaycan fəaliyyətlərini genişləndirməyə çalışdılar. Nəticədə Moskvanın ciddi dəstəyi ilə 1988-ci ildə azərbaycanlıların Qərbi Azərbaycandan deportasiyasının yeni mərhələsi başladı. 1990-cı il 20 Yanvar hadisələri və Azərbaycanın torpaqlarının tədricən işğalı səbr kasasını daşdırdı. Heydər Əliyev çox çətin şərtlər daxilində yenidən siyasi fəaliyyətini aktivləşdirdi. Bununla Ulu öndərin liderliyinin dünya miqyasında stratejiyalar sırasında yeni mərhələsi başladı.

(ardı var)

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki
fəlsəfə elmləri doktoru

Gürcüstanda yerli seçkilər yaxınlaşdıqca siyasi fəallıq artmaqdadır. 2025-ci il oktyabrın 4-də keçiriləcək və ölkənin 64 bələdiyyəsində mer və şəhər şuraları (sakrebulo) seçiləcək proses həm siyasi partiyalar, həm də seçicilər üçün mühüm sınaq olacağı gözlənilir. Hakim partiya – “Gürcü arzusunu” özünü bu seçkilərdə qalib görür və müxalifətin zəifliyi fonunda bu iddianı reallaşacağı heç də şübhə doğurmur.

Gürcüstanın Baş naziri İrakli Kobaxidzenin verdiyi açıqlamalar da bunu deməyə əsas verir. O, “Gürcü arzusu”nun bütün 64 bələdiyyədə həm mer, həm də sakrebulo seçkilərində qalib gələcəyini bildirib. Onun sözlərinə görə, müxalifətin seçkilərdə birləşməsi və ya boykot cəhdləri nəticəyə təsir göstərməyəcək. İ.Kobaxidze bu partiyaları “xarici agentlər” adlandıraraq, onların xaricdən idarə olunduğunu vurğulayıb: “Müxalifətin birləşib-birləşməməsindən asılı olmayaraq, onların hamısı agentdir. Hansı ssenariyə uyğunlaşacaqlarını onların himayədarları həll edir”.

neçə partiya – “Lelo – Güclü Gürcüstan”, “Qaxariya – Gürcüstan üçün” və “Yeni siyasi mərkəz – Qırçı” seçkilərdə iştirak edə-cəklərini bəyan etsələr də, əksər müxalifət partiyaları boykot qərarı veriblər. Bu parçalanma isə seçki mübarizəsində “Gürcü arzusu”na əlavə üstünlük verir.

Gürcüstanın beşinci prezidenti Salome Zurabişvili seçkilərdə iştirak qərarını tənqid edərək, bunun müxalifəti zəiflətmək məqsədi güddüyünü bildirib. O, ümumiyyətlə, seçkilərin baş tutmaması ehtimalını da dilə gətirib və çıxış yolu kimi etiraz hərəkatının genişləndirilməsini, “Gürcüs-

“Gürcü arzusu” seçkilərdə qalib gəlmək əzmindədir

Ölkənin maraqları da bunu tələb edir

Baş nazir Avropa Parlamentinin Gürcüstanla bağlı qəbul etdiyi son qətnaməyə də toxunub və sənədi “utancverici” adlandırıb: “Bu, Avropa Parlamentinin Gürcüstanla bağlı qəbul etdiyi yeddinci və tamamilə utancverici qətnamədir. Hesab edirəm ki, məsuliyyət yalnız Avropa Parlamentinin deyil, həm də bütövlükdə Aİ bürokratiyasının üzərinə düşür. Gürcü xalqının şantaj

tan Xartiyası”nın yenidən gündəmə gətirilməsini təklif edib.

Müxalifətdəki “Lelo – Güclü Gürcüstan” koalisiyası isə boykotun çıxış yolu olmadığını bildirərək, mübarizəni seçki meydanında davam etdirməkdə ısrarlıdır. Koalisiyanın Mameuli üzrə nümayəndəsi Aqil Mustafayev mətbuata açıqlamasında bildirib ki, müxalifət daxilində birgə fəaliyyət

olunmasının səbəbi “Milli Hərəkət”in yenidən hakimiyyətə qayıtmamasıdır. Xalq onlara dəstək vermədi”.

İ.Kobaxidze onu da qeyd edib ki, bu partiyanın hakimiyyətə gələ bilməsinə görə xalqı təzyiq altında saxlaması qəbul edilməzdir: “Bu adamlar, o cümlədən 2004-2012-ci illərdəki keçmiş hakimiyyətə yaşıl işıq yandıraraq məsuliyyət hiss etməlidirlər. Həmin dövrdə baş vermiş işğalçılar, reketçilər, televiziya kanallarının zəbt edilməsi, ərazilərin güzəştə gedilməsi – bütün bunlara məhz həmin bürokratlar – bütün bunlara məhz həmin bürokratlar və postsovet siyasətçilər susqun münasibət göstərmişdirlər. İndi isə eyni şəxslər fərqli dildə danışır və utancverici qətnamələr qəbul edirlər”.

Bu ritorika Gürcüstan hökumətinin Avropa institutları ilə münasibətində əsas narahatlıq nöqtəsinə üzə çıxarır: keçmişdə obyektivlikdən uzaq mövqə sərgilənməsi, indi isə eyni dairələrin siyasi proseslərə təsir etməyə çalışması. Bu fonda hökumətin ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosu (DTİHB) ilə münasibətində müəyyən yumşalma hiss olunur. Hakim partiyanın deputatı Nikoloz Samxaradzenin açıqlamasına görə, Gürcüstan DTİHB ilə tarixən yaxşı əməkdaşlıq edib və bu qurumun ölkəyə müşahidə missiyası göndərməsinin prinsipcə əleyhinə deyil.

Lakin burada əsas şərt qoyulur. DTİHB-nin hazırladığı hesabatın beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən təhrif olunmadan qəbul ediləcəyinə dair zəmanət istənilir. Təsmi Tbilisi belə hesab edir ki, əgər bu hesabatlar yenə də müəyyən siyasi dairələrin maraqlarına uyğun manipulyasiya ediləcəksə, o zaman müşahidə missiyasının əhəmiyyəti şübhə altına düşəcək. Samxaradze qeyd edir ki, DTİHB rəhbərliyi bu məsələləri əvvəlcədən Avropa institutları ilə, xüsusilə də Aİ deputatları ilə müzakirə etməlidir.

Bu yanaşma Gürcüstan hakimiyyətinin Qərb təşkilatları ilə əməkdaşlıq etməyə heç də qarşı olmadığını göstərir. Lakin belə əməkdaşlıq yalnız obyektivlik və qarşılıqlı hörmət prinsipi üzərində qurulduğu halda məqbul sayılır. Əks təqdirdə, bu, Gürcüstanın suverenliyinə, siyasi iradəsinə müdaxilə kimi qiymətləndiriləcək.

İstənilən halda hadisələrin gedişatı göstərir ki, Qərblə münasibətlər gərgin olaraq qalır. “Gürcü arzusu”nun qalib gələcəyini göstərən səbəblər isə kifayət qədər çoxdur. Hazırkı vəziyyət göstərir ki, müxalifət düşüncəsində vahid mövqə yoxdur. Bir

yət cəhdləri nəticəsiz qaldığı üçün seçkilərdə iştirak qərarı verilib. O, seçki prosesinin şəffaflığı uğrunda mübarizənin də davam etdiriləcəyini qeyd edib: “Boykot mövcud hakimiyyəti dəyişmək üçün çıxış yolu deyil”. O, həmçinin “Lelo – Güclü Gürcüstan”ın və digər bir sıra siyasi liderlərin həbsdə olduğu bir dövrdə mübarizənin davam etdirilməsinin vacibliyini vurğulayıb.

Xatırladaq ki, aparıcı müxalifət partiyaları yerli seçkilərdə iştirak etmirlər. Hadisələrin bu fonunda müxalifət partiyalarından fərqli olaraq, “Gürcü arzusu” seçkilərə hazırlıq prosesinə artıq bəsləyib. Mameuli bölgəsindəki mövcud majoritar deputatlar – Anar Piriye, Tariyel Məmmədov, Vasil Xaxulaşvili və Ceyhun Çovdarov yenidən namizədliklərini irəli sürməyə hazırlaşır. Partiya kəndlər üzrə də əsasən təcrübəli və sınaqdan çıxmış nümayəndələrə üstünlük verəcək.

Bu yanaşma “Gürcü arzusu”nun strateji planlama və seçki texnologiyaları baxımından yüksək hazırlıq səviyyəsinə olduğunu göstərir. Mərkəzdən idarə olunan kampaniya və yerli strukturlaşdırılmış təşkilatlanma partiyanın bütün bölgələrdə üstünlük əldə etməsinə imkan yarada bilər. Hadisələrin gedişi də bunu göstərir.

Gürcüstan Xəbərlərində sabiq deputat İsak Novruzov XQ-yə açıqlamasında bildirdi ki, yerli seçkilər Gürcüstanın demokratik inkişafında mühüm mərhələdir: “Qanunvericiliyə əsasən, sakrebulo seçkilərində partiyalar 4 faiz bəyəri aşmalı, mer seçkilərində isə namizədlər səs çoxluğu qazanmalıdırlar. Bu səbəbdən kiçik partiyalar uğur qazanmaqdan ötrü real resurslara və yerli struktura sahib olmalıdırlar.

Seçkilərin nəticəsi hər rayonda ayrı-ayrılıqda hesablanacaq ki, bu da “Gürcü arzusu”nun yerli səviyyədə üstünlüyünü daha da gücləndirir bilər. Hazırda müxalifət daxilində parçalanma və qeyri-müəyyənlik fonunda seçkilərdə partiyanın böyük üstünlüklə çıxış etməsi ehtimalı yüksək görünür”.

Beləliklə, “Gürcü arzusu”nun yerli seçkilərdə qalib gəlmək ehtimalı müxalifətin zəif koordinasiyası, seçkiləri boykot edən qüvvələrin çoxluğu və partiyanın yerli strukturlar üzərindəki nəzarəti səbəbilə real görünür. Lakin bu seçkilər Gürcüstan cəmiyyətinin siyasi yetkinlik sınağı və demokratik inkişafının dayanıqlığı üçün də önəmli olacaq.

Pünhan ƏFƏNDİYEV
XQ

(əvvəli 1-ci səhifədə)

...Azərbaycan və Ermənistan liderləri, eləcə də onları müşayiət edən şəxslər Əbu-Dabidə vasitəçilərsiz görüşdülər. İndiyədək də tərəflərin masaya könər oyunçular olmadan oturmaları qeydə alınıb. Amma həmin masa bilavasitə danışıqlar masası olmayıb. Digər tərəfdən, ötən müddətdə Bakı və İrəvan təmsilçilərinin danışıqlar masası formatında Əbu-Dabidəki kimi genişlik qeydə alınmayıb.

Deməli, sülh gündəminə real yanaşma var. Çünki geniş müzakirə gündəmi fundamental yanaşmadan xəbər verir. Fundamental yanaşma varsa, barış niyyətinin mövcudluğu da şübhə doğurmur. Niyyət və məram isə çox önəmlidir. Bu, konseptual məsələlərlə bağlı ortaq məxrəcə gəlməyə imkan yaradan ciddi amildir.

Bəli, Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin Əbu-Dabi görüşündə vasitəçilərsiz, yəni optimal nəticələr əldə etməyə imkan verən, sülhə doğru aparən danışıqlar formatının təntənəsi yaşandı. Bununla Bakı və İrəvan arasında könər oyunçular olmadan təmasların mümkünsüzlüyünə dair klişelər tarixin arxivinə göndərildi. Vaxtilə tərəflərə vasitəçilik etmiş, əslində öz maraqlarının təminatı üçün onlara təsir göstərməyə çalışmış, bəzən də istəyinə nail olmuş qüvvələr isə yalnız bir şey qaldı – Əbu-Dabi görüşünü alqışlamaq.

Yada salmaq ki, bir vaxtlar Ermənistan rəsmiləri də Azərbaycanla danışıqlar prosesinin vasitəçilərsiz aparılmasının mümkünsüzlüyünü bildirirdilər. Onlar fikirlərini belə əsaslandırırdılar ki, guya, ölkəmiz əldə olunacaq istənilən nəticəni heçə saymaq potensialındadır və buna görə nəticələrin üçüncü tərəfin xətti ilə fiksasiyasına ehtiyac var. Əlbəttə, sonradan bu kimi deyimlərin sülhdən yayınmaq üçün manipulyativ gedişlər olduğu da üzə çıxdı...

Amma zamanla Ermənistanda da Azərbaycanla səmimi yanaşmanın vacibliyi, eləcə də prinsipial məqamlar üzrə ölkəmizin heç bir halda geri çəkilməyəcəyi dərk edildi. Əlbəttə, məsələ heç də onda deyil ki, ölkəmiz öz şərtlərini dikte etməli, qarşı tərəf isə bununla qəbullanmalıdır. Başlıca məqam prinsiplərimizin ədalət amilindən qaynaqlanmasıdır. Başlıca məqam, eyni zamanda, prinsiplərimizin adekvatlığıdır. Adekvatlıq isə budur ki, I və II Qarabağ müharibəsinin başlayan, savaşa rəvac verən Azərbaycan olmayıb. Üstəlik, ölkəmiz işğala məruz qalıb, onun məhrumiyyətlərini

Bakı–İrəvan: Əbu-Dabi görüşü və sülh naminə prinsipiallıq

və acılarını yaşayıb. Qanlı qarşıdurmalar indi Ermənistan Respublikası kimi adlandırılan ərazilərdə yox, ölkəmizin əbədi və əzəli torpaqlarında gedib.

Bütün bunlara baxmayaraq, habelə 44 günlük müharibənin qalibi olmasına rəğmən, Azərbaycan sülh və əməkdaşlıq gündəliyinin müəllifi olduğunu təsdiqlədi. Əminliklə deyə bilərik ki, Əbu-Dabi görüşü sülhə aparən bu missiyanın qəbul edilməsinin təntənə meydanıdır. Baxmayaraq ki, görüşlə bağlı açıqlanan məqamların olduğu kimi, açıqlanmayan, daha doğrusu, hələlik bildirilməsinə ehtiyac duyulmayan məsələlər də var. Hərçənd, ikitərəfli danışıqların normalaşma prosesi ilə bağlı bütün problemlərin həlli üçün ən səmərəli format olduğunun təsdiqlənməsi adı məsələ sayıla bilməz. Deməli, tərəflər beynəlxalq aləmə də mesajlarını çatdırdılar. Həm də bir qədər əvvəl bəzələrimizə söz açdıgımız, məqsəd və məramlarını açıqladıgımız vasitəçilər. Yəni, onlar daha həvəslənməsinlər...

Məlum olduğu kimi, Əbu-Dabidə Azərbaycan və Ermənistan arasında nəticəyönümlü dialoqun davam etdirilməsi razılaşdırıldı. Həmçinin, sərhədlərin deli-

mitasiyası prosesi ilə bağlı əldə olunmuş nailiyyətlər dəyərləndirildi. Liderlərin mövcud istiqamətdə əməli işlərin davamına dair müvafiq dövlət komissiyalarına tapşırıqlar vermələri başlanmış prosesin başa çatdırılması əzminin mövcudluğundan xəbər verir.

Əlbəttə, Bakı və İrəvan arasında ikitərəfli danışıqları və etimad quruculuğu tədbirlərini davam etdirmək də mühüm vəzifədir. Bu o deməkdir ki, tərəflər həllini tapmamış məsələlər üzrə də razılığa gəlmək üçün iradə nümayişinə hazırdırlar. Belə məsələlər isə təkcə Azərbaycanın və Ermənistanın yox, bütövlükdə Cənubi Qafqaz regionunun gələcəyi baxımından önəmlidir. Nəzərə alaq ki, bir çox ekspertlər də Bakı-İrəvan sülhünü bu mürəkkəb siyasi coğrafiyanın gələcək təhlükəsizliyi kontekstində izah edirlər. Deməli, həm Azərbaycan, həm də Ermənistan məhz bu məqamı nəzərə almalıdır.

Bəli, ölkəmiz beş il əvvəl Ermənistana sülh əlini uzadarkən də Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik və rifah amilini, region xalqlarının dinc və birgə yaşayışının, əmin-amanlıq şəraitində ömür sürmələrinin vacibliyini əsas götürmüşdü. Ona görə də rə-

mi Bakı zamanında erməni millətinin nümayəndələrinin Qarabağda yaşamalarının mümkünlüyünü bəyan etmiş və mövcud istiqamətdə təminat vermişdi. Lakin buna məhəl qoyulmamışdı. Çünki könər güclərin Cənubi Qafqazla bağlı narahatedici planları var idi və həmin planların indinin özündə də olduğu məlumdur. Eləcə də Ermənistanın zaman-zaman bu sayaq planlara alət olduğu da danılmaz həqiqətdir. Deməli, hazırda bu ölkənin rəhbərliyi qarşısında dayanan başlıca vəzifə belə mənfii təməyllərə münasibətdə dirəniş göstərməkdir. Dirənişin yolu isə həm də Azərbaycanla anlaşmaqdan keçir. Erməni iqtidarı nəzərə almalıdır ki, ölkəmizlə ortaq məxrəcə gəlmək Cənubi Qafqazda müstəqil dövlətçilik üçün təminatdır. Ona görə ki, razılıq fayda deməkdir. Fayda isə xaricdən asılılığın aradan qalxmasıdır. Otuz ilə yaxın asılı halda yaşamış Ermənistan nəhayət ki, bunun yol-verilməzliyini dərk etməlidir. Dərk etməlidir ki, avantürizm yaşam üçün motivasiyə ola bilməz. Avantürist düşüncənin realılığa uzlaşmasının qeyri-mümkünlüyü də təkcə erməni iqtidar deyil, bütövlükdə erməni cəmiyyəti tərəfindən qəbul olunmalıdır. Bunun üçün isə Azərbaycanın sülh müqaviləsinin imzalanması üçün irəli sürdüyü şərtlərin yerinə yetirilməsi mütləqdir.

Həqiqətən, eləcə də qarşılıqlı münasibətlərdəki normalaşmanın faydalarından danışırsaq, prinsipial səciyyə daşıyan məqamlardan biri də Zəngəzur dəhlizinin açılmasıdır. Azərbaycan üçün bu, Naxçıvana maneəsiz yoldur. O yol ki, heç bir gömrük və sərhəd nəzarəti olmadan fəaliyyət göstərməlidir. Böyük anlamda götürsək, Zəngəzur dəhlizi Orta Dəhliz ideyasının tərkib hissəsidir. Ermənistan “Dünyanın kəsişməsi” ideyası ilə çıxış edir və bu ideya üçün müqəddəslik kimi ərazi bütövlüyü və suverenlik məsələsinə gündəmə gətirir. Halbuki, belə qoyuluş yolverilməzdir. Ən əsası ona görə ki, ölkəmiz Ermənistanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tanımağa hazır olduğunu bəyan edir. Deməli, hər iki tərəfin maraqları nəzərə alınmaqla mövcud məqam ətrafında da uzlaşmaq imkanları var. Axı Zəngəzur dəhlizi olmadan “Dünyanın kəsişməsi” də qeyri-mümkündür.

Sonda ümumiləşdirmə apararaq vurğulayaq ki, müzakirə gündəliyinin genişlik parametri baxımdan fərqlənmiş Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin Əbu-Dabi görüşünü tərəflərin bir-birləri ilə uzlaşmaq, ortaq məxrəcə gəlmək iradəsinin bəyan platforması kimi qiymətləndirmək mümkündür. Hesab edirik ki, görüşün ən müstəsna əhəmiyyəti budur. Əvvəldə haqqında söz açdıgımız Bakı-İrəvan anlaşmasına doğru atılmış son dərcəə inamlı addımı xarakterizə etmədən də məhz bu amildir. Ümid edirik ki, qarşıdakı müddətdə həyata keçiriləcək fəaliyyət çoxdan gözlənilən sülhü gətirəcək.

Ə.CAHANGİROĞLU
XQ

Xuntaçıların məhkəməsi

Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzü nəticəsində sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər, müharibə cinayətləri, o cümlədən təcavüzə müharibənin hazırlanması və aparılması, soyqırımı, müharibə qanunlarını və qaydalarını pozma, habelə terrorçuluq, terrorçuluğu maliyyələşdirmə, hakimiyyəti zorla ələ keçirmə, onu zorla saxlama və digər çoxsaylı cinayətlər törətməkdə təqsirləndirilən Ermənistan Respublikasının vətəndaşları Arayik Harutyunyan, Arkadi Qukasyan, Bako Sahakyan, Davit İşxanyan, David Babayan, Levon Mnatsakanyan və digərlərinin barəsində olan cinayət işləri üzrə açıq məhkəmə prosesinin bəxış iclası iyulun 11-də davam etdirilib.

Əsirlikdə və girovluqda saxlanılmış şəxslər ifadə veriblər

Bakı Hərbi Məhkəməsində hakimlər Zeynal Ağayevin sədrliyi ilə, Camal Ramazanovdan və Anar Rzayevdən ibarət tərkibdə (ehtiyat hakim Günel Səmədova) keçirilən məhkəmə iclasında təqsirləndirilən şəxslərin hər biri bildikləri dildə tərcüməçi, həmçinin müdafiələri üçün vəkillərlə təmin olunub.

İclasda təqsirləndirilən şəxslər, onların müdafiəçiləri, zərərçəkmiş şəxslərin bir qismi, onların hüquqi varisləri və nümayəndələri, həmçinin dövlət ittihamının müdafiə edən prokurorlar iştirak ediblər.

Hakim Zeynal Ağayev prosesdə ilk dəfə iştirak edən zərərçəkmiş şəxslərə məhkəmə həyətini, dövlət ittihamının müdafiə edən prokurorları, tərcüməçiləri və s. təqdim edib, habelə onların qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hüquqlarını və vəzifələrini izah edib.

Zərərçəkmiş şəxs Mehriban Bəkirova ifadəsində 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı soyqırımını zamanı Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən girov götürüldüyünü, Xankəndiyə aparılaraq orada 10 gün girov saxlanıldığını bildirib. Həmin vaxt onun 4 azyaşlı övladı, o cümlədən bir neçə günlük Güney adlı körpəsi olub. Yaşayırmlıq oğlu başından qəlpə xəsarəti alıb. Girovluqda işgəncələrə məruz qalıb, ondan Xocalı aeroportunda polis qismində çalışan həyat yoldaşı Abdulla Həməzyev barədə məlumatlar tələb edilib. Qızı Güney girovluqda zərbələr alməsi səbəbindən 15 yaşında dünyasını dəyişib.

O, dövlət ittihamçısı Vüsal Abdullayevin sualına cavabında soyqırımından əvvəl də Xocalının müttəmədi olaraq atəşə tutulduğunu, buna görə də zirzəmiyə sığındıqlarını, körpəsini fevralın 23-də zirzəmidə dünyaya gətirdiyini söyləyib. Bildirib ki, girovluqda olarkən körpəsi ondan alınıb. Üç gün sonra Viktoriya adlı qeyri-erməni millətindən olan qadın körpəsini taparaq yanına gətirib.

Bu zaman məhkəmədə jurnalist Viktoriya İvlevanın (müxtəlif qəzetlərdə çalışmış hərbi fotomüxbir Viktoriya İvlevanın Xocalıda çəkdiyi fotolar “Müharibə cinayətinin Xocalı şahidi. Ermənistan müttəhim kürsüsündə” kitabında da yer alıb – red.) “Moskovskiyenovosti” qəzetində dərc olunmuş, özünün də fotosu yer alan qəzet səhifəsi nümayiş etdirdi-

lib. M.Bəkirova onlara kömək edən qadının fotodakı şəxs olduğunu təsdiqləyib.

Xocalı şəhər sakini Mürsəl İlyasov bildirib ki, Ermənistan silahlı qüvvələri 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə hücum edəndə o və ailə üzvləri qonşuları Osman Həmədiyevin zirzəmisinə sığınmışlar. Həmin vaxt orada 4 ailənin üzvləri, ümumilikdə 26 nəfər olub. Zirzəmiyə qumbara atılıb, ora atəşə tutulub. Nəticədə o, üzündən, sol qolundan və sağ əlinin barmaqlarından xəsarətlər alıb. Yaşadığı küçədəki evlərin əksəriyyəti, o cümlədən onların evi yandırılıb, 92 yaşlı nənəsi də evdə yanaraq ölüb. Zərərçəkmişin atası Məhməd İlyasov gözlərinin qarşısında güllələnib. Qardaşı Əhməd İlyasov da Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən öldürülüb.

Ermənistan silahlı qüvvələri onları girov götürüb Xankəndiyə aparıblar. M.İlyasov dövlət ittihamçısı Təranə Məmmədovanın sualına cavabında bildirib ki, girovluqda olan zaman işgəncələrə məruz qalıb, döyülüb. Bir neçə gün sonra Azərbaycan hərbiçilərinə təhvil verilib.

Zərərçəkmiş şəxs Ələvsət Quliyev bildirib ki, Xocalı şəhərində ailəsi ilə yaşayıblar. 1992-ci ildə soyqırımından əvvəl – yanvarın 21-də postda olarkən ermənilər tərəfindən açılan atəş nəticəsində başından güllə ilə yaralanıb. Fevralın 25-dən 26-na keçən gecə şəhərə hücum edildikən zirzəmidə gizlənib. Baş Prokurorluğun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsinin şöbə rəisi Nəsir Bayramovun sualına cavabında bildirib ki, Ermənistan silahlı qüvvələri şəhərə daxil olarkən oranı tərk edərkən Ağdam rayonuna gəlib.

Baş prokurorun böyük köməkçisi Vüsal Əliyevin suallarını cavablandırən zərərçəkmiş Əvəz Abbasov Kərkicahan sakini olduğunu, 1989-cu ildə ermənilərin onun və qardaşının üzünə qumbara atdığını deyib. O bildirib: “Mən üçüncü sinif şagirdi idim, qardaşım Eyvaz birinci sinifdə oxuyurdu. Bir qrup şəxs yaxınlaşıb dedi ki, biz kəndə azərbaycanlılardan qisas alacağıq. Mən kömək etmək adam çarçırmaq istəyəndə üstümüzə qumbara atdılar. Qardaşım həlak oldu, mən isə ağır yaralandım. Şuşa, Ağdam və Bakı xəstəxanalarında müalicə olundum”.

Digər qardaşının da ermənilər tərəfindən güllələndiyini deyən Ə.Abbasov onun sonradan Şuşanın müdafiəsi uğrunda gedən döyüşlərdə şəhid olduğunu söyləyib.

Qiyas Aliyev ifadəsində Kəlbəcər rayonunun Ağdaban kənd sakini olduğunu, 1992-ci il aprelin 8-də Ermənistan silahlı qüvvələrinin kəndə hücumu zamanı ağır güllə yarası aldığı bildirib. Baş prokurorun xüsusi tapşırıqlar üzrə köməkçisi Tuqay Rəhimlinin sualına cavabında deyib ki, kənddə evlər yandırılıb, mülki şəxslər, o cümlədən qohumları qətlə yetirilib. Kənd sakirlərindən 4 nəfəri tankla azib qətlə yetirilib.

“Hadisə zamanı hamı evdən çıxıb. Əhim baxıb ki, 5 yaşlı qız çıxmayıb. Girib evə, qızı kürəyinə alıb çıxanda qapının ağzında onların ikisinə bir güllə vurulub. Əhim həlak olub, qız isə yaralı idi, can verimmiş. Onu aparıb yaxınlıqdakı torpağı qazıb, yaralı vəziyyətdə oraya basdırmışdılar. Həmin vaxt əmimgilin bir qonşusu yaxınlıqda gizlənib, baş verənləri görmüş. Erməni hərbiçilər gətdikdən sonra qonşu onların basdırdığı ərazi qazıb və qızın meyitini çıxarıb”, - deyir o yeri deyib.

Sadiq Rəhimov ifadəsində 1991-1993-cü illərdə Azərbaycan ərazilərinin müdafiəsi üçün döyüşlərdə iştirak etdiyini, Suqovuşanda yaralandığını deyib. “Orada Yevlaxdan olan yaralı bir əsgərin üstündən ermənilərin tankla keçdiyini görmüşəm”, - deyir zərərçəkmiş əlavə edib.

Tünzələ Paşayeva ifadəsində Xocalı sakini olduğunu, 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistan silahlı qüvvələrinin şəhərə hücum etdiyini bildirib. O, ailə üzvləri ilə Kətik meşəsinə sığınmış, sonra isə girov götürülüb.

Girov götürülməzdən əvvəl Ermənistan silahlı qüvvələrinin hərbiçiləri onun bibisi oğlu Mehdi Həsənovu güllələyib qətlə yetiriblər.

Zərərçəkmiş şəxs Validə Nəsimova ifadəsində Xocalı soyqırımını zamanı yaralandığını bildirib. O, dövlət ittihamçısı Fuad Musayevin sualına cavabında hadisələr zamanı qardaşının iki övladının öldürüldüyünü, anasının, gəlinlərinin yaralandığını söyləyib və deyib:

“Mənim öz uşağım meşədə qalmışdı. Bir sutkadan sonra donmuş vəziyyətdə gətirildilər”.

Rəşad Əliyev ifadəsində 1992-ci ildə azyaşlı ikən Ermənistan silahlı qüvvələrinin açdığı atəş nəticəsində yaralandığını bildirib.

Müfşiq Sadiqov ifadəsində Xocalı soyqırımını zamanı atasının yaralandığını, yaxın qohumlarının qətlə yetirildiyini bildirib. O, hadisələr zamanı digər mülki insanların da öldürüldüyünü, evlərin talan olunduğunu və yandırıldığını, sağ qalanların müxtəlif üsullarla aldadılaraq girov götürüldüyünü söyləyib: “Məsələn, ermənilər qaz borusunu dəşib yandırmışdılar, özləri də gizlənmışdi. Soyuq havada qızınmağa gələn mülki azərbaycanlıları dərhal girov götürürdülər”.

Samirə Ələsgərova ifadəsində 1998-ci il avqustun 26-da atası Mirzə Ələsgərovla birlikdə Tovuz rayonunun Şıxheybət kəndində, özlərinə məxsus əkin sahəsində Ermənistan silahlı qüvvələrinin hərbiçiləri tərəfindən girov götürüldüyünü bildirib. Üç gün sonra Azərbaycan tərəfi təhvil veriliblər.

Elşad Faiyev ifadəsində bildirib ki, 1993-cü il iyunun 12-də Azərbaycan ərazilərinin müdafiəsi uğrunda gedən döyüşlərdə Ağdamın Mərzili kəndində yaralanıb və Ermənistan silahlı qüvvələrinin hərbiçiləri tərəfindən əsir götürülüb. Əsirlikdə olarkən ona çoxlu işgəncələr verilib, o cümlədən sinəsinə xəç çəkilib, qızıl dişləri zorla çıxarılıb. Şuşa həbsxanasında işlədilər zaman dəmir borunu erməni nəzarətçisinin göstərdiyi yeri qoyarkən onu elektrik cərəyanı vurub. O, huşunu itirib. Gözlərini açanda Xankəndidəki uşaq xəstəxanasında olduğunu bilib. Əsirlikdə 9 ay 18 gündən sonra Azərbaycanla təhvil verilib.

Zərərçəkmiş Umud Ayyazov ifadəsində Azərbaycan ərazilərinin müdafiəsi uğrunda gedən döyüşlərdə Çəlibel adlı ərazidə yaralandığını söyləyib.

Mətləb Allahverdiyev ifadəsində Goranboy rayonunun Tapqaraqoyunlu kənd sakini olduğunu, 1993-cü il mayın 16-da ailəsinə məxsus kartof sahəsində işləyərkən özünün, atası Şirəslanın, qardaşı Kamilin, Şakir Kazımovun və Faiq Həsənovun girov götürüldüyünü bildirib. Onlar təxminən 25 gün

xalqı qarşısında məsuliyyət yaradıb. Yəni, Azərbaycan Ermənistan konstitusiyasının işğalçı mahiyyət daşıyan, ərazi iddiasına köklənmiş İstiqlaliyyət Bəyannaməsinin buxovundan xilasının vacibliyini bildir-məklə, bunu konstitusiyaya dəyişikliyi şərti kimi irəli sürməklə, məhz həmin məsuliyyətin bəyan edilməsini zəruri sayır. Bu isə referendumda – ümumxalq səsverməsin-də olmalıdır. Eləcə də rəsmi İrəvan Bakı ilə birgə ATƏT-in Minsk qrupunun ləğvi üçün birgə müraciətə imza atmalıdır. Çünki məsələ Azərbaycanla Ermənistan arasında münasibətin mövcudluq məntiqini tarixə gömmək mahiyyəti daşıyır. İşğalçılıqdan, ərazi iddiasından daşındığını uca səslə bəyan etmək Ermənistana və erməni xalqına faydalıdır.

Azərbaycanın irəli sürdüyü sülh gündəliyinin, eləcə də qarşılıqlı münasibətlərdəki normalaşmanın faydalarından danışırsaq, prinsipial səciyyə daşıyan məqamlardan biri də Zəngəzur dəhlizinin açılmasıdır. Azərbaycan üçün bu, Naxçıvana maneəsiz yoldur. O yol ki, heç bir gömrük və sərhəd nəzarəti olmadan fəaliyyət göstərməlidir. Böyük anlamda götürsək, Zəngəzur dəhlizi Orta Dəhliz ideyasının tərkib hissəsidir.

Ermənistan “Dünyanın kəsişməsi” ideyası ilə çıxış edir və bu ideya üçün müqəddəslik kimi ərazi bütövlüyü və suverenlik məsələsinə gündəmə gətirir. Halbuki, belə qoyuluş yolverilməzdir. Ən əsası ona görə ki, ölkəmiz Ermənistanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tanımağa hazır olduğunu bəyan edir. Deməli, hər iki tərəfin maraqları nəzərə alınmaqla mövcud məqam ətrafında da uzlaşmaq imkanları var. Axı Zəngəzur dəhlizi olmadan “Dünyanın kəsişməsi” də qeyri-mümkündür.

Sonda ümumiləşdirmə apararaq vurğulayaq ki, müzakirə gündəliyinin genişlik parametri baxımdan fərqlənmiş Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin Əbu-Dabi görüşünü tərəflərin bir-birləri ilə uzlaşmaq, ortaq məxrəcə gəlmək iradəsinin bəyan platforması kimi qiymətləndirmək mümkündür. Hesab edirik ki, görüşün ən müstəsna əhəmiyyəti budur. Əvvəldə haqqında söz açdıgımız Bakı-İrəvan anlaşmasına doğru atılmış son dərcəə inamlı addımı xarakterizə etmədən də məhz bu amildir. Ümid edirik ki, qarşıdakı müddətdə həyata keçiriləcək fəaliyyət çoxdan gözlənilən sülhü gətirəcək.

Ə.CAHANGİROĞLU
XQ

Azərbaycanın həmin vaxt Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altında olan ərazilərində saxlanılıb, daha sonra İrəvana aparılıb. Girovluq müddətində M.Allahverdiyevə və digər azərbaycanlı girovlara işgəncələr verilib, onlar vəhşicəsinə döyülüb. 1993-cü il sentyabrın 28-də Azərbaycanla təhvil verilib.

Arif Musayev ifadəsində 1992-ci il mayın 10-da Tovuz rayonunun Əlibaylı kəndində Ermənistan silahlı qüvvələrinin atdığı mərmirin partlaması nəticəsində yaralandığını bildirib və əlavə edib: “On dəfə əməliyyat olunmuşam, hələ də ağrılarla yaşayıram”.

İfadə verən zərərçəkmişlər - Xaliq İsgəndərov və Eldar Qasımov 1992-ci, Namiq Nəfiyev isə 1993-cü ildə yaşadıkları Tovuz rayonunun Əlibaylı kəndində Ermənistan silahlı qüvvələrinin təxribatları nəticəsində xəsarət aldıklarını bildiriblər. E.Qasımov miniatür mərmisinin partlaması nəticəsində sağ gözünü itirib.

İdris Aslanov ifadəsində 1996-cı ildə Tovuz rayonunda mal-qaranı ördüşə otarkən Ermənistan silahlı qüvvələrinin hərbiçiləri tərəfindən girov götürüldüyünü deyib. O, girovluqda döyülüb, işgəncələrə məruz qalıb. Bir ay sonra girovluqdan azad olunaraq geri qaytarılıb.

Novruz Novruzov ifadəsində Azərbaycan ərazilərinin müdafiəsi uğrunda döyüşərkən əsir götürüldüyünü, əsirlikdə işgəncələrə məruz qaldığını, təxminən 20 gün sonra Azərbaycanla təhvil verildiyini deyib.

Yaşar Tağıyev ifadəsində 1992-ci və 1993-cü illərdə Azərbaycan ərazilərinin müdafiəsi uğrunda gedən döyüşlərdə yaralandığını söyləyib.

Rauf Mehtiyev ifadəsində 15 yaşı olarkən mal-qara otarkən Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən girov götürüldüyünü, girovluqda 18 gün qaldığını bildirib.

Zərərçəkənlər, həmçinin təqsirləndirilən şəxslərin, onların müdafiəçilərinin və özlərinin nümayəndələrinin suallarını cavablandırıblar.

Məhkəmə prosesi iyulun 14-də davam etdiriləcək.

XQ

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Monitorinqi Xidmətinin “Şübhəli əməliyyatların monitorinqi” informasiya sistemi haqqında əsasnamə

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Əsasnamə Azərbaycan Respublikası Maliyyə Monitorinqi Xidmətinin (bundan sonra – Maliyyə Monitorinqi Xidməti) “Şübhəli əməliyyatların monitorinqi” informasiya sisteminin (bundan sonra – Sistem) fəaliyyətinin hüquqi, təşkilati və texnoloji əsaslarını müəyyən edir.

1.2. Sistem rəqəmsal texnologiyalardan, o cümlədən informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə yolu ilə Maliyyə Monitorinqi Xidmətinin fəaliyyətinin, habelə dövlət orqanları (qurumları), digər hüquqi və fiziki şəxslərlə əlaqələrinin operativliyini, səmərəliliyini, şəffaflığını, eləcə də Sistemdə saxlanılan məlumatların sistemliliyini və əlçatanlığını təmin edir.

1.3. Sistemin formalaşdırılmasının məqsədi “Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın ləqəlləşdirilməsinə və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (bundan sonra – Qanun) ilə müəyyən edilmiş səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar məlumatların (sənədlərin) Maliyyə Monitorinqi Xidməti tərəfindən digər dövlət informasiya ehtiyatlarından və sistemlərdən əldə edilməsindən, habelə öhdəlik daşıyan şəxslər, auditor xidməti göstərən şəxslər, nəzarət orqanları və cinayət təqibi orqanları ilə məlumat (sənəd) mübadiləsinin avtomatlaşdırılmasından və sürətləndirilməsindən ibarətdir.

1.4. Sistemin sahibi Sistem üzərində sahiblik və istifadə hüquqlarını həyata keçirən, habelə Sistemin aparılmasını təmin edən Maliyyə Monitorinqi Xidmətidir.

1.5. Maliyyə Monitorinqi Xidməti həmçinin Sistemin operatoru funksiyalarını həyata keçirir.

1.6. Sistemin iştirakçıları Sistemin informasiya proseslərində iştirak edən Qanunun 14.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş dövlət orqanları (qurumları), habelə cinayət təqibi orqanlarıdır.

1.7. Sistemin istifadəçiləri Qanunda nəzərdə tutulmuş nəzarət orqanları, öhdəlik daşıyan şəxslər və auditor xidməti göstərən şəxslərdir.

1.8. Sistem vasitəsilə Sistemin iştirakçıları və istifadəçiləri tərəfindən Qanunla müəyyən edilmiş məlumatların sahibə təqdim edilməsi, təqdim olunmuş məlumatların sahib tərəfindən təhlil edilməsi, əlaqələndirilməsi və hesabatların tərtib olunması, habelə Qanunla müəyyən edilmiş məlumatların iştirakçılara və istifadəçilərə təqdim olunması təmin edilir.

1.9. Sistemdə yaradılan, əldə edilən və toplanılan informasiya və elektron sənədlər Azərbaycan Respublikasının mülkiyyətidir.

1.10. Fərdi məlumatların Sistemdə toplanılmasının və işlənilməsinin məqsədi bu Əsasnamənin 1.2-ci bəndində qeyd olunanları təmin etməkdir. Fərdi məlumatların Sistemdə toplanılması, işlənilməsi və mühafizəsi “Fərdi məlumatlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktlarına uyğun olaraq həyata keçirilir.

1.11. Sistemin fəaliyyətinin təşkili, idarə olunması və təkmilləşdirilməsi ilə bağlı xərclər dövlət büdcəsi və qanunda nəzərdə tutulan digər mənbələr hesabına maliyyələşdirilir.

1.12. Sistem Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 12 sentyabr tarixli 263 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət informasiya ehtiyatları və sistemlərinin formalaşdırılması, aparılması, integrasiyası və arxivləşdirilməsi Qaydaları”nın (bundan sonra – Qaydalar) 2.1-ci bəndində qeyd edilən prinsiplər əsasında formalaşdırılır və Qanun, habelə “Fərdi məlumatlar haqqında”, “Elektron imza və elektron sənəd haqqında” və “Informasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunları, Qaydalar və Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktları əsasında fəaliyyət göstərir.

1.13. Bu Əsasnamə əldə edilməsi məhdudlaşdırılmış informasiyanı ehtiva edən informasiya ehtiyatlarına və sistemlərinə, habelə kritik informasiya infrastrukturunu obyektlərinə həmin sahələri tənzimləyən normativ hüquqi aktlara uyğun olaraq təbiiq edilir.

1.14. Bu Əsasnamədə istifadə olunan anlayışlar Qanunda, habelə “İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda, Qaydalarda və Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktlarında müəyyən edilmiş mənaları ifadə edir.

2. Sistemin texniki-texnoloji infrastrukturunu

2.1. Sistemin texniki-texnoloji infrastrukturunu aşağıdakı əsas komponentlərdən ibarətdir:

- 2.1.1. proqram-texniki vasitələr və proqram təminatı;
 - 2.1.2. telekommunikasiya qurğuları və kanalları;
 - 2.1.3. informasiya ehtiyatı və onu idarəetmə paneli;
 - 2.1.4. ehtiyat nüsxələr;
 - 2.1.5. istismaraqədərki formalaşma mühiti.
- 2.2. Proqram-texniki vasitələr və proqram təminatı Sistemin funksiyalarının həyata keçirilməsini, fəaliyyətinin etibarlılığını və təhlükəsizliyini, habelə Sistemdən istifadəni və məlumat mübadiləsini təmin edir.

2.3. Sistem fəaliyyətinin etibarlılığını və təhlükəsizliyini, operativ və keyfiyyətli xidmətlər göstərilməsini, habelə məlumat mübadiləsini təmin edən dayanıqlı, mühafizəli, yüksəkötkürücü fiber-optik əsas və digər ehtiyat telekommunikasiya qurğularına və kanalllarına malikdir.

2.4. Qurulma topologiyasına uyğun olaraq, Sistemin telekommunikasiya qurğuları və kanalları iki səviyyədə təşkil edilir:

2.4.1. Sistemin fəaliyyətinin təşkili üçün müvafiq qurumdaxili telekommunikasiya qurğuları və kanalları Maliyyə Monitorinqi Xidmətinin struktur bölmələri tərəfindən;

2.4.2. Sistemin digər dövlət informasiya ehtiyatları və sistemləri ilə qarşılıqlı fəaliyyətinin təşkili üçün istifadə edilən telekommunikasiya qurğuları və kanalları Azərbaycan Respublikasının Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidməti (bundan sonra – XRTİDX) tərəfindən.

2.5. Sistemdə formalaşdırılan, Sistemə daxil edilən və ötürülən məlumatlar Sistemin informasiya ehtiyatında saxlanılır.

2.6. İdarəetmə paneli Sistemin informasiya ehtiyatının formalaşdırılmasını və idarə edilməsini, o cümlədən həmin informasiya ehtiyatından istifadəni təmin edir.

2.7. Fəaliyyətinin dayanıqlılığının və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədilə Sistem, o cümlədən Sistemdə toplanılan məlumatların ehtiyat nüsxələri “Hökumət buludu”nda saxlanılır.

2.8. Sistemdə aparılan dəyişikliklərin yoxlanılması istismaraqədərki formalaşma mühitində həyata keçirilir.

3. Sistemə daxil edilən və ötürülən məlumatlar

3.1. Sistemə integrasiya edilən dövlət informasiya sistemlərinin və ehtiyatlarının siyahısı, habelə Sistemə sorğu əsasında ötürülən məlumatların dairəsi Qanunun 14.5-ci maddəsinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyən edilir.

3.2. Digər dövlət informasiya ehtiyatlarının və sistemlərinin Sistemə integrasiyası, habelə məlumat mübadiləsinin təşkili Qaydalara uyğun olaraq həyata keçirilir.

3.3. Sistemə daxil edilən məlumatların (sənədlərin) dairəsi Qanuna və Azərbaycan Respublikasının digər qanunlarının maliyyə monitorinqi orqanına məlumatların (sənədlərin) göndərilməsini nəzərdə tutan müddəalarına əsasən müəyyənləşdirilir.

3.4. Dövlət informasiya ehtiyatları və sistemləri, habelə nəzarət orqanları ilə məlumat mübadiləsini real vaxt rejimində həyata keçirmək mümkün olmadıqda, o cümlədən öhdəlik daşıyan şəxslər və auditor xidməti göstərən şəxslər tərəfindən məlumatlar və sənədlər Sistemə həmin subyektlər tərəfindən təkmil sertifikatlı gücləndirilmiş elektron imza ilə təsdiq edilməklə elektron kabinetlər vasitəsilə daxil edilir.

3.5. Sistemə formalaşdırılan sənədlər “Elektron imza və elektron sənəd haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş tələblərə uyğun tərtib olunur və rəsmiləşdirilir.

4. Sistemdən istifadə qaydası

4.1. Dövlət informasiya ehtiyatlarına və sistemlərinə malik olan qurumların Sistemdən istifadəsi onların informasiya ehtiyatları və sistemləri Qaydaların 4-cü hissəsinə və “Fərdi məlumatlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq Elektron Hökumət İnformasiya Sisteminə (bundan sonra – EHİS) integrasiya edildikdən sonra məlumat mübadiləsinin həyata keçirilməsi yolu ilə təmin edilir.

4.2. Dövlət informasiya ehtiyatlarına və sistemlərinə malik olmayan qurumların və digər hüquqi şəxslərin Sistemdən istifadəsi onların elektron kabinetləri vasitəsilə təmin edilir. Bu halda qurumların və digər hüquqi şəxslərin rəhbər şəxsləri tərəfindən Sistemdə qeydiyyatdan keçirilən və müvafiq hüquqlar verilən məsul şəxslər Vahid Giriş Sistemi vasitəsilə identifikasiya edildikdən sonra avtomatik qaydada yaradılan elektron kabinetlərə daxil olaraq Sistemdən istifadə edirlər.

4.3. Fiziki şəxslər Vahid Giriş Sistemi vasitəsilə Sistemdə identifikasiyaldıkdən sonra avtomatik qaydada yaradılan elektron kabinetlərinə daxil olaraq Sistemdən istifadə edirlər.

5. Sahibin vəzifələri və hüquqları

5.1. Sistemin fəaliyyətini təmin etmək üçün sahibin aşağıdakı vəzifələri vardır:

5.1.1. Sistemin idarə olunmasını təşkil etmək, onun təkmilləşdirilməsi və funksional imkanlarının artırılması istiqamətində tədbirlər görmək;

5.1.2. Sistemin dövlət informasiya ehtiyatlarının, sistemlərinin və elektron xidmətlərin vahid reyestrinə, o cümlədən fərdi məlumatların informasiya sistemlərinin dövlət reyestrinə daxil edilməsi və dövlət qeydiyyatından keçirilməsi üçün tədbirlər görmək;

5.1.3. fərdi məlumatların Sistemdə toplanılmasının, işlənilməsinin və mühafizəsinin bu sahədə Azərbaycan Respublikasının normativ hüquqi aktlarının tələblərinə uyğunluğunun təmin edilməsi üçün tədbirlər görmək;

5.1.4. Qanunun 11.8-ci maddəsinin tələblərinə əməl etməklə Sistemin təşkili və fəaliyyəti üzrə qiymətləndirmə aparmaq üçün Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Naqliyyat Nazirliyinə (bundan sonra – Nazirlik) zəruri şərait yaratmaq, o cümlədən normativ hüquqi aktların tələblərinə uyğun olmasına nəzarət etmək məqsədilə Sistemə çıxış, habelə onun texnoloji infrastrukturunu ilə tanışlıq (baxış) və test etmə imkanlarını təmin etmək;

5.1.5. Sistemin informasiya təhlükəsizliyini Azərbaycan Respublikasının Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti (bundan sonra – DTX), XRTİDX və operator ilə, EHİS-in və “Hökumət buludu”nun informasiya təhlükəsizliyinə münasibətdə isə həmçinin Nazirliklə birlikdə təmin etmək;

5.1.6. Sistemin informasiya təhlükəsizliyi məqsədilə mövcud və yarana biləcək təhlükələr və ya baş vermiş təhlükəsizlik insidentləri aşkar edildikdə, bu barədə məlumatları dərhal DTX-yə və XRTİDX-yə, EHİS-in və “Hökumət buludu”nun informasiya təhlükəsizliyinə münasibətdə isə həmçinin Nazirliyə təqdim etmək, habelə DTX, XRTİDX və Nazirlik tərəfindən bu barədə sorğular verildikdə həmin sorğuları dərhal, bu mümkün olmadıqda isə 24 saatdan gec olmayaraq cavablandırmaq;

5.1.7. Sistemə daxil edilmiş və (və ya) ötürülmüş məlumatların mühafizəsinin, habelə daxil edilmiş məlumatların aktualılığının, etibarlılığının, təhrifolunmazlığının, əlçatanlığının, təmliğinin və konfidensiallığının təmin edilməsi ilə bağlı tədbirlər görmək;

5.1.8. Sistemə qarşı müdaxilə cəhdləri aşkar etdikdə, bu barədə məlumatları dərhal aidiyyəti hüquq mühafizə orqanına təqdim etmək;

5.1.9. Sistemin, o cümlədən onun ehtiyat nüsxələrinin “Hökumət buludu”nda saxlanılmasının və aparılmasının təmin edilməsi üçün Nazirlik və operatorla birlikdə tədbirlər görmək;

5.1.10. EHİS-də yaradılan elektron imkanlar vasitəsilə istifadəçilərin tələbi əsasında onlar barədə məlumatlarda aparılan düzəlişləri təsdiq və ya rədd etmək;

5.1.11. Sistemə çıxışı olan, habelə onun aparılmasında iştirak edən əməkdaşlarını təkmil sertifikatlı gücləndirilmiş elektron imza ilə təmin etmək;

5.1.12. aidiyyəti qurumların Sistemin fəaliyyəti ilə bağlı sorğularını vaxtında və hərtərəfli cavablandırmaq, habelə qeyd olunan sorğular əsasında zəruri məlumatları (sənədləri) onlara təqdim etmək;

5.1.13. normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş hüquqlarının həyata keçirilməsi və vəzifələrinin icrası zamanı əldə etdiyi zəruri məlumatları (sənədləri) Sistemə daxil etmək;

5.1.14. Sistemdən sərbəst və maneəsiz istifadənin, habelə onun dayanıqlı və fəasiləsiz fəaliyyətinin təmin olunmasına nəzarət etmək;

5.1.15. Sistemdə dəyişikliklər edilməsi üçün operatora göstərişlər vermək və onların həyata keçirilməsinə nəzarət etmək;

5.1.16. Sistemin formalaşdırılması, aparılması, integrasiyası və arxivləşdirilməsi işlərinin layihələrə, texniki rəqləmentlərə, beynəlxalq standartlara və normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş tələblərə uyğun formada aparılmasına nəzarət etmək;

5.1.17. normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş digər vəzifələri yerinə yetirmək.

5.2. Sistemin fəaliyyətini təmin etmək üçün sahibin aşağıdakı hüquqları vardır:

5.2.1. Sistemin formalaşdırılması, istifadəsi və inkişaf etdirilməsi ilə bağlı beynəlxalq təcrübəni və standartları öyrənmək, bu sahədə beynəlxalq təşkilatlarla, habelə Azərbaycan Respublikasının və xarici dövlətlərin aidiyyəti dövlət orqanları (qurumları) ilə əməkdaşlıq etmək;

5.2.2. Sistemdən istifadə və onun funksiyaları ilə bağlı maarifləndirmə və məlumatlandırma işləri aparmaq;

5.2.3. Sistemin fəaliyyətinin təmin olunması ilə bağlı zəruri məlumatları (sənədləri) əldə etmək üçün aidiyyəti qurumlara sorğu vermək və həmin qurumlardan belə məlumatları (sənədləri) almaq;

5.2.4. normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş digər hüquqları həyata keçirmək.

6. Operatorun vəzifələri və hüquqları

6.1. Operatorun vəzifələri aşağıdakılardır:

6.1.1. Sistemin informasiya təhlükəsizliyini DTX, XRTİDX və sahiblə, EHİS-in və “Hökumət buludu”nun informasiya təhlükəsizliyinə münasibətdə isə həmçinin Nazirliklə birlikdə təmin etmək;

6.1.2. Sistemin informasiya təhlükəsizliyi məqsədilə mövcud və yarana biləcək təhlükələr və ya baş vermiş təhlükəsizlik insidentləri aşkar edildikdə, bu barədə məlumatları dərhal DTX-yə və XRTİDX-yə, EHİS-in və “Hökumət buludu”nun informasiya təhlükəsizliyinə münasibətdə isə həmçinin Nazirliyə təqdim etmək, habelə DTX, XRTİDX və Nazirlik tərəfindən bu barədə sorğular verildikdə həmin sorğuları dərhal, bu mümkün olmadıqda isə 24 saatdan gec olmayaraq cavablandırmaq;

6.1.3. Sistemə qarşı müdaxilə cəhdləri aşkar etdikdə, bu barədə məlumatları dərhal aidiyyəti hüquq mühafizə orqanına təqdim etmək;

6.1.4. Sistemin, o cümlədən onun ehtiyat nüsxələrinin “Hökumət buludu”nda saxlanılmasının və aparılmasının təmin edilməsi üçün Nazirlik və sahiblə birlikdə tədbirlər görmək;

6.1.5. Sistemin təhlükəsizliyi pozulduqda, fəaliyyətində nasazlıq yarandıqda, əsas avadanlığında hər hansı qəza (xəta) baş verdiyi halda dərhal aidiyyəti dövlət orqanlarını və sahibi məlumatlandırmaq, nasazlığın və qəzanın (xətanın) qeydiyyatını aparmaq, dərhal aradan qaldırılması üçün sahibin verdiyi göstərişlərə uyğun tədbirlər görmək, bu mümkün olmadıqda isə Sistemin “Hökumət buludu”nun ehtiyat Data Mərkəzində fəaliyyətini davam etdirməsi üçün Nazirliklə birlikdə zəruri tədbirlər görmək;

6.1.6. Sistemin fəaliyyətinin idarə olunması, təkmilləşdirilməsi və onun funksional imkanlarının artırılması istiqamətində sahiblə razılaşdırmaqla texniki tədbirlər görmək və bu barədə Sistemin fəaliyyətində iştirak edən aidiyyəti dövlət qurumlarını məlumatlandırmaq;

6.1.7. Sistemdən sərbəst və maneəsiz istifadəni, onun dayanıqlı və fəasiləsiz fəaliyyətini təmin etmək məqsədilə Sistemin proqram kompleksinə nəzarəti həyata keçirmək və mütləmədi texniki baxış təşkil etmək;

6.1.8. normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş hüquqlarının həyata keçirilməsi və vəzifələrinin icrası zamanı əldə etdiyi zəruri məlumatları (sənədləri) Sistemə daxil etmək;

6.1.9. Sistemi EHİS-ə integrasiya etmək, digər dövlət informasiya ehtiyatları və sistemləri ilə məlumat mübadiləsini EHİS vasitəsilə həyata keçirmək;

6.1.10. Sistemə çıxışı olan, habelə onun aparılmasında iştirak edən əməkdaşlarını təkmil sertifikatlı gücləndirilmiş elektron imza ilə təmin etmək;

6.1.11. Sistemin komponentlərinin və proqram təminatının təyinatı üzrə istismarını, texniki xidmətinin, təmirini və yenilənməsini təmin etmək və təkmilləşdirilməsi üzrə profilaktik iş aparmaq;

6.1.12. Nazirliyin və sahibin bu Əsasnamə ilə və digər normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq verdiyi təkliflər əsasında Sistemdə dəyişikliklər edilməsi üçün tədbirlər görmək;

6.1.13. sahibin göstərişi ilə normativ hüquqi aktlarda edilən dəyişikliklərə əsasən proqram təminatında uyğunlaşdırmalar aparılmasını, eləcə də yeni proqram modullarının yazılmasını və sınaqlar keçirilməsini təmin etmək;

6.1.14. Sistemin formalaşdırılması, aparılması, integrasiyası və ya arxivləşdirilməsi ilə bağlı sənədləri və texniki məlumatları sahibə və Nazirliyə təqdim etmək;

6.1.15. Sistemin formalaşdırılması, aparılması, integrasiyası və arxivləşdirilməsi işlərini layihələrə, texniki rəqləmentlərə, beynəlxalq standartlara və normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş tələblərə uyğun formada aparmaq;

6.1.16. aidiyyəti qurumların Sistemin fəaliyyəti ilə bağlı sorğularını vaxtında və hərtərəfli cavablandırmaq, habelə qeyd edilən sorğular əsasında zəruri məlumatları (sənədləri) onlara təqdim etmək;

6.1.17. normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş digər vəzifələri yerinə yetirmək.

6.2. Operatorun aşağıdakı hüquqları vardır:

6.2.1. Sistemin fəaliyyətinin təmin olunması ilə bağlı zəruri məlumatları (sənədləri) əldə etmək üçün aidiyyəti qurumlara sorğu vermək və həmin qurumlardan belə məlumatları (sənədləri) almaq;

6.2.2. Sistemin təkmilləşdirilməsi istiqamətində rəy və təkliflər vermək;

6.2.3. Sistem ilə məlumat mübadiləsində iştirak edəcək digər informasiya ehtiyatları və sistemləri müəyyən edilmiş texniki və funksional tələblərə cavab vermədiyi hallarda onlarda zəruri dəyişikliklər edilməsi məqsədilə məsələ qaldırmaq;

6.2.4. Sistemin parametrlərində sahiblə razılaşdırmaqla dəyişiklik etmək və bütün mümkün parametrlər üzrə hesablatlar əldə etmək;

6.2.5. iştirakçılar və istifadəçilər Sistemin təhlükəsiz və effektiv fəaliyyətinin pozulmasına səbəb olan əməllərə yol verdikdə Sistemə giriş imkanını sahiblə razılaşdırmaqla ləğv etmək və ya məhdudlaşdırmaq;

6.2.6. normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş digər hüquqları həyata keçirmək.

7. İştirakçıların vəzifələri və hüquqları

7.1. İştirakçıların vəzifələri aşağıdakılardır:

7.1.1. Sistemə çıxışı olan, habelə onun aparılmasında iştirak edən əməkdaşlarını təkmil sertifikatlı gücləndirilmiş elektron imza ilə təmin etmək;

7.1.2. Sistemə daxil olmağa imkan verən elektron imza vasitələrinin konfidensiallığını (məxfiliyini) təmin etmək;

7.1.3. aktual, tam və etibarlı məlumatları (sənədləri) vaxtında və dolğun şəkildə Sistemə daxil etmək (ötürmək);

7.1.4. məlumatların mühafizəsini təmin edən avadanlıq və proqram vasitələrinə müdaxilə etməmək;

7.1.5. Sistemdə, habelə Sistemdə olan məlumatlardan (sənədlərdən) yalnız xidməti məqsədlər üçün istifadə etmək;

7.1.6. Sistemdə saxlanılan məlumatlarda (sənədlərdə) aşkar edilmiş səhvlərin aradan qaldırılması məqsədilə dərhal sahibə və ya operatora məlumat vermək;

7.1.7. sahibin və operatorun Sistemə daxil etdiyi və iştirakcının bilavasitə fəaliyyəti ilə bağlı olan yeni məlumatları izləmək;

7.1.8. Sistemin fəaliyyətinə zərər gətirəcək, habelə onların fəaliyyətinin ləngiməsinə və ya dayanmasına səbəb ola biləcək hərəkətlərə yol verməmək;

7.1.9. məlumat mübadiləsi zamanı aşkar olunmuş çatışmazlıqların və yaranan nasazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı tədbirlər görmək, bu barədə sahibə və Nazirliyə məlumat vermək;

7.1.10. öz təşəbbüsləri, habelə Nazirliyin və sahibin bu Əsasnamə ilə və digər normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq verdikləri təkliflər əsasında sahibi və ya operatoru olduğu dövlət informasiya ehtiyatlarında və sistemlərdə zəruri dəyişikliklər etmək.

7.2. İştirakçıların hüquqları aşağıdakılardır:

7.2.1. Sistemin fəaliyyəti ilə bağlı zəruri məlumatları (sənədləri) əldə etmək üçün sahibə və ya operatora sorğu vermək və onlardan belə məlumatları və sənədləri almaq;

7.2.2. Sistemin təkmilləşdirilməsi istiqamətində sahibə və ya operatora təkliflər vermək.

8. İstifadəçilərin hüquqları

8.1. İstifadəçilərin Sistemdən istifadə ilə bağlı aşağıdakı hüquqları vardır:

8.1.1. Sistemdəki açıq məlumatlarla tanış olmaq və onları əldə etmək;

8.1.2. qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, özləri barəsində məlumatlarla tanış olmaq, onları əldə etmək və ya dəqiqləşdirilməsi üçün sahibə və ya operatora müraciət etmək;

8.1.3. elektron kabinetləri üzərindən müraciətlərini göndərmək;

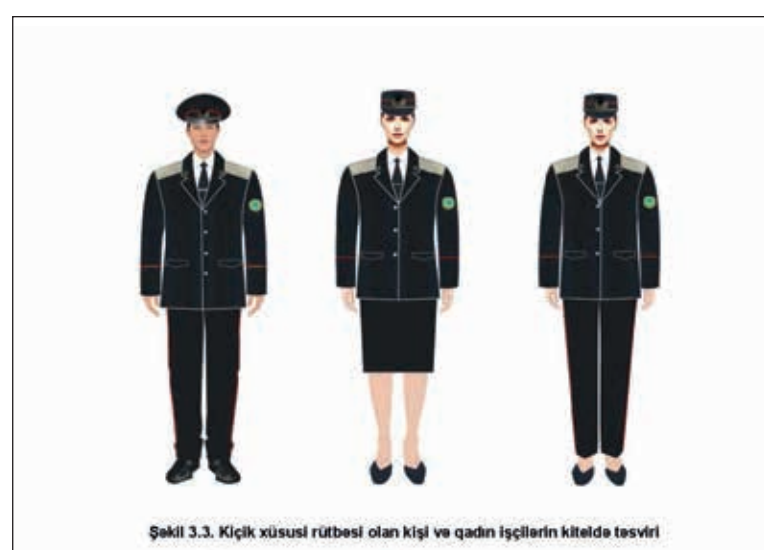
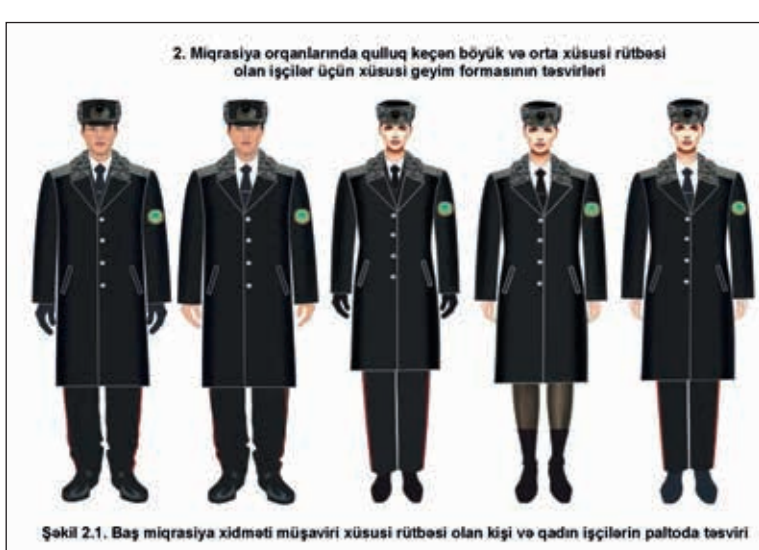
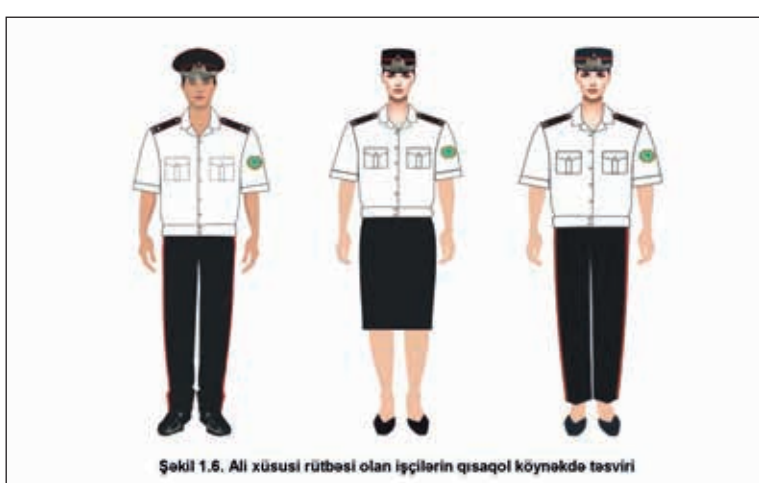
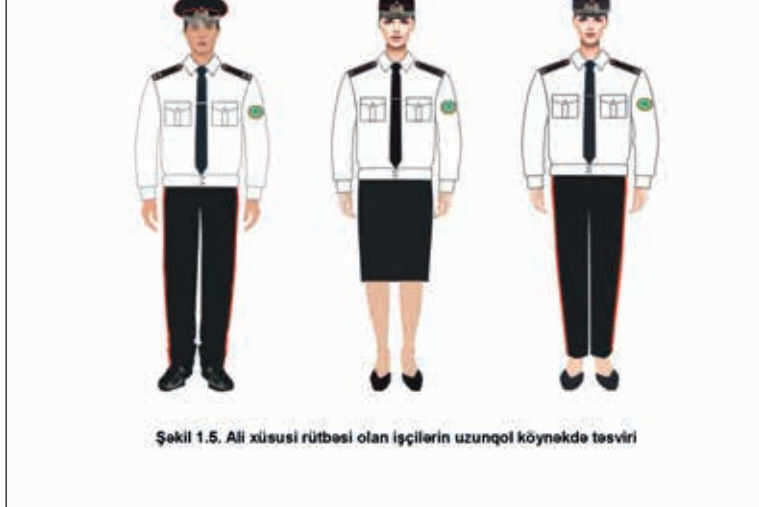
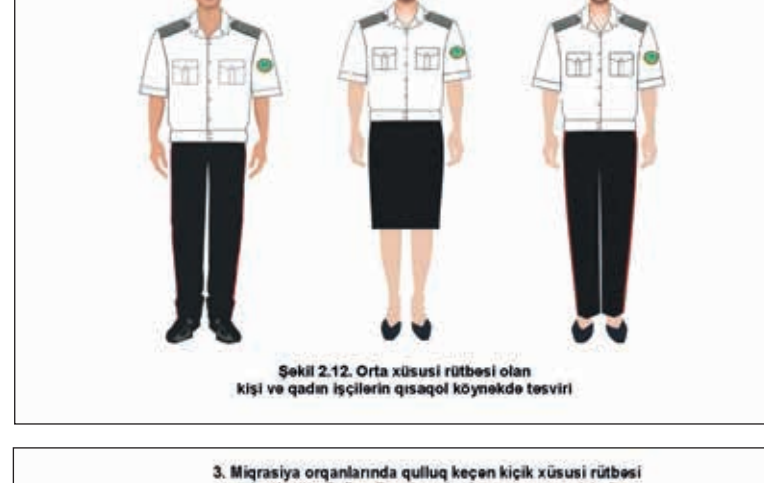
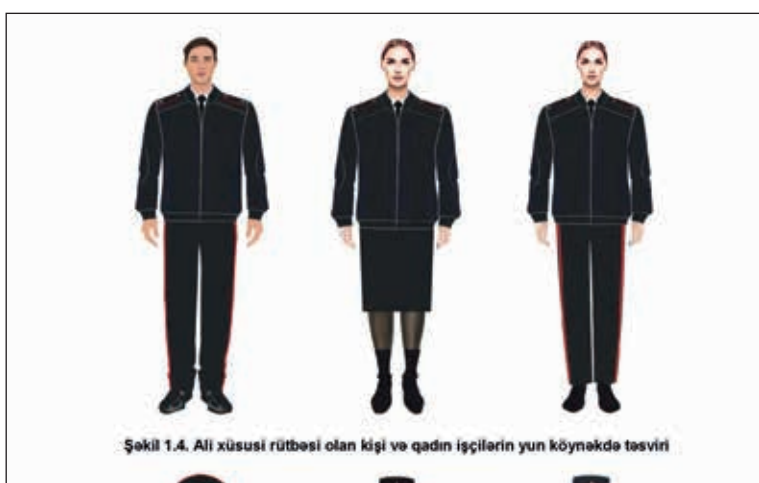
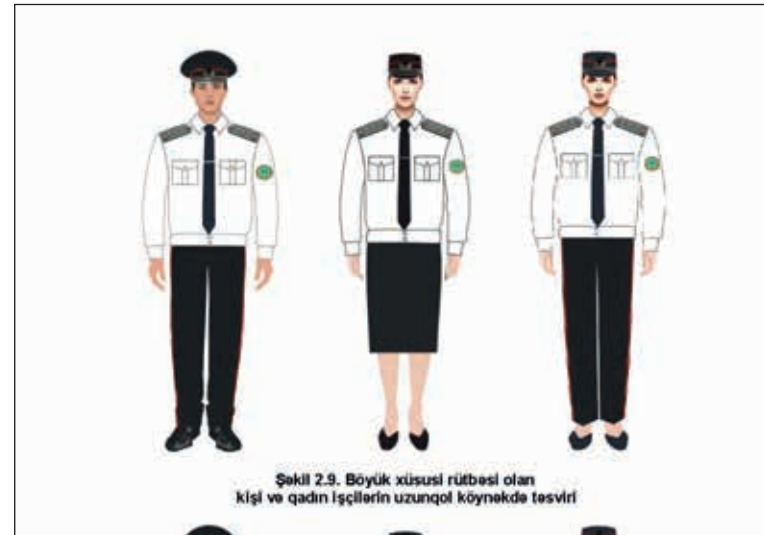
8.1.4. sahiblə, operatorla, iştirakçılarla və digər istifadəçilərlə qarşılıqlı əlaqəni və sənəd (məlumat) mübadiləsini elektron qaydada həyata keçirmək;

8.1.5. Sistemin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflər vermək;

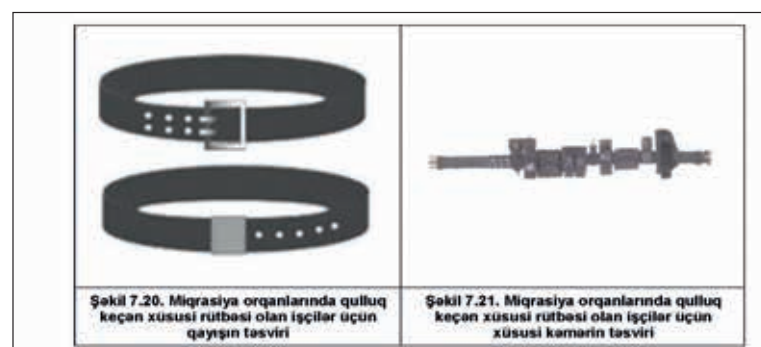
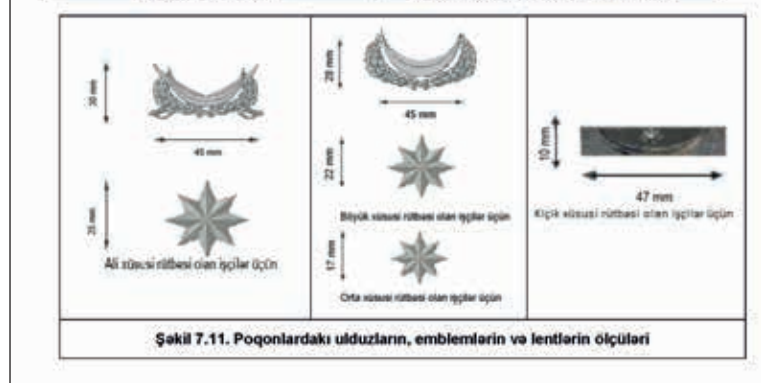
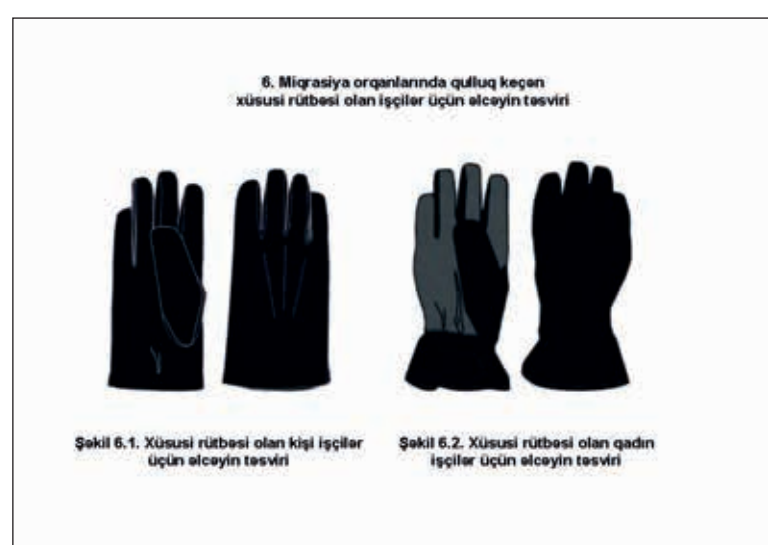
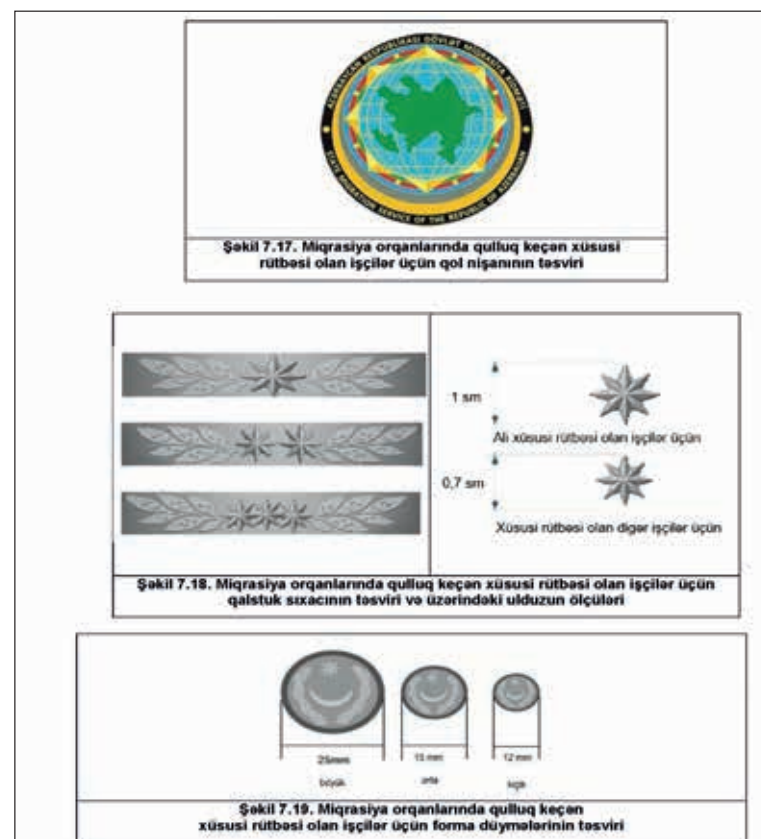
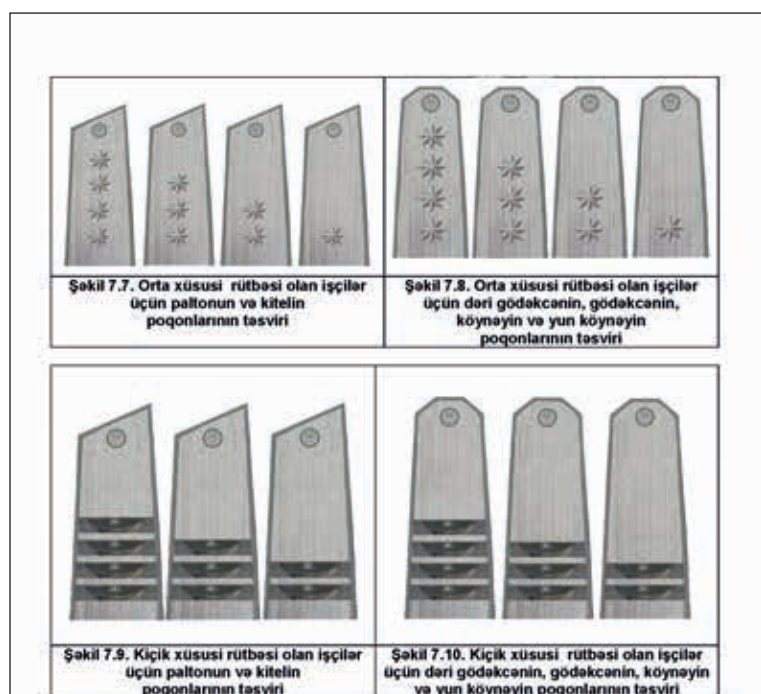
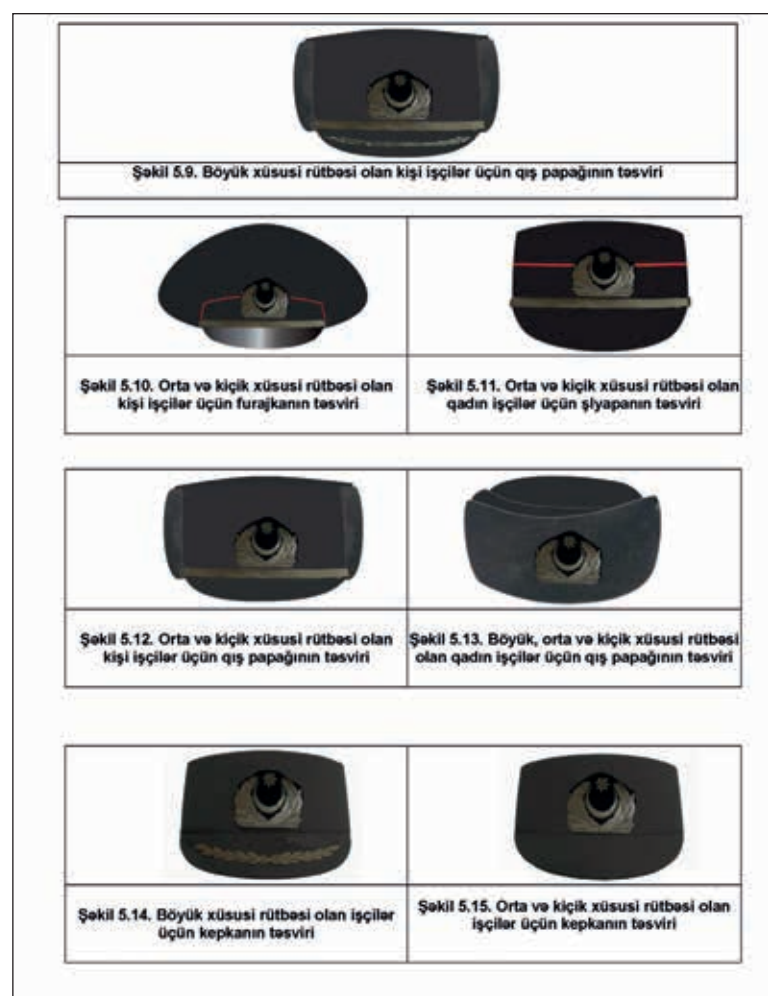
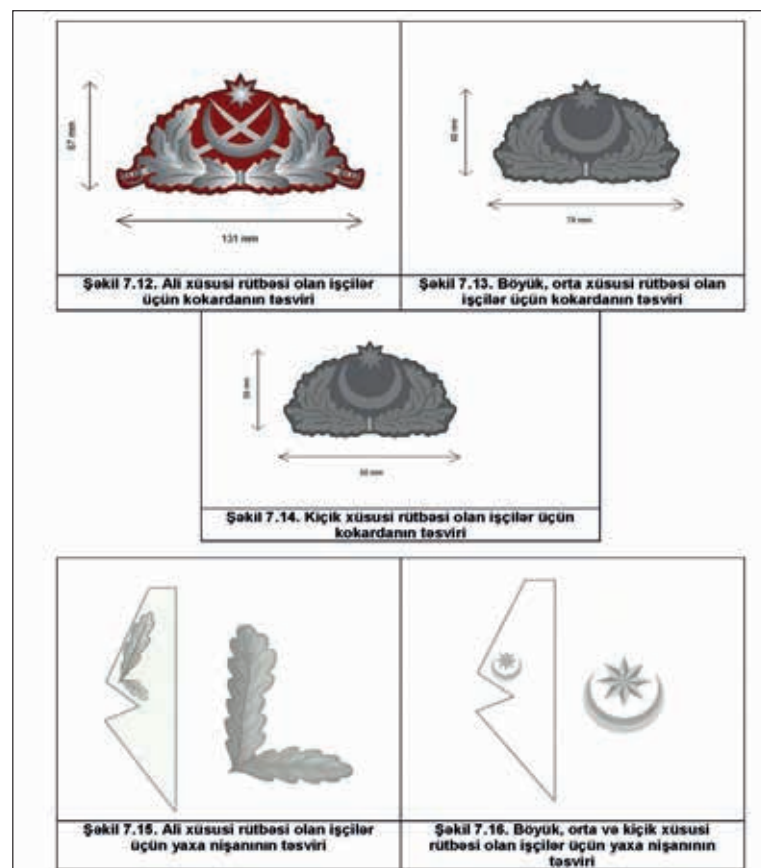
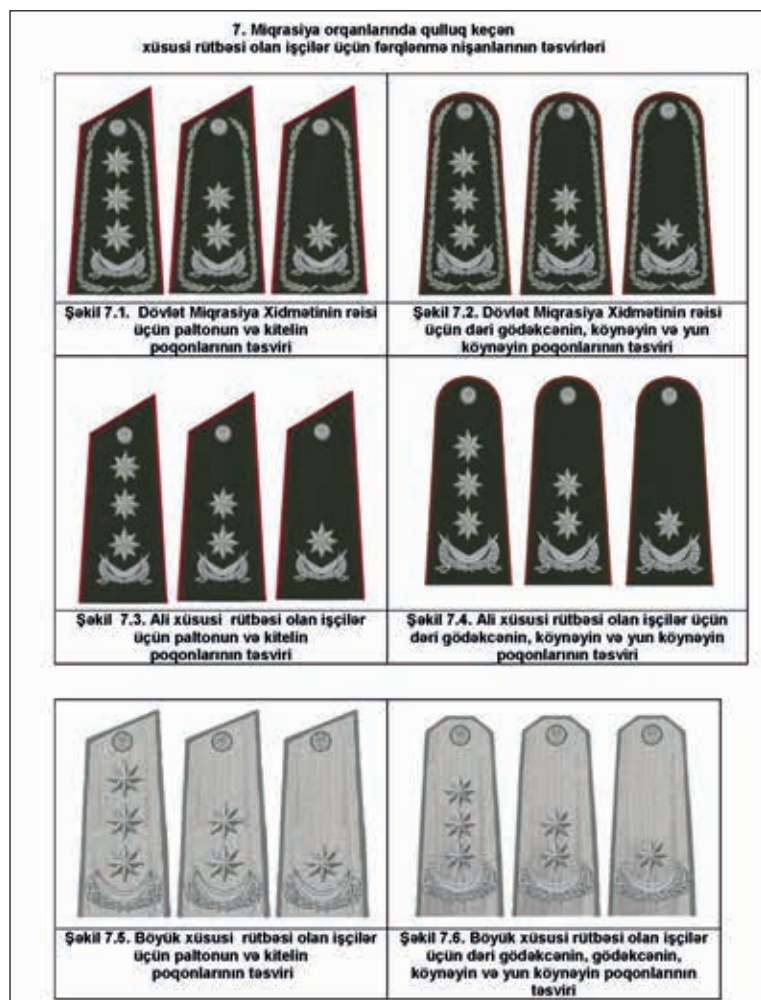
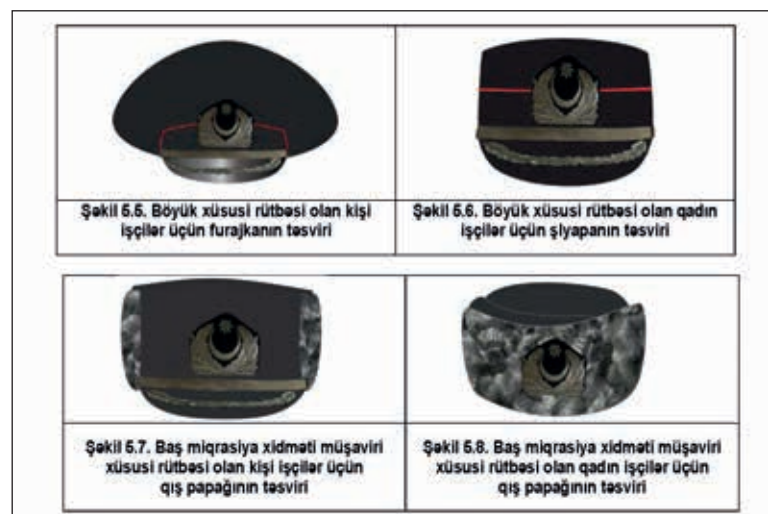
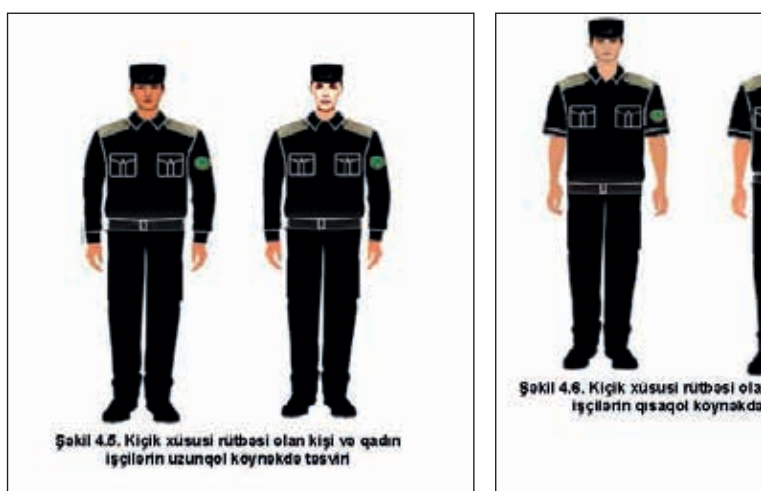
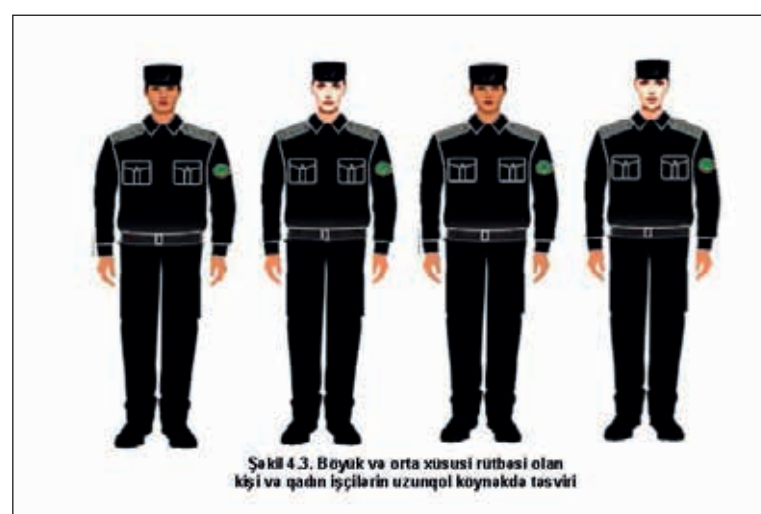
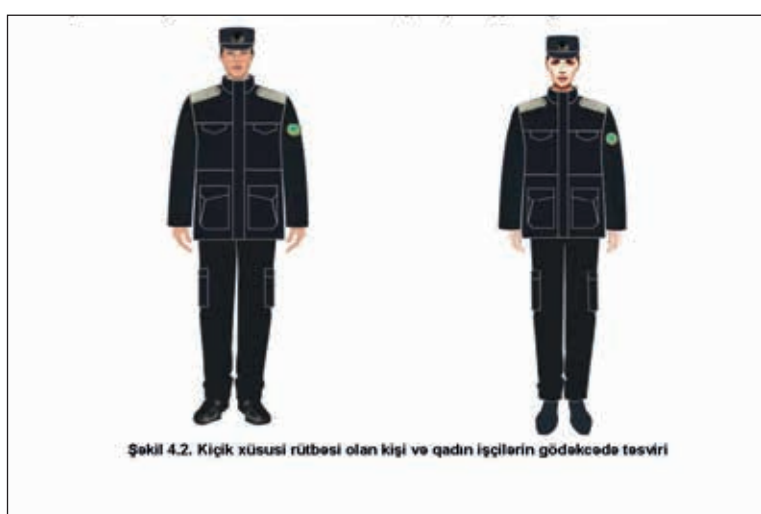
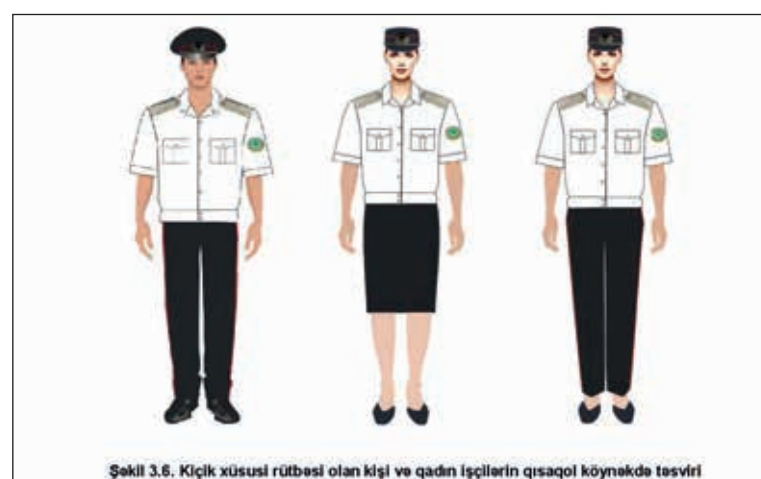
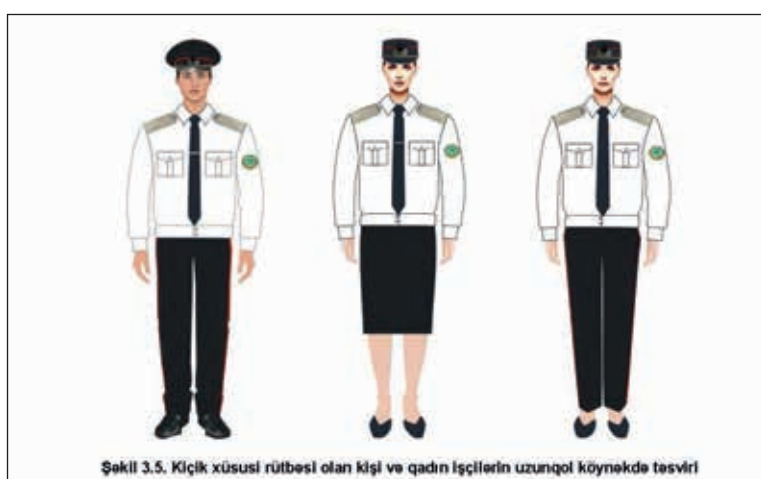
8.1.6. Sistemdən istifadə ilə bağlı hüquqlarının pozulmasından inzibati qaydada və (və ya) məhkəməyə şikayət etmək;

8.1.7. normativ hüquqi aktlarla müəyyən edilmiş digər hüquqları həyata keçirmək.

Miqrasiya orqanlarında qulluq keçən xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim formasının və fərqlənmə nişanlarının təsvirləri

Miqrasiya orqanlarında qulluq keçən xüsusi rütbəsi olan işçilərin xüsusi geyim formasının və fərqlənmə nişanlarının təsvirləri

“Şahdəniz” – Xəzərdə zəngin qaz xəzinəsi

(əvvəlki 1-ci səhifədə)

“Şahdəniz” yatağı uzun illərdir ki, Azərbaycanın və Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təminatına mühüm töhfələr verir. Burada qazma işlərinə 1990-cı ildə başlanılsa da, vəsait çatışmazlığı səbəbindən işlər yarımçıq dayandırılıb. Yalnız 1996-cı ilin iyun ayında Bakıda “Şahdəniz” qaz-kondensat yatağının kəşfiyyatı, işlənməsi və hasilatın pay bölgüsünə dair saziş imzalandıqdan sonra neft ölkəsi kimi tanınan Azərbaycan, eyni zamanda, əsas qaz təchizatçısı kimi dünyanın maraq dairəsinə daxil olub. Bu saziş dünyanın transmilli neft şirkətlərinin “Əsrin müqaviləsi”nin imzalanması ilə təməli qoyulmuş Azərbaycanın yeni neft strategiyasının həqiqiliyinə inamı bir qədər artırır.

Xatırladaq ki, “Şahdəniz” yatağı Bakıdan 70 kilometr cənub-şərqdə, suyun

dərinliyinin 50-600 metr arasında dəyişdiyi ərazidə yerləşir. Dünyanın ən böyük qaz-kondensat yataqlarından biri sayılan “Şahdəniz”-in sahəsi 140 kvadratkilometrdən çoxdur. Bu həm də layihənin operatoru olan BP şirkətinin kəşf etdiyi ən böyük qaz yatağıdır. Belə ki, “Şahdəniz” yatağının təsdiqlənmiş ehtiyatı 1 trilyon kubmetr qaz və 240 milyon ton kondensatdan ibarətdir. Bu da Azərbaycanın qaz potensialının təxminən 50 faizini təşkil edir.

“Şahdəniz-1” layihəsi çərçivəsində tikinti-quraşdırma işlərinə 2003-cü ilin fevral ayında start verilib. Bu mərhələdə suyun 105 metr dərinliyində 15 quyunun qazılması üçün nəzərdə tutulmuş nəhəng hasilat, qazma və yaşayış platforması inşa olunub, hər biri 100 kilometr uzunluğunda olan iki sualtı boru kəməri çəkilib. “Şahdəniz” yatağının həmin kəmərlər vasitəsilə nəql olunan qaz və kondensatın qəbulu üçün Səngəçal terminalında lazımi infrastruktur yaradılıb.

Bundan əlavə, “Şahdəniz” qazının Gürcüstana və Türkiyəyə ixracını təmin etmək məqsədilə 690 kilometrlik Cənubi Qafqaz boru kəməri tikilib istismara verilib.

2013-cü il dekabrın 17-də isə konsorsium iştirakçıları tərəfindən “Şahdəniz-2” layihəsinin işlənməsi üçün yekun investisiya qərarı qəbul olunub. Bununla da, “Şahdəniz” qaz hasilatı və ixracı layihəsi həlledici mərhələyə qədəm qoyub. Bu qərar Azərbaycan və Gürcüstan ərazisi boyunca Cənubi Qafqaz boru kəmərinin ixrac gücünə ildə 16 milyard kubmetr əlavə olunması (Azərbaycanda 48 düyməlik yeni boru kəməri, Gürcüstanda isə iki kompressor stansiyası), Türkiyə ərazisindən keçən TANAP və Yunanıstan, Albaniya ərazisindən keçərək İtaliyaya uzanan TAP kəmərlərinin tikintisi ilə bağlı planların gerçəkləşməsinə imkan yaradıb.

“Şahdəniz-2” layihəsi çərçivəsində mövcud platformaya körpü ilə birləşdiril-

miş iki yeni hasilat platforması inşa olunub, suyun 550 metrədən dərinliyi ilə 500 kilometr uzunluğunda sualtı boru kəmərləri çəkilib, Cənubi Qafqaz boru kəmərinin ixrac imkanlarının artırılması məqsədilə Azərbaycanı 48 düyməlik yeni boru kəməri, Gürcüstanda isə ildə daha 16 milyard kubmetr qazın qəbulu üçün iki kompressor stansiyası tikilib, Səngəçal terminalında əlavə genişləndirmə işləri aparılıb.

“Şahdəniz” yatağının ikinci mərhələsi üzrə hasilata 2018-ci ildə başlanılıb. Bütövlükdə isə, hasilata başlanıldığı 2007-ci ilin əvvəlindən 2025-ci il aprelin 1-dək “Şahdəniz” yatağından, təqribən, 243 milyard kubmetr qaz və 50 milyon ton kondensat çıxarılıb. Energetikamızın incisi sayılan “Şahdəniz” yatağı hələ uzun illər Azərbaycan və tərəfdaş ölkələr üçün əsas tədarük bazası olacaq.

Ekspert rəyi

İlham ŞABAN,
Neft Araşdırmaları Mərkəzinin rəhbəri

“Şahdəniz” Xəzər dənizində indiyə qədər kəşf edilmiş ən böyük təbii qaz yatağı, sözün əsl mənasında, yataqların şahı hesab edilə bilər. Bu yatağın kəşf edilməsi və sonradan onun resurslarının mərhələli şəkildə bazarlara çıxarılması Azərbaycanın enerji sektorunda yeni inkişaf mərhələsinə daxil olan qaz sənayesinin XXI əsrdə əldə etdiyi ən böyük nailiyyətdir.

Azərbaycan quruda yerləşən yeni qaz obyektlərinə, dəniz qurğularına və ixrac infrastrukturuna malik olmaqla yanaşı, bunların hamısını öz dövrünün qabaqcıl texnologiyalarından istifadə etməklə beynəlxalq standartlara uyğun layihənin həyata keçirilməsi ilə gerçəkləşdirə bildi. Bu irimiqyaslı layihənin həyata keçirilməsi həm Azərbaycan, həm də layihədə təmsil olunan şirkətlər, o cümlədən “Şahdəniz” yatağının işlənilməsinə operatorluq edən BP şirkəti üçün əlamətdar hadisədir. Çünki bu layihə bütün maraqlı tərəflərin söyləri nəticəsində əfsanədən realığa çevrilib və bundan sonra da neçə onilliklər ərzində ətraf mühitə ziyan vurmadan, səmərəli və təhlükəsiz şəkildə işlənilməsi nəticəsində təkcə regionun deyil, həm də Azərbaycandan çox-uzaqlarda yer-

ləşən neçə-neçə ölkənin enerji təhlükəsizliyinə töhfə verən bir layihədir.

Ölkəmizin 2007-ci ildə başlayan qaz ixracı bir daha təsdiqlədi ki, “Şahdəniz” yatağının kəşfiyyatı və işlənilməsi layihəsinə dair saziş tarixdə, sadəcə, Azərbaycan hökuməti ilə bir qrup xarici neft şirkətinin birləşdiyi konsorsiumda həyata keçirilən hasilatın pay bölgüsü tipli sıradan bir saziş olaraq qalmadı. Bu layihənin inkişafı Azərbaycanı əvvəlcə regionda seçilən dövlətə çevirdi, daha sonra isə uzaq ölkələrə onun münasibətlərinin formalaşdırılmasına yol açdı. Cənubi Qafqaz Boru Kəmərinə başlayan yol sonradan “Cənub Qaz Dəhlizi” kimi nəhəng bir magistrala çevrildi. Bu təkcə enerjinin zəfəri deyil, ölkənin qarşdakı böyük uğurlarının başlanğıcı və ulu öndər Heydər Əliyevin yaradıcısı olduğu Azərbaycanın neft strategiyasının təntənəsidir.

“COP29-dan COP30-a gedən yol”: Azərbaycan qlobal enerji müzakirəsində Vyanadan Belemə uzanan iqlim dialogu

Vyanada keçirilən 9-cu OPEC Beynəlxalq Seminarı qlobal enerji siyasətinin, iqlim dəyişikliyi ilə mübarizənin və dayanıqlı inkişaf üçün enerji ədalətinin mühüm müzakirə meydanına çevrilib. Bu beynəlxalq platformada dünyanın enerji liderləri, siyasətçilər, maliyyə institutları və iqlim üzrə nüfuzlu mütəxəssislər bir araya gələrək, enerjiyə çıxış imkanlarını bərabərliyi, eləcə də ekoloji davamlığın təminatı istiqamətində fikirlərini bölüşüblər.

Seminarın diqqət mərkəzində isə dekarbonizasiya, “yaşıl” texnologiyaların tətbiqi və COP29-dan COP30-a gedən yolda strateji hədəflər dayanıb. Toplantıda hazırda dünya əhalisinin 10 faizinin elektrik enerjisinə çıxışının olmadığı və 2 milyard insanın hələ də elektrik enerjisi yoxsulluğu içərisində yaşadığı narahatlıqla səsləndirilib.

Beynəlxalq seminarın “COP29-dan COP30-a gedən yol” adlı podium diskussiyasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin iqlim məsələləri üzrə nümayəndəsi Muxtar Babayev COP29-da iqlim maliyyəsi üçün qəbul edilmiş qərarlar, eləcə də əhalinin elektrik enerjisi ilə təminatı üçün görülən işlər barədə danışıb. Zəif inkişaf etmiş ölkələrdə elektrik enerjisinə çıxışın təmin edilməsinin iqlim diplomatiyasının əsas istiqamətləri sırasında olduğunu diqqətə çatdıran M.Babayev COP29 çərçivəsində donor ölkələr, beynəlxalq maliyyə institutları və çoxtərəfli inkişaf bankları ilə iş aparıldığını, bu sahələrə maliyyə dəstəyi göstərmək üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsinin qarşıya mühüm vəzifə kimi qoyulduğunu vurğulayıb.

Toplantıda bildirilib ki, Dünya Bankı zəif inkişaf etmiş ölkələrdə elektrik enerjisinə çıxışın gerçəkləşdirilməsini diqqət mərkəzində saxlayır, başqa sözlə, adı çəkilən maliyyə qurumu, bu sahədə əsas rol oynayır. Belə ki, Dünya Bankı Afrikada

300 milyon insanı elektrikle təmin etməyi hədəfləyən iri layihəni həyata keçirmək niyyətindədir. Diqqətə çatdırılıb ki, belə bir layihənin qəbul edilməsi asan, icrası isə olduqca mürəkkəbdir.

M.Babayev daha sonra vurğulayıb ki, COP29 sonrası dövrdə bu proqramın həyata keçirilməsi daha zəruri olub. Bu səbəbdən 2025-ci il ərzində və COP tədbiri çərçivəsində Braziliyada aparılan aylıq müzakirələrin daha çox icra məsələlərinə yönəldiləcəyi qərara alınıb. Çünki Dubayda enerji keçidilə, Bakıda isə iqlim maliyyəsi ilə bağlı irimiqyaslı proqramlar qəbul olunub.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, seminar çərçivəsində keçirilən “COP29-dan COP30-a gedən yol” adlı panel diskussiyası iqlim diplomatiyasının əsas vektorlarını müəyyən edib. Bu müzakirələrdə Azərbaycanın COP29-a sədrliyi çərçivəsində iqlim fəaliyyətinə verdiyi töhfələr isə xüsusi yer alıb. Xatırlatdıqımız kimi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin iqlim məsələləri üzrə xüsusi nümayəndəsi Muxtar Babayevin çıxışında da bir sıra mühüm məsələlər diqqət çəkib.

Seminarla vurğulanıb ki, COP29-un Bakıda uğurla keçirilməsi iqlim diplomatiyasında yeni mərhələnin başlanğıcı olub. Burada qəbul edilən qərarlar, xüsusilə də maliyyə məsələləri baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Hazırda əsas vəzifə

bu qərarların icrasına başlamaq, real addımlar atmaqdır. Bu mənada artıq icrasına başlanılan “Bakıdan Belemə Yol Xəritəsi” (COP30 iqlim sammiti Braziliyanın Belem şəhərində keçiriləcək) gələcək iqlim tədbirlərinin strukturlaşdırılması baxımından strateji sənəd kimi qiymətləndirilir. Bu yol xəritəsinin əsas istiqamətlərindən biri isə Milli Soviyyədə Müəyyən Edilmiş Töhfələrin icrasıdır və ölkələrin bu istiqamətdə bir-birini qiymətləndirmə prosesinin təşkilidir. Bu, həm də hesabatlılıq və vətəndə məsuliyyətinin artırılmasına xidmət edir.

Bildirilib ki, COP29 sonrası dövrdə proqramların reallaşdırılması xüsusi aktualıq kəsb edir. Bu səbəbdən 2025-ci il ərzində və Braziliyada keçiriləcək COP30 tədbiri çərçivəsində aparılan aylıq müzakirələrin daha çox praktiki məsələlərə yönəldilməsi qərara alınıb. Beləliklə, Dubayda enerji keçidi, Bakıda iqlim maliyyəsi, Belem şəhərində isə konkret icra planları əsas gündəmə çevrilib.

Seminarla diqqət çəkən daha bir fakt – iqlim məqsədlərinə çatmaq üçün 2035-ci ilə qədər yaranacaq 301,3 trilyon dollarlıq maliyyə boşluğudur. Bu rəqəm bir daha sübut edir ki, global iqlim hədəflərinə çatmaq üçün yalnız niyyət kifayət deyil – ciddi investisiyalar, strateji tərəfdaşlıqlar və gücləndirilmiş beynəlxalq əməkdaşlıq tələb olunur.

Seminarla o da xatırladılıb ki, Bakıda əldə edilən nəticələr xüsusilə maliyyə məsələləri baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. İndi hərəkətə keçmək, qəbul edilmiş proqramları icra etmək vaxtıdır. Bakıda, həmçinin “Bakıdan Belemə Yol Xəritəsi” adlı proqram da artıq icra olunur. COP29 və COP30 komandaları tərəfindən birgə şəkildə 2035-ci ilə qədər mövcud 301,3 trilyon dollarlıq maliyyə boşluğunu necə doldurmaq barədə xüsusi yol xəritəsi hazırlamaq da qarşıda mühüm vəzifə kimi durur.

Bu beynəlxalq platformada vurğulanan mühüm məqamlardan biri enerji bərabər-sizliyinin dünya miqyasında hələ də kəskin olaraq qalması idi. Hazırda dünya əhalisinin 10 faizi, təqribən, 800 milyon insan elektrik enerjisinə çıxışdan məhrumdur. Bununla yanaşı, təxminən, 2 milyard insan isə enerji yoxsulluğu şəraitində yaşayır. Bu göstəricilər, xüsusilə Afrika və Asiyaın bir sıra bölgələrində enerji infrastrukturunun zəif inkişaf etdiyini, müasir enerji texnologiyalarına əlçatanlığın olmadığını göstərir. Belə bir şəraitdə enerji bərabər-sizliyinin aradan qaldırılması təkcə texniki deyil, həm də məənvi məsuliyyət kimi diqqət çəkir.

BP-nin milli mətbuatın 150 illiyinə töhfəsi

BP şirkəti Azərbaycanda həyata keçirdiyi sosial sərmayə fəaliyyətləri çərçivəsində daha bir mədəni irs layihəsinə dəstək verib. Şirkət XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın intellektual və ədəbi həyatının formalaşmasında mühüm rol oynamış nüfuzlu nəşr olan “Dirilik” jurnalının bütün saylarının transliterasiya edilmiş variantının, eləcə də “Neftimizin Avropaya uzun yolu” kitabının nəşrini maliyyələşdirib.

Tədqimat mərasimində BP-nin Xəzər regionu üzrə vitse-prezidenti Bəxtiyar Aslanbəyli, Mediann İnkişafı Agentliyinin icraçı direktoru Əhməd İsmayilov, Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədri Rəşad Məcid, akademik Nizami Cəfərov, Milli Məclisin üzvü Ceyhun Məmmədov, tanınmış siyasi və dövlət xadimi Həsən Həsənov, Milli İrsi Mədəni Tarixi Araşdırmalar Fondunun icraçı direktoru Pərviz Əmirov, Türkiyənin Azərbaycandakı səfirliyinin media müşaviri Alptekin Cihangir İşbilir “Dirilik” məcmuəsinin Azərbaycanla milli kimlik və maarifçilik ideyalarının daşıyıcısı kimi rolundan, “Neftimizin Avropaya uzun yolu” kitabının Azərbaycanın neft tarixinin öyrənilməsinə əhəmiyyətindən danışıblar.

Bildirilib ki, “Dirilik” jurnalının orijinal mətnlərinin əski əlifbadan Azərbaycan dilinin müasir əlifbasına transliterasiya etməklə həmin dəyərli yazıların bugünün oxucularına, tədqiqatçılarına və gələcək nəsillərə əlçatan olmasını təmin etmək məqsədi daşıyır. Milli İrsi Mədəni Tarixi Araşdırmalar Fondu tərəfindən həyata keçirilən toplanan nəşr xərclərini qarşılamaq üçün BP tərəfindən 25 min manat (14 min

700 dollar) vəsait ayrılıb.

Azərbaycanın tarixində neftin həlledici rolunu araşdıran yeni tədqiqat layihəsi çərçivəsində “Neftimizin Avropaya uzun yolu. Bu yolun bilinən və bilinməyən faktları, işıqlı və qaranlıq səhifələri” adlı əhatəli kitab isə BP-nin Azərbaycanın zəngin tarixi və mədəni irsinin, o cümlədən onun enerji sahəsindəki möhtəşəm mirasının tədqiqi və təbliğinə verdiyi davamlı dəstəyinin bir hissəsidir. Ümumi dəyəri 48 min 500 manat (təxminən 28 min 530 ABŞ dolları) təşkil edən layihə “Sönməz Məşəl” Mədəni Əlaqələr İctimai Birliyi tərəfindən həyata keçirilib. Kitabın müəllifi isə jurnalist Müsəllim Həsənovdur.

İlin I yarısında 8 milyard manat investisiya

Dövlət Statistika Komitəsindən bildirilib ki, 2025-ci ilin yanvar-iyun aylarında əsas kapitala 8 milyard 73,5 milyon manat məbləğində, yaxud əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 0,5 faiz az investisiya yönəldilib. Neft-qaz sektoruna yatırılan sərmayələrin həcmi 23,8 faiz azalıb, qeyri-neft-qaz sektoruna yönəldilən investisiyaların həcmi isə 13,5 faiz çoxalıb.

İstifadə olunan investisiyanın 4 milyard 67,9 milyon manatı və ya 50,4 faizi məhsul istehsalı, 2 milyard 672 milyon manatı (33,1 faizi) xidmət sahələrinə, 1 milyard 333,6 milyon manatı (16,5 faizi) isə yaşayış evlərinin tikintisinə sərf olunub.

Əsas kapitala yatırılan investisiyaların 6 milyard 70 milyon manatı və ya 75,2 faizi daxili investisiyalar olub. Əsas kapitala yönəldilən investisiyaların 6 milyard 314,3 milyon manatı və ya 78,2 faizi isə bilavasitə tikinti-quraşdırma işlərinin yerinə yetirilməsinə sərf edilib.

Səhifəni hazırladılar:
Vaqif BAYRAMOV,
Mirbağır YAQUBZADƏ
XQ

PROLOQ

...Sən demə, insan ruhunun birdən-birə İlahi sevgi ilə cavanlaşması, 60 yaşdan sonra ömürün xoşbəxtlik çağının başlanması da var imiş. Sizlərə Tanrının qismətinə çıxardığı şəfa çeşməsindən dadıb, sağalmaz xəstəliklərə qalib gələndən sonra insanlığa xidməti özünün həyat amalı seçən bənzərsiz bir həmkarımızın həyat hekayətindən bəhs edəcəyik. 8 ağır, sağalmaz xəstəlikdən əziyyət çəkən, ümidini hər şeydən üzüb çarəsizlikdən qıvrılan bir insanın kəfəni yırtmasına, sonra qəlbinin mərhəmət dəryasına dönməsinə inanırızmı? Biz inandırıq. Tərəddüd edənlər bir hovur səbr göstərib, mü sahibimizin danışdıqlarını diqqətlə izləsinlər.

“60 yaşdan sonra təfəkkürüm parladı”

O, insan anatomiyasından, mədənin həzm traktından, beynin funksional fəaliyyətindən, ümumiyyətlə, sağlam həyat tərzindən peşəkar həkim kimi danışır. 60 yaşından sonra səkkiz cür xəstəlikdən özünü müalicə edən, hazırda 91 yaşının içində olan, fiziki və mənəvi cəhətdən bu qıvrıq adamın məntiqinə, hafizəsinə, fəhmində qıbtə edirsən. Bir yandan da həmsöhbətimizin Əməkdar jurnalist olması işimizi bir qədər “çətinə salırdı”. Ona görə söhbətə nədən başlamacağı onun öz öhdəsinə buraxdıq.

– Tibb elminin banisi Hippokrat deyirdi ki, biz nə yeyiriksə oyuq. Məhəmməd peyğəmbər ondan da gözəl deyib: “Bütün fəsadların yuvası mədə, bütün dərdlərin çarəsi isə pəhrizdir”. Pəhriz heç də ac qalmaq yox, düzgün qidalanmaq deməkdir. Yeyib-ichən adamlar bəzən mənə irad tuturlar ki, yeməyəndən sonra yaşamağın nə mənası qalır? Axı insanlar iki cürdür: bir qrup yemək üçün yaşayır, bir qrup da yaşamaq üçün yeyir. Bilirsiniz, xəstə yatırdım, özümə ölüm diləyirdim. Amma indi Allaha yalvarıram ki, 60-a qədər yaşamadığım illərimi geri qaytarırsın. Heç olmasa, yüz əlli il yaşayım. 60 yaşında qəzet üçün bir məqaləni yazanda canım çıxdı. Düşünmək qabiliyyətim belə ölmüşdü. Nişi sistemə keçəndən sonra təfəkkürüm parladı. Hazırda sərkərdə İlham Əliyev, “dəmir yumruq” və böyük Zəfərimiz barədə tarixi roman üzərində işləyirəm. “Durna bulağı” adlı trilogiyamın son parçasında Kəhramanmaraşdakı “Azərbaycan” məhəlləsinin təsvir etmişəm. Gündəmi izləyirəm, NATO-ya, Trampa münasibət bildirirəm, amma hər şeyə Azərbaycan gözü ilə baxıram. İmkan verməyirəm ki, informasiyanın şələsi mənə bəssin.

91 yaşın süarı:

“Dostlarımın, tanışlarımın hamısına deyirəm. Mənim həyatda şüarım, bir növbə, kredo belədir: Öz canının dostu mənim də dostumdur, öz canının düşməni mənim də düşmənimdir...”

“Çətin günlər kolxoz qurulandan sonra başladı”

Salam-kəlamdan sonra söhbətə köndələn başladığımızdan beynimizdə həmsöhbətimizə verəcəyimiz sualların ardıcılığı artıq pozulmuşdu. Yaman şirin danışdı Ərşad müəllim. Amma doğulub boya-başa çatdığı doğma Zəngilana barədə xatirələrini dinləmədən onun “kodunu” tapa bilməzdik... Sualımızı gözəyirmiş kimi, üzündə ilıq təbəssüm aram-aram danışmağa başlayır:

– Otuz dördüncü ilin yayında yaylaqda, elat arana qayıdanda, quyuqdonandan sonra, təxminən avqustun ortaları dünyaya gəlmişəm. Zəngilanın Seyidlər kəndi müqəddəs ocaq yurdu sayılırdı. Amma mən seyidlik yolub ilə getmədim, kom-sol, partiya fəali oldum. Atam məşədi Mütəllim dərzisi, anam evdar qadın kimi heyvandarlıqla məşğul olublar. Özlərinə yaxşı güzəran qura biliblər. Min doqquz yüz otuz yeddiddə Seyidlədi kolxoz yaradılandan sonra çətin günlərimiz başladı. Anam kənddə, atam rayon mərkəzində, ailəməz pərən-pərən düşdü. İkinci çətin dövrüm İkinci Dünya müharibəsi illərinə təsadüf etdi. Orta məktəbdə oxuyurdum, anam sağıcı işləyirdi. Kənddən beş-altı kilometr aralı bir dərədə yaşayırdıq. Anama kömək edir, tövləni kürüyür, inəklərin otunu verir, buzoqları çaya suya aparırdım. Dördüncü sinifdən əməyə alışıbmışam. Zəhmət məni o qədər bərkıtmışdi ki, fiziki işdən qətiyyən yorulmurdum.

Ümumiyyətlə, işləməkdən doymurdum. Mən səkkizinci sinifdə oxuyanda atam dünyasını dəyişdi, bir ildən sonra isə anamın gözləri tutuldu. Radio-montyor işləməyə başladım. Orta məktəbi əla qiymətlərlə bitirib Azərbaycan Sənaye İnstitutuna (indiki Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti -red.) qəbul oldum. 1954-cü il dekabrın 15-də məni Sovet ordusunda xidmət üçün Leninskə (indiki Gümrü – red.) apardılar. Üç illik hərbi xidmətdən sonra Bakıya qayıtdım. ASİ-dən sənədlərimi götürüb verdim Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsinə. Öz xahişimlə qiyabı şöbəyə keçirdilər ki, rayonda anama yardımçı olum. Zəngilan, Qubadlı və Laçının müstərək “Kənd həyatı” qəzeti yaradılanda mən oldum o qəzetin şöbə müdiri. Sonra böyük ziyalı, istedadlı redaktor, tərcüməçi Cəmil Əlibə-

Oçerkvari

Möcüzə adam

Sağlam həyat fəlsəfəsi insanın xoşbəxtlik yolunu nurlandırır

yovun dəvətilə “Azərbaycan gəncləri”ndə işləməyə başladım.

“Kəfənim hazırlamışdılar...”

Bakı Ərşad müəllimə düşür, burada ağır xəstələnir. Uzun müddət oynaqqlarında ağrılarıdan əziyyət çəkir. Ona poliartrit diaqnozu qoyurlar. Həkimlərin aşkar etdikləri yeddi xəstəliyin üzərinə müalicədən sonra biri də gəlir. Ardını 60 yaşında kəfəni yırtmış cəmərdin öz dilindən eşidək:

– Xəstəliklər daim məni təqib edirdi. Hər il Naftalana getsəm də, qısamüddətli yaxşılaşmadan sonra ağrıları geri qayırdı. Üç ay Moskvada müalicə aldım, faydası olmadı. Ora ikinci qrup əlil kimi getmişdim, geriya birinci qrup qayıtdım. Yaxınlarım məndən əllərini üzmüş, kəfənim belə hazırlamışdılar. Anladım ki, tibb elmində mənim xəstəliklərimə çarə yoxdur. Özüm yollar axtarırdım. Gicətkəndən tutmuş, at iliyindən ayı yağına kimi sınaqdan çıxardım. Bunların da köməyi olmadı. Müasir təbabətlə bağlı müxtəlif qəzet və jurnalları oxuyurdum. Dostlarla görüşəndə hərdən onlara qoşulub müalicə niyyəti ilə əlli qram şərab da içirdim.

Bir gecə qaribə yuxu gördüm. Xalçanın üzərində biri cavan, o biri qoca iki kişi əyləşmişdi. Cavanın başında Günəş bənzər buxara papaq vardı. Tanıdım. Bu, atamın cavanlığı idi. Dədə Qorquda bənzəyən qoca başına zil qara papaq qoymuşdu. Sağda Günəş, solda qaranlıq. Atam üzümə tərs-tərs baxıb dedi: – Bas demisin içməyəcəm, nə oldu? Dinə bilmədim. Atam yenə gözünü mənə zilləyib ötkəm səslə əmr etdi: – De ki, ağa, cəddin haqqı içməyəcəm! Sözümlü təkrarladım. Bu sözü deyən kimi ikisi də qeybə çəkildi. Səhər obaşdam yuxumu həyat yoldaşıma danışdım və o gündən içkiyə tövbə etdim.

“O kitabı mənə Tanrı göndərdi”

Həyatını yüz səksən dərəcə dəyişmiş Nişinin kitabından danışır. Özü isə son 30 ildə 20-dən çox elmi-publististik və bədii əsər yazıb. Bestsellerə çevrilmiş “Möcüzəsiz möcüzə” əsəri türk və fars dillərinə tərcümə olunub. İndi isə bizi həyat hekayətinin kulminasiya nöqtəsinə nəql edir:

– Həmin yuxudan bir həftə sonra qonşumuz Təbarəkə adlı şəfqət bacısı mənə üç kitab gətirdi. Bakıda bir mərtəbə bizdən yuxarıda yaşayan qadının əlinə o kitablar bilirsiniz haradan gəlib düşmüşdü? İlk baxışda təsadüf kimi görünə bilər, amma elə deyil. Qonşumuzun oğlu Anar SDK gömrük məntəqəsində xidmət edən sərhədçi zabiti idi. Günlərin bir günü Rusiya tərəfdən gələn bir yük maşını posta çatmamış batır. Anar və əsgərləri köməkləşib maşını çıxurdan çıxarırlar. Rus sərhədçi cibindən pul çıxarıb uzadır, amma Anar götürmür. “Sənə puldan da qiymətli bir şey verəcəyəm” – deyib, Nişinin o üç kitabını Anara hədiyyə edir. Bu hadisə mənim yuxu gördüyüm gecədən bir həftə sonra baş verib. Hamısı İlahinin buyruğu ilə bağlıdır.

Kitabları aldım baxdım, birinin üstündə “Tibət otları ilə müalicə” yazılmışdı. Bundan vaz keçdim, ikinci kitabı diqqət yetirdim. Adı “Xəstəliklərlə vidalaşın” idi. Elə cəng səhifələrindən kitab məni tutdu. Xəstəlik xəstəliyindən iki dəfə əməliyyat olunmuş Maya adlı qadın ölüm yatağında yapon alimi Nişinin sağlamlıq təlimi sayəsində özünü müalicə edir. Bir aydan sonra

müalicə həkiminin yanına gedəndə onun heyrətdən az qala gözləri hədəsindən çıxacaqdı. Keçmiş pasiyenti həkimini əziyyət çəkdiyi revmatizm xəstəliyindən müalicə edir.

Mən o kitabda üç suala cavab tapdım. Birinci sual: insan niyə xəstələnir? İkinci sual: xəstə niyə sağalmır? Üçüncü sual: Sağlamlığı necə qaytarmaq olar? Bu üç sualın cavabını Nişinin sağlamlıq sistemində tapdım. Onun göstərdiyi yolla getdim və 1995-ci ildə özümü tam sağaltmışam. Həyat yoldaşıma dedim ki, bu barədə bir kitab yazmaq istəyirəm. İdeyamı bəyənmədi, daha doğrusu, buna inanmadı. Başqa şirnikləndirici təkliflər də oldu. Amma mən o kitabı yazdım, adını da qoydum “Möcüzəsiz möcüzə”. Otuz il müalicəsi tapılmayan xəstəlikdən qurtulmaq məgər möcüzə deyil? “Cəhənnəmdən cənnətə bir addımdır” kitabım məhz bunun nəticəsində meydana gəldi.

“Qidada ləzzət yox, fayda axtarmalıyıq”

Mütləq həqiqəti altmış yaşında dərk etdiyini deyir. “Möcüzəsiz möcüzə”nin ardınca “Cəhənnəmdən cənnətə bir addımdır” əsərini yazanda Ərşad müəllim artıq loğmanlıqla, dərdlərinə çarə axtaranlara Nişi təlimi ilə şəfa verməklə məşğul idi. Deyir bizi yaşadan da qidadır, öldürən də...

– Yapon alimi Nişinin ən böyük tapıntısı ondan ibarətdir ki, o, yoğun bağırsaqla beyin arasındakı yolu insanın taleyindən aparıcı rol oynadığını göstərirdi. Nişi yoğun bağırsağı start, beynini isə finish adlandırır. Açıliş belədir: biz qidamı qəbul edirik, mədədə həzm, çevirmə prosesi gedir. Yəni, qida həzmdən sonra parçalanır, bir hissəsi qana, bir hissəsi isə kütləyə çevrilir. Bəzi adamlarda qidanın bir hissəsi şlakə çevrilir. Bunlar gedib tökürlər yoğun bağırsağa, oradan sovrulur damarlara. Qanın tərkibi sovrulan həmin kütlədən asılıdır. Sonda isə beyindəki mərkəzlər çatır.

Bədəndəki müxtəlif orqanları – şüurumuzu, duyğu üzvlərimizi idarə edən mərkəzləri deyirəm. Orda hüceyrələri yemləyir, onların yeganə qidası isə qan, onun əsas hissəsi olan oksigenindir. Oksigen bu əməliyyatda aparıcı qüvvədir. Əgər qanda oksigen yoxdursa, deməli, o qan çürük qandır. Bu səbəbdən hüceyrələr öz funksiyasını yerinə yetirə bilmir. Düşüncəni formalaşdırıran yoğun bağırsaqdır. Canlı qida sağlam qan, sağlam qan isə sağlam candır! Nişinin bu tapıntısı qeyri-ənənəvi təbabətdə inqilaba çevrildi. Naturapart alimlər üçün, həm də mənümcün... *(bu məqamda Ərşad müəllim susur, fikrə dır. Hiss olunur ki, beynində “yuxuya getmiş” hansısa xarirəsini oyatmağa çalışır. Dinməzə gözəyirik...)*

– Qəliz bir yaşında birinci qrup əlil kimi məni pənsiyaya göndərdilər. İki il ölüm yatağında cəpələyandan sonra bir az bəbətləşdim və ayağa qalxdım. O halda məni “Bakinski raboçi” qəzetinə işə götürdülər. Amma Bakı mühiti məni sıxdı, redaktordan rayonlardan birinə bölgə müxbiri göndərilməyimi xahiş elədim. Əmrimi verdilər Xaçmaz. Ermənilərin Qarabağda qəşqadlıqları vaxtlar idi. Onda mən “Qara kahada həyəcən” adlı fantastik povest yazdım, “Azərbaycan” jurnalında dərc olundu. “Ulduz”da isə “Sığırçılar uçub getdi” əsərim işıq üzü gördü.

Yadımdadır, həmin jurnallarda çalışan ziyalılarla Balayanı, Ağanbəyyanın təribatlarından Moskvaya məktub yazdım. Sonra bizim Mərkəzi Komitəyə müraciət göndərdik. Fəqət, heç birindən cavab gəl-

mədi. Axı, mənim nəslim də daşnaklardan ziyan çəkmişdi. 1918-ci ildə 16 və 18 yaşlarında dayılarımı Seyidlərdə ermənilər öldürüblər...

91 yaşın ətirafı:

“Nə ateistəm, nə də dindar. Mustafa Kamal Atatürkün sözüdür: “Xalqım var, bir də onun xalq etdiyi mən varam. Heç vaxt razı olmaram ki, kimsə bizim aramızda girsin”. Böyük Atatürkün bu təyinatı dini-mənəvi baxımdan mənim məsləhim və əqidəmdir”.

“Xaçmaza Aydınların işığına gəldim...”

Nə üçün Xaçmazı, nə üçün məhz Yergüci seçdiniz? – sualımıza cavab vermədən əvvəl cöhrəsinə xoş təbəssüm qonur. Söz sərraflı qocaman həmkarımızın, sanki, qırımı açılır. Deyəsən, sualımızdan çox məmnun qalmışdır.

– İyirmi iki il “Bakinski raboçi”, sonra “Azərbaycan” qəzetinin Quba–Xaçmaz zonası üzrə müxbiri işləmişəm. Məni Xaçmaza, Yergücə bağlayan çox güclü tellər var. Onlardan biri o zaman ixtiyar

Doğma yurdu Zəngilandan gətirib Yergücdəki bağında əkdiki bu Xan çinar onun ən yaxın həmdəmidir. Hərdən pünhan hislərini, hətta sirrini onunla bölüşür...

qoca olan Əsfəndiyev Xəsməmməd kişidir. Əslən Qubanın Buduq kəndindən olan Xəsməmmədin babaları sonralar bu kəndə köçüblər. Yergücün bünövrəsini onlar qoyublar. Bir dəfə söhbət əsnasında mənə bir gileyini bildirdi. Dedi ki, məni uzaq Fransada tanıyırlar, amma öz doğma kəndimdə tanınırlar. Onun bu sözü bir jurnalist kimi

Redaksiyaya məktub

Xalqıma təmənnəsiz xidmətə hazıram

Canlı jurnalistika məktəbi saydığım “Xalq qəzeti” redaksiyasına sevgi-sayğılarımı çatdırdıqdan sonra bildirirəm:

Mən 1934-cü ildə Zəngilan rayonunun Seyidlər kəndində anadan olmuşam. Xeyli vaxt rayon Komsomol Komitəsinin katibi, regional qəzetin şöbə müdiri işləmişəm. Sonra əmək fəaliyyətimi respublikanın aparıcı qəzetlərində (“Azərbaycan gəncləri”, “Molodoy Azərbaycan”, “Bakinski raboçi”) və “Azərbaycan” davam etmişəm. Hazırda təqaüddüyüm, Xaçmazın Yergüci kəndində yaşayıram.

Mən doğma diyarıma qayıtmaq, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin müxtəlif komandanlığı ilə 30 illik işğaldan azad edilmiş və şanlı Zəfərdən dərhal sonra Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə dövlət başçısının rəhbərliyi və gündəlik nəzarəti altında uğurla həyata keçirilən irimiqəşli quruculuq işlərinin çevrəsində olmaq, əsas silahım olan qələmimlə, sözümülə fəal iştirak etmək istəyirəm. Məramım Xan çinarların vətəni sayılan, erməni vandalların nə nadir təbiət abidəsini yer üzündən sildiyl Zəngilanı sağlam və uzunömürlülər diyarına çevirməkdir.

Soruşa bilərsiniz: yaşı 90-ı adlanmış qoca vıranə qoyulan bölgədə nə iş görə bilər?

Bəli, yaşım çoxdur. Amma qoca deyiləm. Sinəmdə böyük quruculuq işləri aparan dövlətimizə yardımçı olmaq, ağır zərbə almış Vətənimizə və dərin sarsıntı keçirmiş Xalqımıza təmənnəsiz xidmət etmək istəyən gənclik eşqlı bir ürək döyünür. Güman edirəm, topladığım bilik və zəngin həyat təcrübəm, eləcə də in-

mənə çox toxundu. Səbəbini soruşanda başına gələnləri danışdı. Maraqlı əhvalatdır.

Deməli, bu adam İkinci Dünya müharibəsində almanlara əsir düşüb, düşərgədən qaçıb, gedib Fransada partizan hərəkətinə qoşulub. Müharibə qurtaranadək vuruşub, Fransa hökuməti onu medalla təltif edib. Fransanın Moskvadakı səfirliyi onu tez-tez tədbirlərə dəvət edər, amma burada yada salan yox imiş. Həmkəndlilərindən o qədər küskün düşüb ki, sağlığında özünə başdaşı hazırlamış, orada olum-ölüm tarixini də yazdırmışdı. Bunları dinləyəndən sonra kişiye dedim ki, səni başdaşından ölüm tarixini silməyə məcbur edəcəm. Səni təkcə Yergücdə yox, bütün Azərbaycanda tanıdacağam. Əlqərəz, Xəsməmməd kişinin hekayəti barədə “Azərbaycan” qəzetində məqaləm dərc olundu. Amma söhbətlərindən tutdum ki, bu adamın zəngin xatirələri var və gözəl bir kitab yazmaq olar. O kitabı yazanda Xəsməmmədin oğlu Aydınla yaxınlaşdım və dostlaşdım. Hər mövsümün nemətlərindən mənə pay göndərirdi. Dürüst, vicdanlı, məhmətkeş, halallığı sevən adamdır. Qubadan Bakıya köçəndən sonra dostluğumuz davam elədi. Sualımın cavabının üzərinə bir az uzaqdan gəlməkdə məqsədim var.

İki il bundan əvvəl həyat yoldaşım dünyasını dəyişəndə məni Bakıya bağlayan heç nə qalmadı. Qərara gəldim ki, paytaxtdakı mənzilimi satıb bu əraziyə köçüm, həm özümün yaxşı tanıdığım, həm də məni yaxşı tanıyan bu bölgədə məskən salım. Əlbəttə, ağlıma ilk gələn Xaçmaz oldu. Burada isə yalnız Yergüci seçə bilərdim. Kəndin təbiəti gözəl, havası da çox səfəldir. Yuxarıdan – Şahdağdan “pərvazlanan” mehlə aşağıdan əsən Xəzərin xəzrisi burada “qucaqlaşır” nadir iqlim qurşağı yadırlar. Həm də buraya iki Aydınım – biri haqqında danışdığım Aydın Əsfəndiyevin, digəri iş adamı Aydın Əsgərbəylinin – işığına gəldim. Aydınlarla dostluğum bu gün də davam edir.

91 yaşın duası:

“Hər axşam yatanda, hər səhər yuxudan oyananda üzümü Tanrıya tutub deyirəm ki, ya Rəbbim, mənə həmişə düz yolu göstər, mənə doğru yola istiqamətləndir. Mənə pis niyyətlərdən, pis vərdəşlərdən, pis əməllərdən uzaq elə...”

EPILOQ

Möcüzə adam. 30 yaşından 60-nadək 8 ağır xəstəlikdən əziyyət çəkən, 1995-ci ildən başlayaraq yapon naturapati Kasudzo Nişinin sağlamlıq sistemini həyat tərzinə çevirən, yalnız təbi qidalanan, səhəti ilə yanaşı, gənclik ruhunu da geri qaytaran qəhrəmanımıza başqa nə ad verək? Doğrudan da həyat birdən-birə dəyişə bilərmiş. Yəqin onun həyat hekayəti ilə tanış olan oxucularımız da buna inandı. Ağzı dualı müdrik ağsaqqalın – çeşmə suyu kimi saf, sal qaya kimi möhkəm Ərşad Əzimzadənin söhbətindən doymasaq da, ayrılıq məqamı yetişmişdi. Ustad adlandırılmağa layiq həmkarımızla sağollaşıb Bakıya dönərkən yolda içimizi qoribə narahatlıq hissi bürümüşdü. Axşam yaxın dostumuz bizi yubiley mərasiminə, yəni, sağlamlığımıza ziyanlı hər cür təamlarla zəngin ziyafətə dəvət etmişdi...

İmran BƏDİRXANLI
XQ

Bakı–Xaçmaz–Yergüci–Bakı

sanlara nikbin ovqat aşılamaq bacarığım, “sağlam cisim – sağlam ruh” təməli üzərində vətənpərvor nəsil yetişdirmək kimi arxivacib bir məsələdə faydalı ola bilər.

Tam təmənnəsiz çalışmağa hazıram. Enerjimi də var, yaşamaq və işləmək həvəsim də, aydın zəkam və güclü yaddaşım da.

Hörmətli həmkarlarım, indi mən öz missiyamı doğrulub-böyütdüyüm, dəim yurd sevgimin günde yer almış Zəngilanımda davam etmək istəyirəm. Lakin “qaçqın” statusu və şəxsi ev tikmək imkanım yoxdur. Doğma diyara qayıdış yoluunu kəsən yeganə maneə mənzil problemdir. Redaksiyanızın yardımını ilə bu məsələ həllini tapsa, ömrümün qalan hissəsini (mən 150 il yaşamağı qarşıma məqsəd qoymuş və bu yolun 30 ilini uğurla keçmiş yeganə azərbaycanlıyam) insanlara xidmət göstərməyə, Vətənimə vurulan yararı sağaltmaq prosesində fəal iştirak etməyə hazıram.

Hörmətlə: Ərşad Əzimzadə, yazıçı-jurnalist, sağlam həyat təlimçisi

Sumqayıtlıların Polad Həşimov sevgisi

Düz 5 il əvvəl, iyul ayının ortalarında Ermənistanın Azərbaycan dövlət sərhədinin Tovuz rayonu istiqamətində növbəti həmləsinin qarşısı qətiyyətlə alındı. Onlarla canlı qüvvəsi, zirehli texnikası məhv edilən düşmən, necə deyirlər, burnu ovulmuş halda geri çəkildi.

Həmin döyüşlərdə biz də müəyyən itkilər verdik. Hərbi hissə komandiri, general-mayor Polad Həşimov başda olmaqla, bir neçə igidimiz şəhadətə ucaldı. Bu hadisə Qaraqaya yüksəkliyində baş verdi. Amma onların qanı yerdə qalmadı, cəmi 2 ay sonra başlanan Vətən müharibəsi Silahlı Qüvvələrimizin Böyük Zəfəri ilə başa çatdı və 30 illik işğala son qoyuldu.

Polad Həşimov Qəbələdə anadan olub. Orta məktəbi köçüb gəlmiş Sumqayıt şəhərində bitirib. Sonra Heydər Əliyev adına Ali Hərbi Məktəbdə oxuyub. Xidmət dövründə leytenantlıqdan general-mayor rütbəsinə qədər yüksəlib.

...Gənclik şəhərində onun adını daşıyan küçədə durmuşam. Xatirə lövhəsinə baxıram. Düşünürəm ki, Polad, şübhəsiz, vaxtilə bu küçədən dəfələrlə keçib. Heç ağlına da gəlməyib ki, bir zaman adı bu ünvanda ədəbiləşəcək. Bu da bir tale yazısıdır.

Bir neçə ay sonra polkovnik İlqar Mirzəyevlə bərabər Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adını alacaq şəhid general Polad Həşimovun son görüşü üçün Sumqayıta gətirilən nəşini gözləyənlər arasında mən də vardım. Gecə olsa da, onun yaşadığı 13-cü mikrorayondakı həyətlərinə minlərlə adam toplaşmışdı. Polad Həşimovun sinif yoldaşı olmuş Sumqayıt teatrının tanınmış aktyoru Mətləb Səfərlisi mənə onun haqqında yana-yana elə xatirələr danışdı ki, şəhadət adlı müqəddəs hədəfə məqsədyönlü şəkildə getdiyinə bir daha əmin oldum. Nəhayət, cənaza gətirildi. Bayraqlar, şüarlar, dualar, hərbi marş sədaları... Bütün bunlar həm ağır idi, həm də qürurverici.

İyulun 12-də gündorta saatlarında ermənilərin təhriki ilə Tovuz döyüşləri başlananda qulluq etdiyi Qazaxdan ora göndərilməsini xahiş edən və general Polad Həşimovun təlimatı ilə ən çətin kəşfiyyat tapşırıqlarını yerinə yetirən, "Akula" ləqəbli mayor Anar Novruzov olub. O, 2–3

gizir Yaşar Babayev, gizir İlqar Zeynalı və əsgər Elçin Mustafayevlə birlikdə qəhrəmancasına şəhid oldu...

Sumqayıtdakı Polad Həşimov küçəsindəki xatirə lövhəsinə baxarkən yadıma mayor Anar Novruzovun Masallı—Yardımlı yolunun üstündə, Ərkivan kəndində qoyulmuş abidəsini də xatırladım. Bir dəfə onun qardaşı Sücəddin Novruzovla orada görüşmüşdüm. Onda demişdi ki, abidənin qarşısından tər güllər əskik olmur. Məktəblilər, rayon sakinləri, yolçular buranı əsl ziyarətgaha çeviriblər.

Elə Polad Həşimovun adını daşıyan küçə ilə bərabər, yaşadığı ünvana da ziyarətgahə çevrilib. Şəhadətinin ilk ildönümündə burada xatirə abidəsi və bərelyefi qoyulub. Abidənin önü daim gül-çiçəklə bəzədilmiş halda olur. Bir dəfə orada qəhrəmanın anası Somayə xanımın həyətlərində görüşəndə əlini öpüb səbir dilədim və dedim: "Sizə eşq olsun ki, xalqımız, dövlətimiz üçün bu cür övlad, igid yetişdirmisiniz. Bu gün Polad Həşimovla nainki Sumqayıt və Qəbələ, bütüb Azərbaycan, bütün Türk dünyası fəxr edir".

...Bu il 50 yaşı tamam olan Polad Həşimovun adını daşıyan küçədə lövhə qarşısında dayanmış gənclərdən birinin qəhrəmanın oğlu Davud olduğunu öyrənirəm. Deyrlər ki, Davud keçən il imtahanlarda yüksək bal topladığı üçün 4 ölkədən, 7

gün ərzində qarşı tərəfin bir çox hərbcisini sərrast atəşləri ilə məhv edib.

Novruzovun əsgərlərdən biri danışır ki, döyüş meydanında ağır yaralanmışdım. Güllələr, mərmilər yağış kimi yağsa da, komandirəm Novruzov mənə oradan çıxarmağa çalışırdı. "Komandir, mənə bura, heç olmasa, özün salamat çıx!" dedim. O isə "Yox, – deyər cavab verdi. –İkimiz birlikdə çıxacağıq". Elə də oldu. Dəfələrlə döyüş dostlarını ölmənin cəngindən qurtarmışdı. Təəssüf ki, cəsur mayor iyulun 14-də Tovuzda növbəti döyüş tapşırığını yerinə yetirərkən özünə ideal saydığı sevimli generalı Polad Həşimov, polkovnik İlqar Mirzəyev, mayor Namiq Əhmədov,

universitetdən qəbul təklifi alıb və təhsilini dünya reyting sıralamasında TOP 100-ə daxil olan ABŞ-nin "Purdue" universitetində davam etdirir. Tanış oluruq. Okeanın o tayından tətilə gəldiyini deyir. Sonra Davud sevinclə bildirir ki, Türkiyədə, Bursa şəhər Osmanqazi rayonunun Dəmirtaş bölgəsində bir parka Polad Həşimovun adının verilməsi xəbərindən çox sevinib. "Mən də daim adı ilə fəxr etdiyim atamın ruhunu öz uğurlarımla sevindirməyə çalışacağam".

Bax, tarixi Tovuz döyüşlərinin ildönümü biza Sumqayıtda belə bir unudulmaz gün yaşatdı.

*Ə.DOSTƏLİ
XQ*

Sayah Sədiqova – 65

Milli dilçiliyimizin terminologiya tədqiqatçısı

Mənalı həyat yolu keçən şəxsiyyətlərin xidmətləri qürur doğurur. Nəsilərə örnək ola bilən, məhsuldar elmi yaradıcılığı və fəaliyyəti ilə seçilən Sayah Sədiqova belə ziyalılardandır.

Filologiya elmləri doktoru, professor Sayah Sədiqova 1960-cı ildə Qərbi Azərbaycanın Göyçə mahalında, Çəmbək rayonunun Cil kəndində ziyalı ailəsində anadan olub. 1967-ci ildə Cil kənd orta məktəbində başlayan təhsil uğurları AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunda şöbə müdiri vəzifəsinə qədər yol gəlib.

AMEA Rəyasət Heyəti yanında Terminologiya Komissiyasının sədr müavini və məsul katibi olan Sayah xanım, eyni zamanda, Nazirlər Kabineti yanında Terminologiya Komissiyasının sədr müavini. Bu illərdə 140-a qədər terminoloji lüğət nəşr olunub. Müxtəlif sahələrin elmi dilinin formalaşmasında və standartlaşmasında bu lüğətlərin böyük xidmətləri var.

Elmi üslubun inkişafı ədəbi dilin inkişafına təkan verir. Bununla bağlı alim tərəfindən ədəbi dilin qorunması və inkişafı istiqamətində bir sıra yeni təkliflər hazırlanıb. S.Sədiqova 2002-ci ildən AMEA RH yanında Terminologiya Komissiyasının xətti ilə nəşr olunan "Terminologiya məsələləri" toplusunun redaktorudur. Onun elmi yaradıcılığı çoxsahəlidir. Tədqiqatları ümumi dilçilik, terminologiya, ədəbi dil tarixi, təbii dilçilik, onomastika və s. sahələrlə bağlıdır.

Alimin elmi yaradıcılığı ilə tanış olanda onun məhsuldar fəaliyyətinə qıbtə edirsən. İstedadlı alim, publisist S.Sədiqovanın elmi fəaliyyətinin əsas istiqamətini Azərbaycan dilində terminologiyasının təşəkkülü, formalaşması və inkişafının öyrənilməsi təşkil edir. Dilçiliyin son illərdəki inkişafının əsas nailiyyətlərindən biri terminologiyasının hazırda dilçiliyin müstəqil bir sahəsinə çevrilməsidir. Bu baxımdan nəzəri problemlərin araşdırılmasında S.Sədiqovanın xidmətləri var.

Görkəmli alimin Azərbaycan dilçiliyinin aktual problemləri ilə bağlı 30 monoqrafiyası, 460-dan çox elmi məqaləsi nəşr edilmişdir. 3 cildlik "Dilçiliyin nəzəri problemləri", "Azərbaycan ədəbi dilinin zənginləşmə mənbələri və inkişafı", "Azərbaycan dilinin terminologiyası", "Azərbaycan terminologiyasının nəzəri əsasları" və s. kitabları dəyərli işlərdir. Bu əsərlərdə aktual problemlər nəzəri aspektdə araşdırılır. Monoqrafiyalarda qoyulan problemlər – terminlərin mahiyyəti, dilin leksik sistemində yeri, terminlərin yaradılması prosesi və yolları, struktur-semantik xüsusiyyətləri, lüğətlərdə əksi, verilmə prinsipləri və s. məsələlər öz aktuallığı ilə diqqəti cəlb edir.

Professor Sayah Sədiqovanın əsərlərində ədəbi dilin, sahəvi terminlərin zənginləşmə mənbələri faktlarla araşdırılır. Müəllif terminologiyasının nəzəri məsələlərindən bəhs edərkən müasir dilçilikdə mübahisəli məsələlərə öz münasibətini bildirərək, məntiqi cəhətdən onları təhlil edir. Hazırkı dövrdə terminoloji sistemə daxil olan leksik vahidlərin bütövlükdə monoqrafik şəkildə tədqiq olunması, etimoloji izahının verilməsi əhəmiyyətli olduğu qədr də müərkəbdir.

*Almaz ÜLVİ,
filologiya elmləri doktoru*

Azərbaycan UNESCO-nun növbəti sessiyasında

Parisdə UNESCO-nun Baş Qərargahında Dünya İrsi Komitəsinin 47-ci sessiyası keçirilir.

Sessiyanın gündəliyinə uyğun olaraq, iyulun 11-də Dünya İrsinin İlkın Siyahısına təqdim olunan nominasiya fayllarının müzakirəsi aparılıb.

Azərbaycan tərəfindən təqdim olunmuş "Qədim Qəbələ şəhəri" və "Gəmiçiyə və Göygöl Tarixi-Mədəni və Təbii Kompleksi" UNESCO-nun Dünya İrsinin İlkın Siyahısına daxil edilib.

Sessiyada Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyinin Qoruqları İdarəetmə Mərkəzinin nümayəndə heyəti də iştirak edir. Azərbaycan üzrə Ümumdünya İrs Siyahısına daxil edilmiş 2 irs ərazisinin – "Xan Sarayı ilə birgə Şəki şəhərinin tarixi mərkəzi" və "Xınalıq və Kəçə Yolu mədəni landşaftı"nın mühafizə vəziyyətinə dair dövrü hesabatları dinlənilərək qəbul olunub.

Bundan başqa, dünya sessiya çərçivə-

sində İçərişəhərin Ümumdünya İrs Siyahısına daxil edilməsinin 25 illiyinə həsr olunmuş tədbir keçirilib. "İçərişəhər" Dövlət Tarix-Memariq Qoruğu İdarəsinin İdarə Heyətinin sədri Rüşət Mahmud, UNESCO üzrə Azərbaycan Respublikasının Milli Komissiyasının baş katibi Seymur Fətəliyev, UNESCO yanında daimi nümayəndə Elman Abdullayev, İdarənin Beynəlxalq əlaqələr və protokol şöbəsinin müdiri Elsevər Məmmədov və "Trend" İnformasiya Agentliyinin baş direktorunun müavini Elçin Ağacanov çıxış edərək, İçərişəhərdə aparılan bərpa və konservasiya işləri, kommunikasiya layihələri, mədəni irsin cəmiyyəyə inteqrasiyası istiqamətində görülən tədbirlər barədə məlumat veriblər.

Qeyd edək ki, sessiya iyulun 16-na kimi davam edəcək.

XQ

Yeni nəşrlər

Yaradıcı elmi düşüncə nümunəsi

Pedaqoji elmlər doktoru, Bakı Dövlət Universitetinin professoru Mönsüm Alişovun "Təhsildə İKT (İnteraktiv proqram vasitələri və ondan istifadə yolları)" kitabı çapdan çıxıb.

Azərbaycan təhsil sisteminə İKT-nin tətbiqi sahəsində tanınmış mütəxəssis olan Mönsüm Alişov təhsildə İKT-nin tətbiqi ilə bağlı bir sıra elmi əsərlərin müəllifidir. Hələ 2001-ci ildə "Kompüter texnikasının köməyi ilə şagirdlərin idrak fəaliyyətinin fəallaşdırılması" mövzusunda dissertasiya müdafiə edərək pedaqogika üzrə elmlər namizədi, 2014-cü ildə isə daha aktual mövzuda tədqiqatlarına görə elmlər doktoru adına layiq görülüb.

Mönsüm Alişov 100-ə qədər elmi əsərin, o cümlədən 3 monoqrafiyanın, 25 dərslük və metodiki vəsaitin müəllifi və həmmüəllifidir. İnformatika və riyaziyyat fənlərinin tədrisinin yaxşılaşdırılmasına, kompüterin təlim prosesinə fəal tətbiqinə dair çoxsaylı publisistik əsərləri işıq üzü görüb, mətbəə konfranslarda təcrübə mübadilələri böyük maraq doğurub.

Alimin yeni, sanballı kitabı müasir tərəqqi dövründə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) rolu və tətbiqi ilə bağlı elmi-praktik yanaşmaları əks etdirir. Əsərdə müəllimlərin və tələbələrin İKT biliklərinin artırılması, elektron təhsil resurslarının yaradılması və istifadəsi, həmçinin rəqəmsal bacarıqların inkişafı kimi aktual məsələlərə toxunulur.

Müəllif pedaqoji prosese İKT-nin effektiv inteqrasiyası üçün konkret metod və yanaşmalar təqdim edir. Kitabda interaktiv proqramların tədris prosesində istifadəsi,

onların pedaqoji məqsədlərə uyğun tətbiqi və bu vasitələrin təhsil keyfiyyətinə təsiri ətrafı şəkildə izah olunur. Kitaba ön sözündə akademik Məmməd Mehdiyev yazır ki, monoqrafiyanın üstün cəhəti təhsildə İKT-nin tədqiqatına, zamanın çağırışlarına uyğun iş prinsiplərinə və bütün fənlər üzrə xüsusi proqramlardan istifadə etməklə dərslərin təşkilinə həsr edilmişdir.

Nəşrin əsas məzmunu ondan ibarətdir ki, burada interaktiv proqramların təsnifatı və tətbiq sahələri özünün geniş əksini tapıb. Kitabda müxtəlif müasir proqram vasitələrinin növləri və onların tədris prose-

sində istifadəsi yolları geniş şəkildə təsvir edilir.

M.Alişov tədris prosesində tətbiq nümunələrində isə müəllif interaktiv proqramların dərş prosesində necə istifadə olunma biləcəyini sınaqdan çıxardığı konkret nümunələrlə göstərir. Elə onun təsisçisi olduğu "İdrak" liseyi kreativ təcrübələrin uğurla aparıldığı və gənclərdə ilk analoji təcrübələrin formalaşdırıldığı təhsil ocağıdır. Buranı bitirən məzunlar, bir qayda olaraq, çox yüksək balla ali məktəblərə daxil olur və modern təhsil texnologiyalarına asanlıqla yiyələnirlər.

Kitabda müəllimlərin və tələbələr üçün interaktiv proqramlardan səmərəli istifadə üçün faydalı məsləhətlər və metodik göstərişlər də təqdim olunur.

Professor Mönsüm Alişovun yeni kitabı təhsil sahəsində çalışan mütəxəssislər, müəllimlər və tələbələr üçün dəyərli mənbədir. Vəsaitdə interaktiv proqramların (CROCODİLE (fizika, kimya və riyaziyyat) elektron laborator proqramlarından istifadə yolları da verilib. Həmçinin Yenka, Khan akademiya və s. tədris proqramlarından istifadə, elektron lövhələr, verilənlər bazasının idarəetmə sistemləri haqqında məlumatlar yer alıb. Bununla yanaşı, kitabda uzun müddətdən bəri "İdrak" liseyində tətbiq olunan "Media dərş" tədris üsulu haqqında izahat verilib. Bu kitabda olan materiallardan istifadə etməklə müəllimlər tədris prosesinin səmərəsini yüksəldə bilər və təhsilin inkişafına töhfə vermiş olarlar.

*Əli NƏCƏFXANLI
XQ*

Bəşəri duyğular

O, ərə gedəndə uca dağların, züm-rüd donlu meşələrin ətəyində ailəsinə yurd yeri seçdi, təzə yuva qurdu. Kəndin şahənə yerindəki o yurdda çiçəklər çatırlandı, güllər atırlandı. Nur boyalar evlərinin həyatına tərəvət gətirdi. O yurdda ocağı gur yandı, çırağı nurlandı. Amma taleyin qismətindən birçə kəsiri vardı. Ucalar-ucası övlad sarıdan qismətini kəm eləmişdi. Öz əllərinin zəhməti, ürəyinin hərərəti ilə qurduğu ailə ocağından soyuyurdu. Axarlı-baxarlı həyat-bacada kön-lü küskün gəzirdi. Övladı olmasa da, ərinin Güləsər xalaya ürəyindəki ər sevdası, eşqi tükənməz idi.

Güləsər xala ürəkdəki sevdanın və həyat eşqinin mənasını övlad nəfəsində, körpə gülüşündə görürdü. Övladsız ömrü yarımcıq ömür adlandırıldı Güləsər xala. Bakirə duyğulu, gül çöhrəli, nurani-pirani ömrün gözəllik taxtında olsa da, övlad həsrətindən qəlbi qovrulurdu. Övlad həsrəti onun ürəyinin sarı simi idi.

Özünün təkiidiylə əri ikinci dəfə ailə qurdu və bu izdivacdan Nurxan dünyaya gəldi. Yaradan onu yeni muraza yetirdi. Bu, taleyin hökmü, Tanrının töhfəsi idi. Güləsər xala Tanrının Nurxan kimi bir töhfəsinin bəxtəvariydi. Onu ömrünün nur-

Könül yolu

lu çırağı sanır, bu çırağın başına pərvanələr kimi dolanırdı. Nurxanın barmağına tikan batsaydı, onun göz yaşından göllər yaranardı. O, belə “ögey ana” idi. Onların ürək-ləri arasında gözlə görünməyən ilahi bağlar vardı. Onun ana bətnindən doğulmasa da, Nurxana doğma anasından da yaxın idi. Şi-rin laylalarının ahəngində böyüyən Nurxan onun həyat ağacının şax budağıydı.

... O, vicdanı qarşısında üzüağ idi. Onun həssas, zərif övlad sevgisi, Nurxanın da ona qarşı mehri- məhəbbəti çoxlarını heyratlandırırdı. Güləsər xalanın ürəyində mərhəmət hissi o qədər güclü idi ki, ərinin ikinci arvadını xoş sözlərlə “təzə gəlin” deyə çağıranda “gəlin”in üzünə inci kimi xoş təbəssüm qonurdu. Onlar yaxşı bilirdilər ki, “ər ocağı dayıрман bucağı”dır. Hər söz- söhbət bu “dayıрман bucağı”nda da üyünməli, ər evindən qırağa çıxmama-lydı.

Əri ikinci evlilikdən sonra da vəfalı və cəfalı birinci ömür-gün yoldaşını çox sevirdi. Bir-birinə can deyib, can eşit-mələri öz aralarındakı müraciət formasın-dan da bilinirdi. Güləsər xala ərinə “Xan

Məmməd”, əri isə onu “Güləsər xatun” deyə çağırırdı. Bu, sadədən sadə “Xan” və “Xatun”ailəsinin öz həyat hikməti, öz qayda-qanunları vardı. Bir damın altında, bir çırağın işığında, bir ocaq başında bir ki-şinin müxtəlif taleli, fərqli xarakterli, eyni arzu və istəklə yaşayan iki arvadının birgə, mehriban yaşayışı çoxlarına qəribə gəlirdi. Hətta, bir çoxlarını da heyratlandırırdı. On-ların birgə qayğısı və qarşılıqlı sayğısı ilə Nurxan xoşbəxt böyüyürdü.

Nurxan böyüdükcə Güləsər xala sarı simdə gülmüldənə-gülmüldənə onun bo-yunu oxşayırdı. Onun öyüdləri Nurxanın ədəb-ərkan yolunu işıqlandırırdı. Hamı ona həssəd aparırdı. Nurxan onun qolları üstə şirin yuxu yatırdı. Ögey anasının no-ğul kimi şirin laylları ilə böyüyüb boya başa çatırdı.

Güləsər xalanın özü heç bir təhsil gör-məmişdi. Amma hər nəzakətin, hər hərəkə-tin yerini bilirdi. Çox hikmətdən xəbərdar idi. Körpəlikdən Nurxanın ürəyinin hər zərrəsində doğmalığ ögeyliyi üstələyirdi. Ögeyliyin içindəki bu doğmalığı dərindən duyduğunu hiss edirdi.

Nurxanın gələcəyini düşündükcə, xə-yalında min aləm gəzirdi Güləsər xala. Aram-aram, kəlmə-kəlmə, təmkinlə Nur-xana həyatın sirlərini anladırdı. Dərdlərini, fikirlərini onunla bölüşürdü.

İstəyirdi ki, Nurxan yaxşı oxusun, sa-vadlı olsun. Onun oxuyub ali təhsil alması üçün min bir əziyyətlə qatlaşırdı. Nurxan da o əziyyəti itirmədi. Orta məktəbi bitirdik-dən sonra universitetin hüquq fakültəsinə qəbul oldu. O dövrlərdə kasıb bir ailənin oğlunun belə bir universitetin adlı-sanlı fa-kültəsinə qəbul olması möcüzəyə bərabər idi.

Nurxan universiteti müvəffəqiyyətlə bitirdi. Uzun illər hüquq-mühafizə siste-mində, nüfuzlu yerlərdə çalışdı. Özü də böyük nüfuz qazandı. Nurxanın uğurlarına sevinən Güləsər xalanın sevincdən ürəyi dağa döndürdü. Deyirdi ki, bütövlükdə xoş-bəxt ömür olmasa da, ömrün xoşbəxt anları varmış.

... Güləsər xala öz ömrünü Nurxana ba-ğışlayıb dünyadan köçdü. Ondən bir neçə il sonra, fəaliyyətinin ən parlaq dövründə Nurxan da xəstəlik səbəbindən vəfat etdi. İndi hər ikisi kənd qəbristanlığında ya-naxı məzarlarda uyuyur. Onların gözləri dolduran, ürəkləri duyğulandıran, ruhları dilləndirən qoşa qəbirlərini ziyarət edəndə könlüm göynədi. Onları hələ də unuda bil-mirəm:

**Siz köçüb gedəli həyatınızda
Gül acır arzunuz, niyyətiniz də.
Həsrat göyərəndə cığırda, izdə,
Tanrı dağlarından yel əsər, xalam,
Yeriniz görünür, Güləsər xalam!..**

Bəşikdən məzara uzanan ömür yolu burada bitir. Bundan belə yol bağlıdır, yol çətin. Neyləməli, budur sənin taleyinin qismətin. Amma birçə təsəlli var; Ömür yolu yarıda qırılsa da, könül yolu ürəklər-dən-ürəklərə gedib çatır və xoş xatirəyə dönr...

*HƏZİ HƏSƏNLİ,
şair-publistist*

“EXOL Azerbaijan” QSC-nin 2024-cü il dekabrın 31-nə maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatı

manatla

AKTİVLƏR	2024-cü il	2023-cü il
Uzunmüddətli aktivlər		
Qeyri-maddi aktivlər		
Torpaq, tikili və avadanlıqlar	951,665.28	975,972.00
Daşınmaz əmlaka investisiyalar		
Bioloji aktivlər		
Təbii sərvətlər		
İştirak payı metodu ilə uçota alınmış investisiyalar		
Təxirə salınmış vergi aktivləri		
Uzunmüddətli debitor borcları		
Sair uzunmüddətli maliyyə aktivləri		
Sair uzunmüddətli aktivlər	1,658.37	1,489.00
Cəmi uzunmüddətli aktivlər	953,323.65	977,461.00
Qısamüddətli aktivlər		
Ehtiyatlar	678,522.85	387,292.00
Qısamüddətli debitor borcları	437,501.31	306,328.00
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	93,139.07	476,319.00
Sair qısamüddətli maliyyə aktivləri		
Sair qısamüddətli aktivlər	1,301.94	781.00
Cəmi qısamüddətli aktivlər	1,210,465.17	1,170,720.00
CƏMİ AKTİVLƏR	2,163,788.82	2,148,181.00
KAPİTAL VƏ ÖHDƏLİKLƏR		
Kapital		
Ödənilmiş nominal (nizamnamə) kapital	2,000.00	2,000.00
Emissiya gəliri		
Geri alınmış kapital (səhmlər)		
Kapital ehtiyatları		
Bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərər)	357,403.36	728,422.00
Cəmi kapital	359,403.36	730,422.00
Uzunmüddətli öhdəliklər		
Uzunmüddətli faiz xərcləri yaranan öhdəliklər	250,557.03	248,343.00
Uzunmüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər		
Təxirə salınmış vergi öhdəlikləri		
Uzunmüddətli kreditör borcları		
Sair uzunmüddətli öhdəliklər	1,045,689.31	965,376.00
Cəmi uzunmüddətli öhdəliklər	1,296,246.34	1,213,719.00
Qısamüddətli öhdəliklər		
Qısamüddətli faiz xərcləri yaranan öhdəliklər	120,000.00	
Qısamüddətli qiymətləndirilmiş öhdəliklər		
Vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklər	83,146.30	86,616.00
Qısamüddətli kreditör borcları	304,992.82	117,424.00
Sair qısamüddətli öhdəliklər	-	-
Cəmi qısamüddətli öhdəliklər	508,139.12	204,040.00
CƏMİ ÖHDƏLİKLƏR	1,804,385.46	1,417,759.00
CƏMİ KAPİTAL VƏ ÖHDƏLİKLƏR	2,163,788.82	2,148,181.00

Mənfəət və zərər haqqında hesabat (xərclərin xarakteri üzrə)

Göstəricilərin adları	Hesabat dövrü üzrə	Əvvəlki dövr üzrə
Əsas əməliyyat gəlirləri	6151023	6187400
Satışın maya dəyəri üzrə xərclər	-3547004	-3693081
Ümumi mənfəət (zərər)	2604019	2494319
Sair əməliyyat gəlirləri		361
Kommersiya xərcləri		
İnzibati xərclər	-168821	-187619
Sair əməliyyat xərcləri	-40521	-218499
Fəaliyyətin dayandırılmasından yaranan mənfəətlər (zərərlər)		
Əməliyyat mənfəəti (zərəri)	2394677	2088562
Maliyyə mənfəəti (zərəri)	-13978	-11212
Fövqəladə mənfəət (zərər)		0
Asılı və birgə müəssisələrin mənfəətlərində (zərərlərində) pay		0
Vergioqymadan əvvəl mənfəət (zərər)	2380699	2077350
Mənfəət vergisi	0	0
Hesabat dövründə xalis mənfəət (zərər)	2380699	2077350
O cümlədən		
qeyri-nəzarət payları üzrə xalis mənfəət (zərər)		
cəmiyyətin əsas sahiblərinin mənfəəti (zərəri)		
Digər məcmu gəlir (xərc)	-218717.98	-218499
Məcmu gəlir (xalis mənfəətin (zərərin) və digər məcmu gəlirin cəmi)		
O cümlədən		
qeyri-nəzarət payları üzrə xalis mənfəət (zərər)		
cəmiyyətin əsas sahiblərinin mənfəəti (zərəri)		

Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat

	Uçot siyasəti və izahlı qeydlərin №-si	Hesabat dövrü üzrə	Əvvəlki dövr üzrə
1	2	3	4
Əməliyyat fəaliyyətindən pul vəsaitlərinin hərəkəti			
Hesabat dövründə xalis mənfəət və ya zərər	5,6	2380699.34	2077350
Aşağıdakı maddələr üzrə düzəlişlər:			
mənfəət vergisi üzrə xərclər	7	0	0
amortizasiya xərcləri	8	25648	33276

Məzənnə fərqi üzrə xərclər (gəlirlər)	13		32
Döviyyə kapitalındakı dəyişikliklərə qədər əməliyyat fəaliyyəti üzrə xalis pul vəsaitləri		2406347.34	2110658
Aşağıdakı maddələr üzrə baş verən dəyişikliklər:			
Ehtiyatların azalması (artması)	11	(291,230.85)	626168
əməliyyat debitor borclarının azalması (artması)	12	(131,173.31)	-172634
sair qısamüddətli aktivlərin azalması (artması)	12	(520.94)	-176
vergi və sair məcburi ödənişlər üzrə öhdəliklərin artması (azalması)	19	(3,469.70)	27508
əməliyyat kreditör borclarının artması (azalması)	20	187,568.82	-265657
Əməliyyat fəaliyyətindən yaranan pul vəsaitlərinin xalis hərəkəti		2167521.36	2325867
İnvestisiya fəaliyyətindən yaranan pul vəsaitlərinin hərəkətləri			
Torpaq, tikili və avadanlıqların, qeyri-maddi aktivlərin və digər uzunmüddətli aktivlərin əldə edilməsi üçün pul vəsaitlərinin xaricəlmaları	8	-3000	-11227
İnvestisiya fəaliyyətindən yaranan pul vəsaitlərinin xalis hərəkəti		-3000	-11227
Maliyyələşdirmə üzrə fəaliyyətdən pul vəsaitlərinin hərəkəti			
məqsədli maliyyələşdirmə şəklində pul vəsaitlərinin daxiləlmaları	18	1083000	951400
məqsədli maliyyələşdirmə şəklində alınmış məbləğlərin geri qaytarılmasına görə pul vəsaitlərinin xaricəlmaları	18	-1097700.91	-1068976
dividendlər və buna oxşar digər ödəmələr şəklində pul vəsaitlərinin xaricəlmaları	22	-2533000	-1842000
Maliyyələşdirmə üzrə fəaliyyətdən yaranan pul vəsaitlərinin xalis hərəkəti		-2547700.91	-1995976
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinin artması (azalması)		-383179.55	355064
Pul vəsaitlərinin və onların ekvivalentlərinin hərəkəti			
bank overdraftları çıxılmaqla pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinin ilin əvvəlinə olan məbləği		476319	121255
il ərzində pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinin artması (azalması)		-383179.55	355064
xarici valyutaların məzənnələrinin dəyişməsinin təsiri			
bank overdraftları çıxılmaqla pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinin ilin sonuna olan qalığı		93139.07	476319

Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat

	Qeydlərə istinad	Ödənilmiş nizam-namə kapitalı	Digər ehtiyatlar	Bölüşdürül-məmiş mənfəət (ödənil-məmiş zərər)	CƏMİ
2023-cü il yanvarın 1-nə qalığı		2000	0	516943	518943
Uçot siyasətində dəyişikliklər və ya əhəmiyyətli səhvlərlə bağlı düzəlişlər				-23871	-23871
2023-cü il yanvarın 1-nə düzəlişlərdən sonra qalığı	15	2000		493072	495072
Hesabat dövründə xalis mənfəət (zərər)				2077350.00	2077350.00
Mülkiyyətçilər arasında kapitalın bölüşdürülməsi (dividendlər)				-1842000	-1842000
Kapitalın maddələr arasında köçürülmələrindən əvvəl 2023-cü il dekabrın 31-nə qalığı	15	2000		728422.00	730422.00
2023-cü il dekabrın 31- nə qalığı	15	2000	0	728422.00	730422.00
2023-cü il üzrə kapitalda dəyişikliklərin cəmi		0	0	211479.00	211479.00
2024-cü il yanvarın 1-nə qalığı	15	2000	0	728422.00	730422.00
Uçot siyasətində dəyişikliklər və ya əhəmiyyətli səhvlərlə bağlı düzəlişlər					
2024-cü il yanvarın 1-nə düzəlişlərdən sonra qalığı	15	2000		728422.00	730422.00
Hesabat dövründə xalis mənfəət (zərər)	6			2380699.34	2380699.34
Mülkiyyətçilərin kapital qoyuluşları					
Mülkiyyətçilər arasında kapitalın bölüşdürülməsi (dividendlər)	22			-2533000	-2533000
Kapitalın maddələr arasında köçürülmələrindən əvvəl 2024-cü il dekabrın 31-nə qalığı		2000	0	576121	578121
Sair məcmu gəlir (xərc)	6			-218717.98	-218717.98
2024-cü il dekabrın 31-nə qalığı		2000	0	357403.36	359403.36
2024-cü il üzrə kapitalda dəyişikliklərin cəmi	0	0	0	357403.36	357403.36
2025-ci il yanvarın 1-nə qalığı		2000	0	357403.36	359403.36

Qubada Əmək yarmarkası

Qubada Dövlət Məşğulluq Agentli-yinin Quba–Xaçmaz Regional Məşğul-luq filialı tərəfindən Əmək yarmarkası təşkil olunub. Yarmarkanın gedişatında işəgötürənin nümayəndələri tərəfindən iştirakçılara müvafiq vakansiyalara dair tələblər barədə ətraflı məlumat ve-riilib.

Təqdim olunan vakansiyalara dair tələblər təhlil olunaraq işsiz və işaxtaran şəxs kimi qeydiyyatda olan 100-dən çox vətəndaşla iş aparılıb. Əmək yarmarka-sı zamanı 67 vətəndaşın müraciəti qeydə alınıb.

İşəgötürən tərəfindən vakansiyala-ra müraciət edən şəxslərin CV-ləri qəbul edilərək nəzərdən keçirilib, uyğun namizədlər növbəti mərhələyə dəvət olunub-lar.

Yarmarkada işsiz və işaxtaran şəxsləri peşə seçiminə istiqamətləndirilməklə yanaşı, onlara karyera imkanları, əmək bazarı və peşələr haqqında məlumatlar verilib, peşə seçimi, peşə hazırlığı, haqqı ödənilən ictimai işlərə cəlb edilmə və digər məş-ğulluq tədbirlərindən yararlanmaq istəyən şəxslərə məşğulluğunun təmin olunması istiqamətində peşəyönümü məsləhət xid-mətləri göstərilib.

XQ

Sağlamlıq

Düşəndə bərkə – 2 qaşığı sirkə...

Hər gün 2 qaşığı alma sirkəsini suya qarışdırıb içməyin faydaları saysız-hesab-sızdır. Bu barədə təbii vasitələrlə müalicə edən mütəxəssislər jurnalistlərə açıqlama verərək deyiblər. Onlar, xüsusilə, şəhər saatlarında iki xörək qaşığı alma sirkəsi-ni bir stəkan suya qarışdıraraq içməyin immunitet sistemini gücləndirəcəyini bil-diriblər.

Mütəxəssislərin fikrincə, alma sirkəsi tərkibindəki təbii turşular sayəsində həzmi asanlaşdırır, eyni zamanda, maddələr müba-diləsini sürətləndirir.

Antibakterial xüsusiyyətləri ilə tanınan alma sirkəsinin ağzı sağlamlığından dəri baxımına qədər bir çox müsbət təsirləri var.

Bununla belə, mütəxəssislər alma sirkəsi-nin mütləq su ilə içilməli olduğunu vurğula-yırlar. Turşu quruluşuna görə mədə həssaslığı olan insanların bu qarışımı həkim nəzarəti altında istifadə etmələri tövsiyə olunur.

Z.HÜSEYNLİ
XQ

Millimizin 2 qələbəsi

Azərbaycanın qadınlardan ibarət 3x3 basketbol millisi Dünya Seriyasının Buxarest mərhələsində ardıcıl iki qələbə qazanıb. Yığma seçmə mərhələnin A qrupunda ilk olaraq "Tsukuba" (Yaponiya) komandasını 21:10 hesabı ilə üstələyib.

Millimiz ardınca İsveçrə təmsilçisi "Lozanna"ya şans verməyib - 21:11. Beləliklə, komanda əsas mərhələnin C qrupunda bu gün Ukrayna və Sinqapurla üz-üzə gələcək.

Avrokuboklarda 500-cü qolumuz

Azərbaycan klubları avrokuboklarda 500-cü qolu vurub. Peşəkar Futbol Liqasının yetkilisi xəbər verib ki, yubiley qolu UEFA Avropa Liqasının I təsnifat mərhələsinin "Sabah" – "Sele" matçına təsadüf edib.

Bakı klubunun Sloveniya təmsilçisi ilə oyununa qədər Azərbaycan komandaları avrokuboklar tarixində keçirilən 470 matçda 499 qol vurmuşdu. Bu qarşılaşmada hesabı açan Pavol Şafranko 500-cü qolun müəllifi olub.

Klublarımızın avrokuboklarda debütü 1994-cü ildə gerçəkləşib. Bu müddətdə komandalarımız Çempionlar Liqasında 122, Avropa Liqasında (əvvəlki UEFA Kuboku) 294, Konfrans Liqasında 64, İntertoto Kubokunda 19, Kuboklar Kubokunda 1 qol vurub. Ölkəmizin 21 klubu avrokubok həyəcanı yaşayıb.

Marko Asensio "Fənərbagça" da

Türkiyənin "Fənərbagça" klubu Marko Asensio-nun transferi üçün Fransa təmsilçisi PSJ ilə anlaşıb. Bu barədə mediaya insayder Yağız Sabuncuoğlu məlumat yayıb.

Qeyd edək ki, 29 yaşlı yarımmüdafiəçi Asensio tibbi müayinədən keçmək və rəsmi müqavilə bağlamaq üçün İstanbulla dəvət olunub. Xatırladaq ki, Marko Asensio son olaraq icarə əsasında İngiltərənin "Aston Villa" komandasında çıxış edib.

MH ACIXANLI
XQ

Hava

Qızmar bir yay günü...

Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən verilən məlumata görə, bu gün Bakıda və Abşeron yarımadasında havanın yağmursuz olacağı gözlənilir. Şimal-qərb küləyi əsəcək, gündüz cənub-şərq küləyi ilə əvəzlənəcək.

Havanın temperaturu gecə 21-25, gündüz 33-38 dərəcə isti olacaq. Atmosfer təzyiqi 759 millimetr cıva sütunu, nisbi rütubət gecə 60-70, gündüz 35-40 faiz təşkil edəcək.

Azərbaycanın rayonlarında hava şəraiti əsasən yağmursuz keçəcək. Lakin gündüz bəzi dağlıq ərazilərdə qısamüddətli az yağış yağacağı, şimşək çaxacağı ehtimalı var. Şərq küləyi əsəcək.

Bölgələrdə havanın temperaturu gecə 20-25, gündüz 35-39, dağlarda gecə 10-15, gündüz 20-25 dərəcə isti olacaq.

QQ ASIMOV
XQ

Yeni tamaşalar

Mənəvi dünyamızın "Ümid işığı"

Şuşa Teatrı Zemfira Məhərrəmlinin eyni adlı pyesini tamaşaçılara təqdim etdi

Mən bu tədbirə dəvət olunanda böyük məmnunluqla iştirak edəcəyimi bildirdim. Bu da səbəbsiz deyildi. Çünki söhbət Şuşa Dövlət Musiqili Dram Teatrının hazırladığı tamaşadan gedirdi və mən 40 ildən çoxdur ki, həmin teatrın sadıq tamaşaçısıyam. İkinci, səhnələşdirilmiş əsərin müəllifi məhz biz jurnalistlərin həmkarı – Əməkdar jurnalist, yazıçı-publisist Zemfira Məhərrəmli idi. Üçüncü, tamaşaçılara təqdim olunan səhnə əsərinin rejissoru bizim gənclik dostumuz, tələbəlik yoldaşımız, Əməkdar artist Nazir Rüstəmovdur. Dördüncü, bu tamaşa həm də həmkarımızın 70 illiyinə həsr edilmişdi. Beşinci, biz bu tamaşaya on nəfərlik heyətlə – qrup yoldaşlarımızla birlikdə getdik.

... Bu qəbildən olan məclislərin əvvəlində ənənəvi "üvertüra" xarakterli çıxışları ilə daim seçilən natiq – Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin İdarə Heyətinin üzvü Əsəd Cahangir qeyd etdi ki, bu əsər müəllifin dramaturgiya sahəsində ilk cəhdidir və "Ümid işığı"nın dramatik quruluşu, dolğun obrazları və sosial konfliktləri təbii və uğurlu şəkildə təqdim edilib.

Həmin gün tamaşaçıları məmnun edən məqamlar çox idi. Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqının sədri, Xalq artisti, səhnə sənətimizin aqsaqqallarından olan Hacı İsmayilovun mükəmməl arqumentləri, tamaşanın rejissoru Nazir Rüstəmovun təqdimatı çıxışı və pyesin müəllifinin "Xoş gəldinizi" xüsusi

alqışlarla qarşılandı. Etiraf edirəm ki, çoxdandır teatr zalında anşlaq görmürdüm. İyulun 9-da dünyanın hər yerindəki teatr mütəxəssislərinin daim arzualdığı anşlaqı Şuşa Teatrında gördüm.

Teatr kollektivi müasir ailə institutunun fərqli qütbləri arasındakı antoqonist düşüncənin törətdiyi fəsadları necə də uğurla göstərə bildilər. Əhəsan! Xüsusən, xanım ifaçılar əsər müəllifinin və rejissorun demək istədiklərini ustalıqla yerinə yetirdilər.

Xatırladaq ki, son zamanlar o qədər də müra-ciət edilməyən lirik-psixoloji dram janrında qələmə alınmış bu əsər müasir gəncliyin üzləşdiyi çətinliklər, saf məhəbbət və ona mane olan fərdlərlə mübarizə üzərində qurulmuşdur.

Çoxsaylı işıq effektləri və musiqi parçaları ilə daha da zənginləşdirilmiş tamaşada əsas rolları Zəhra Salayeva, Sürahi Əliməmmədova, Emin Sevdimaliyev və Cavidan Kəsəmənli canlandırırdı.

Yeri gəlmişkən, afişadan oxuduq ki, premyerası təqdim olunan səhnə əsərinin quruluşçu rəssamı Valeh Məmmədov, musiqi tərtibatçısı isə Azər Məmmədovdur.

İttifaq MİRZƏBƏYLİ,
Əməkdar jurnalist

Səməd Vurğun irsi Bülbül muzeyində

Bülbülün Memorial Muzeyində keçirilən görüşdə muzeyin direktoru Fərqanə Cəbbarova Səməd Vurğunun yaradıcılığının XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin ən parlaq və təkrarsız səhifələrindən birini təşkil etdiyini qeyd edib.

Səməd Vurğunun nəticəsi, Prezident mükafatçısı, tanınmış pianoçu, Səməd Vurğunun ev-muzeyinin direktoru Vurğun Vəkilov məclis iştirakçıları ilə öz təəssüratlarını bölüşüb.

Cəfər Cəbbarlının ev-muzeyinin direktoru, Əməkdar mədəniyyət işçisi Qəmər Seyfəddinqızı, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvləri Əsəd Cahangir, Gülməyıl Murad şairin həyat və yaradıcılığından bəhs ediblər.

Vurğun Vəkilovun müşayiəti ilə Əməkdar artist Rəmil Qasımov "Şair, nə tez qocaldın sən!", gənc və istedadlı vokalçı İslama Abdullayeva "Aygün", "Bir diyarın eşiqinə" romanslarını, "Dədə Ələsgər Ocağı" İctimai Birliyinin üzvü Aşıq İlqar Qələmcəli "Dağlar" şeiri, Baş dübeyti havasını səsləndirib. Tədbirdə qiraətçi Mircabir Cavadzadə Səməd Vurğunun "Ana" və "Azərbaycan" şeirləri ilə çıxış edib.

"Bülbülün qonaqları" layihəsi çərçivəsində 1937-1961-ci illərdə Bülbülün evində onun qonağı olmuş dahi şəxsiyyətlər yad olunur.

XQ

Aydın yaranışı və Yerdə həyatın doğuşu

Astronomlar bu barədə yeni model irəli sürürlər

Bəşəriyyətin ən fundamental suallarından biri – həyatın başlanğıcı məsələsi alimlərin yeni araşdırması fonunda fərqli bucaqdan cavablandırılır. Astrofiziklərin təklif etdiyi modelə əsasən, 4,5 milyard il əvvəl Yerə çırpılmış nəhəng kosmik obyekt – Teyya adlı hipotetik cisim, sadəcə, Ayın yaranmasına səbəb olmayıb, həm də Yerə həyat üçün vacib olan kimyəvi komponentləri gətirib.

İndiyədək mövcud nəzəriyyələrə görə, Teyya Yerə yaxın bölgədə, Venera və Marsın orbitləri arasında, yaranmış və tərkibi Yer və Ayla oxşar olub. Lakin Portuqaliyanın Lissabon Universitetindən Duarte Branco və onun beynəlxalq tədqiqat qrupu yeni bir model irəli sürərək bildirirlər ki, Teyya Günəş sisteminin kənar bölgəsində formalaşmış və daha sonra daxili planetlərə, o cümlədən Yer ilə toqquşma ehtimalı qazanıb.

Tədqiqatçılar vurğulayırlar ki, bu göy cismnin tərkibi karbonlu xondritlərə – həyat üçün mühüm elementlər daşıyan meteoritlərə oxşaya bilər. Alimlərin yaratdıqları dinamik model göstərir ki, qaz nəhəngləri (Yupiter və Saturn) formalaşarkən bəzi karbonlu cisimlər Günəş sistemində yönəlib və Yerə qədər yol qət ediblər.

Modelə əsasən, Yerə çırpılan bu cisimlərin əksəriyyəti (52 faiz) ya tamamilə karbon mənşəli olub, ya da azı 6 faizə qədər belə materialı özündə daşıyıb. Qalan hissə isə Yer və Ayın strukturuna bənzər maddələrdən ibarət olub. Maraqlıdır ki, Veneraya aid nəticələr oxşar olsa da, Marsın kütləsi az və yerləşməsi daha uzaq olduğundan, belə

toqquşmaların başvermə ehtimalı xeyli aşağı (1 faizdən az) göstərilib.

Hesablamalara görə, Teyyanın kütləsi Yerin 1–5 faizi qədər olub. Bu isə onun Yer üzərində əhəmiyyətli təsir gücünə malik olduğunu göstərir. Əsas fərziyyə ondan ibarətdir ki, bu toqquşma nəticəsində Yerə həyat üçün zəruri olan karbon, azot və digər kimyəvi komponentlər gətirilib.

Yeni elmi iş hələlik "Cornell University" tərəfindən idarə olunan elmi məqalə arxivində (preprint server) təqdim olunub. Alimlər bildirirlər ki, bu model təkcə Ayın yaranmasını izah etməklə kifayətlənmir, həm də Yer kürəsinin ilkin kimyəvi tərkibini, onun Marsla müqayisədə niyə daha çox "həyata əlverişli" maddə ilə zəngin olduğunu da aydınlaşdırır.

Bu yanaşma Günəş sisteminin erkən dövrlərinin dinamikasını daha dəqiq anlamağa, eləcə də həyatın başlanğıcı ilə bağlı nəzəriyyələri yenidən düşünməyə imkan yaradır.

S.ELAY
XQ

BAŞ REDAKTOR

ƏFLATUN
AMAŞOV

TELEFONLAR:
Reklam və elanlar: 493-82-21

Qəbul şöbəsi: 493-24-75 Mühəssiblik: 498-85-29
Məsul katib: 493-61-02 Email: xalqqazeti@gmail.com
Texniki şöbə: 493-59-64 info@xalqqazeti.az

+994(51) 280-16-44

"Xalq qəzeti"nin kompüter mərkəzində yığılıb və səhifələnib, "Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunub.

ÜNVANIMIZ:
AZ-1000, Bakı şəhəri, Bülbül prospekti, 30.
Şəhadətnamə 022273

İNDEKS 0282
TİRAJ 3170
SİFARİŞ 1414
QİYMƏTİ 60 qəpik

Növbətçi redaktor

Tahir AYDINOĞLU

Çapa imzalanmışdır 00:00